№ ღ-76.

დროშა

№ 13

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

პოლა ლომთათიძე—პირველი მაისი
ს. თალაკვაძე—1-ლი მაისობა საქართველოში
პ. ირეთელი—ორი პირველი მაისი
ლ. მეტრეველი—მაისობა ტფილისში
პირველი მაისი.
სანდრო შანშიაშვილი—მკვლელი ნიღაბში
სოფრომ მგალობლიშვილი (ბიოგრაფია)
ს. მგალობლიშვილი—პირველი სისხლი
ბაირონი (ბიოგრაფია)
ალი არსენიშვილი—მარადი მეამბოხე
ბაირონი—დონ-ჟუანი
პოლა ლომთათიძე.
ნ. წ.—სიცოცხლის გახანგრძლივებისათვის.
ვიტტე და ჩათახის ქარხანა.
ქრონიკა, ილუსტრაციები და კარიკატურები.

საქ. ს. ს. რ. სასოფლო-სამეურნეო ბანკი (ყოფ. სახ. ბანკი)
დაარსებულია 1924 წ. მარტის 24-ს.

გამგეობა

იმყოფება ქ. ტფილისში (ლორის-მელიქოვის ქ. № 7.)

განყოფილებანი—ბათომში, სოხუმში, ქუთაისში, სიღნაღში, ზესტაფონში, და ფოთში. ამას გარდა ოტომანის ბანკი ქ. კონსტანტინოპოლში არის მისი კორესპონდენტი საზღვარ-გარეთ.

საქ. სასოფლო-სამეურნეო ბანკი იღებს

ანაბარებს სახელდახელო ანგარიშებზე, რისთვისაც აძლევს წლიურად 6—8%.

ბანკის გამგეობის შემადგენლობა შემდეგია:
ბანკის მმართველი ბ. ბიბინეიშვილი.
მმართველის ამხ. ი. ზ. ანდრონიკაშვილი,
გამგეობის წევრნი ი. ს. მენაბდე და გ. ა. დუმბაძე.

ს. ს. ს. რ. სასოფლო-სამეურნეო ბანკის გამგეობა

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

დროშა

ორკვირეული სამხატვრო-სალიტერატურო ჟურნალი.

განცხადების ტარიფი:	ხელის მოწერა:	რედაქციის და კონტორის მისამართი:
ერთი გვერდი . . 100 მ. რუბ.	სამი თვით . . . 1 მან. 20 კ. რუბ.	რუსთაველის პრ. № 22.
ნახევარი გვერდი . 50 მ. „	ერთი თვით . . . 40 კ. „	მიიღება ხელის მოწერა დილის 9—3 საათამდე.
მეოთხედი გვერდი . 35 მ. „	ცალკე ნომერი ყველგან 20 კ. „	

№ 13 ხუთშაბათი, 1 მაისი 1924 წ. № 13

დ-76.
საქართველოს სახელმწიფო ტფილისი საჯარო ბიბლიოთეკა
137.

პირველი მაისი

(ნაწყვეტი)

ხვალ პირველი მაისია...

აქვს ქრისტიანებს დღესასწაული—აღდგომა, რომელიც ამბობს—გ ა ვ ი მ ა რ ჯ ვ ე თ ო.

აქვს პროლეტარიატს დღესასწაული—პირველი მაისი, რომელიც ამბობს—გ ა ვ ი მ ა რ ჯ ვ ე ბ თ ო.

და დილიდან საღამომდე ამ დღესასწაულისთვის ვემზადებოდით ჩვენ. ჩვენი მოსვენება არ იყო, წრიდან წრეში, კრებიდან კრებაზე, ერთი უბნიდან მეორე უბანში დავრბოდით ჩვენ. ვეცნობოდით მუშების აზრს ამ დღესასწაულის შესახებ, ვკრებდით ცნობებს და თან ვაქეზებდით მათ, თუ ეს საჭირო იყო, ვეკამათებოდით. დღესასწაული რომ საჭიროა, ამაში არ იყო განსხვავება, ყველა ამბობდა—საჭიროაო.

მწვავე ბრძოლა ატყდა ამ კითხვის გარშემო—შეიარაღებული დემონსტრაცია მოვახდინოთ, თუ მშვიდობიანათ გამოვაცხადოთ საერთო გაფიცვა და ამაზე შევჩერდეთო.

გალესეთ და დალიეთ თქვენი მშვიდობიანი გაფიცვა. ჩვენ ქუჩაში გვინდა გამოვიდეთ და დროშა ჩვენი გამოვამზეუროთ. გავშალოთ წითელი დროშა, შემოვეხვიოთ მას და შევსძახოთ ქვეყანას—დავამარცხებთ, გავიმარჯვებთო! წავიღოთ თან ჯოხები, წავიღოთ რევოლვერები, წავიღოთ ქვები და როცა ჩვენზედ წამოვლენ, ჩვენც წავიდეთ იმათზე, როცა გვესვრიან, ჩვენც ვესროლოთ, როცა მოგვკლავენ, ჩვენც მოვკლათ და ამნაირათ ვიდღესასწაულოთ დღესასწაული ჩვენი მომავალი გამარჯვებისა.

სიგიჟეა ესო, ამბობთ თქვენ, ანარქისტობა არის ესო. სცდებით—საჭიროა ეს, ამიტომ სოციალ-დემოკრატიულია. ანარქისტები არ არჩევენ დროსა და გარემოებას—ისინი ქორწილშიცა და ტირილშიც ყველგან მაყრულს ამბობენ. აი ვინ არიან ანარქისტები, ჩვენ კი სოციალ-დემოკრატები ვართ! ანარქისტი ქუჩელი როდია, რომ ამ სიტყვით დაგვაშინოთ—ასე ვამბობდით ჩვენ და ვებრძოდით ოპოზიციას.

და ძალიან გამაჯავრა ერთ კრებაზე კოლამ. გიჟიც კი გამოვედი, ანარქისტიც, ეს რა არის, დათვური მეგობრობაც კი დამიმტკიცა თითქოს პროლეტარიატისადმი. და მე ველარ მოვითმინე, მე ვერ შევიმაგრე თავი და ვუპასუხე: ჩვენ მხდალებს როდი ვეძახით, ჩვენ ქვეყანა გვინდა დავიმკვიდროთ, მხდალნი კი ქვეყანას ვერ დაიმკვიდრებენ მეთქი... კოლა ზე წამოიჭრა, არაფერი ალარ უთქვამს მას, გავიდა, მე კი ჩემი სიტყვები უკან წავილე—ყველა-ყველა მაგრამ კოლას სიმხდალე ჯერ არავის ეთქვა და მე კიდევ ყველაზე უფრო ვიცოდი მხდალი იყო თუ არა ჩვენი კოლა, ჩვენი მოზვერი. ამიტომაც იყო, რომ სიტყვები უკან წავილე.

გავიდა ჩვენი აზრი და დიდი უმრავლესობით გადაწყდა შეიარაღებული დემონსტრაცია. თინა დაესწრო კომიტეტის კრებას, სადაც პარტიის წევრების ხმას ითვლიდნენ და იქიდან პირდაპირ ჩემთან მოვიდა. შემოაღო კარი და შემოიცინა:

—ჭიტა! დამიძახა მან და უცებ გაშალა ხელი და დაიწყო:

დღეს მერცხალი შემოფრინდა,
ჭიკჭიკითა შემომძახა:
„გაზაფხული! გაზაფხული“
კულს იმედი ჩამისახა.

მე გამოვართვი თინას ხელი, მივიყვანე ფანჯარასთან და უთხარი.

— თინა რათ ხარ შენ ასეთი?

— როგორ ასეთი? გაიკვირვა მან.

— რათ გიხარია ეს?

— რა?

— შეიძლება ბევრი მოგვიკლან!

— შეიძლება.

— მერმე და შეიძლება... არ არის საჭირო ეს?

— რა არ არის საჭირო?

— რა და სისხლი, თინა სისხლი.

— მერმე და თუ ასე იყო რათ იცავდი შენ ამ აზრს ასე თავგამოდებით?

— ვიცავდი მართალია, მაგრამ... მაგრამ, თინა...

— ენას ნუ იტეხ, თქვი რა გინდა სწორეთ...გეშინია?

— არა, თინა, არ მეშინია... მაინც როგორ გაამარტივე შენ ჩემი კითხვა—შიშზე ჩამოიყვანე... მე შენ სიხარული შეგატყვე, ან სიხარულის მზგავსი რაღაც და აი ამიტომ გკითხე.

— კარგათაც შეგიტყვია—მე მხიარული ვარ.

— მითხარი, თინა, გიფიქრია ოდესმე სიკვდილზე?

— ამ დილას ვფიქრობდი და ეს იყო პირველათ ჩემ სიცოცხლეში.

— მერმე‘

— მერმე და... გაიხედე აი აქეთ ხედავ?

— რას?

— ყველაფერს. ქალაქს. ქალაქის იქით იმ გაშლილ მინდორს და აი იმ მთას, რომელიც იმ მინდვრის დასალიერს იწყება.

— მერმე რა გინდა?

— სად არის იქ სიკვდილი? ხედავ სადმე? იქ სიცოცხლეა, სიკვდილი კი არ ჩანს. იმას ხედავ იქ, მარჯვნით, ფერდოზე?

— ეს ქალაქის სასაფლაოა, თინა.

— მერმე და სად არის იქ სიკვდილი? შეხედე ამ ქუჩას, რამდენი ხალხი დადის—სად არის სიკვდილი ბიქტორ? რას მიცქერ აგრე გაკვირვებული შენ ხასანა? სად არის სიკვდილი? ნუ მიცქერ ასე, თვარა წავალ, ღმერთმანი წავალ...

ის მაფარებს თვალებზე ხელს—ნუ, ნუ მიცქერ აგრე... დაჯექი! აი აქ დაჯექი... ის ძალათ თითქმის მაჯენს მე და კისერში მხვევს ხელს. და სახე კი მოაქვს ახლო, სულ ახლო ჩემთან და ეხლა მიცქერის თვალებში.

— იცი, ამ დილას მე ვფიქრობდი სიკვდილზე და ეს პირველათ ჩემ სიცოცხლეში. და დავრწმუნდი, რომ სიკვდილი სიცრუეა. როგორც არ არსებობს ჰინკა, ქაჯი, ტყის კაცი, არც სიკვდილი არსებობს, დაფიქრდი კარგათ—ადამიანი ცოცხლობს, იბრძვის, იტანჯება, მხიარულობს, მაგრამ ადამიანი არ კვდება—ხომ? სიცრუეა, როცა ამბობენ—აი ესა და ეს კაცი მოკვდაო. სად არის სიკვდილი? ადამიანი ცოცხალია, ეს სიმართლეა, მაგრამ როდის არის ადამიანი მკვდარი? მიხვდი?

—ვერაფერსაც ვერ მივხვდი—ეს გალიმატიაა და მეტი არაფერი.

— ჰო და ვერც მიგახვდენ ამას ვერაოდეს ვერ მიგახვდენ.

ეს უნდა იგრძნო. მე ვიცი, რომ არ არის სიკვდილი. სიცოცხლეა მხოლოდ... ვერა, ვერ მიგახვდენ ამას ბიქტორ, გენაცვალე. ჩემო ამხანაგო, ვერ მიგახვდენ ამას...

— რათ, რათ არის ადამიანი ასეთი უტყვი, ასეთი სუსტი? რათ არის, ბიქტორ! ვერც ერთ რთულ გრძნობას, ვერც ერთ ნათელ აზრს ის ვერ გამოთქვამს სიტყვით... ამას ჯობდა სრულებით მუნჯი დაბადებულიყო ის—ეგების რაიმე სხვა საშვალება ეშოვა მაშინ მას, გრძნობათა გამოსახატავათ?.. მე ასე ნათლათ ვხედავ ჭეშმარიტებას და შენ ვერ გეუბნები მას, რათ არის ასე ეს, ბიქტორ?

მე მივხვდი. თინა დღეს დილას დაფიქრებულა სიკვდილზე და შეშინებულა ის, მაგრამ ის ვერ მიმხვდარა ამას, ისე მაგრად შეშინებია სიკვდილის ჩემ თინას, რომ შიშის გრძნობა დაკარგვია, გაბურანებულა და როცა გამორკვეულა და ბუნებისათვის შეუხედავს—სისულელეთ მოჩვენებია სიკვდილი. სად არის სიკვდილი, როცა მზე ასე იცინის? როცა ასე ყვავის სასაფლაო? როცა ასე ამწვანებულა ველ მინდორი? სად არის სიკვდილი! რა დროს სიკვდილია—სიცრუეა სიკვდილი. არ უნდა თინას სიკვდილი და ამიტომ სიცრუეა სიკვდილი. ასე კაშკაშებს მზე და უცებ სიკვდილი! ასეთი შეყვარებულია ის, რა მოკლავს მის სიყვარულს? ასე დამმართია მეც ბავშობის დროს. ჰინკები ცხოვრობდენ ჩვენს გადაღმა ღელეში და დიდი სურვილი ქონდათ ჩემთვის რაღაცა სიავე ექნათ. და როცა ღამე ამ ღელის პირზე მომიწევდა გავლა, მე დავმუწავდი პირს, დავადგამდი მაგრათ კბილებს ერთმანეთს და ვფიქრობდა, რომ მე ეხლა სახლში ვზივარ და ეს ღელე კი შორს არის ჩემგან. და ვივიწყებდი ამნაირად ჰინკას, თან კი ვიცოდი, რომ ყოველ ბუჩქის ძირში იყვნენ მიმალული ჰინკები და მე მემტერებოდნენ... მაგრამ ტყუილათ, მე ხომ ღელეში არ ვარ, მე შინ ვზივარ ეხლა, იქ ისე ანათებს სინათლე, ბებია ჩემი ჩონგურს უკრავს, ჩემს პაწია დას სძინავს, მე კი ბებიასთან ვზივარ და ვნატრობ—როდის ვისწავლი ნეტავი მეც ჩონგურზე დაკვრას? სად არის ჰინკა და ეშმაკები?.. და როცა დაბოლოს შევდივარ სახლში, მე კაცის ფერი აღარ მაქვს თურმე და ლაპარაკს ვერ ვახერხებ, შემკვრია კრიჭა... ბებიას უდებ თავს კალთაში და ვტირი. რათ ვტირი, ვინ შემაშინა არ ვიცი—ჰინკა კი არ არის, არ არის... მე მივხვდი, რომ თინაც ამ მდგომარეობაშია ეხლა და ამიტომ გადაუწიე თავი და ვაკოცე.

— ხომ გიყვარვარ? მესმის მისი ჩურჩული. მე ვერ ვახერხებ პასუხის მიცემას, მე თვალები მეცრემლება და ისევ ვკოცნი მას.

— ხომ მუდამ, მუდამ გეყვარები? ისევ ჩურჩულებს ის. თითქოს საიდუმლო რამეს მეუბნებოდეს.

დამუწე პირი, ძვირფასო თინა, და მომადევე მკერდზე თავი. შემომხვიე კისერში ხელი და ასე გაჩუმებული ვიყოთ. მაშინ შენ ბევრ რამეს გაიგებ, ასეთი საუბარი უდიდებულეს მჭერმეტყველზე უფრო მიგახვდენს. ნურას მეუბნები, ძვირფასო თინა, და დაუგდე ყური ჩემი გულის ცემას, ისე როგორც მე ვუგდებ ყურს შენი გულის ცემას, შენს ძვირფასს მკერდში ასეთი საუბარი უკეთესია, ამიტომ დამუწე პირი და მხოლოდ თვალებში მიცქირე შენი დიდრონი, შავი, ჭკვიანი და სუფთა, სუფთა თვალებით, მიცქირე თინა!

მაგრამ თინა ისევ იწყებს ლაპარაკს და ისევ სიკვდილზე. უჰ, წყეული, წყეული სიკვდილი. რა მწარეთ შეუშინებია მას ეს ძვირფასი ადამიანი!

— ნუ ფიქრობ, თინა—სიკვდილს ტყავს გავაძრობ,

იმ ობერს შენ თავს არ დაეანებებ! სანამ მე ცოცხალი ვარ, შენ ფიქრი ნუ გაქვს სიკვდილის...

— რათ, რათ ვერ მიგახვთინე მე, რომ სიკვდილი არ არის. და რაც არ არის იმისი როგორ შემეშინება? სიცრუეა სიკვდილი, არ არის სიკვდილი!..

ძვირფასო ამხანაგო მუშავ! ნუ გაგეცინება ძამია! მე ვიცი, რომ სიკვდილის წინა დღეს შენ სასიკვდილოთ ემზადები და ასეთ ლაპარაკს არ დაიწყებ. მე ვიცი, რომ შენ ნერვები მაგარი გაქვს, შენი ტვინი არ არის დამძიმებული მავნებელი ტვირთით, მაგრამ იცნობ თუ არა შენ ინტელიგენტს? მე ვიცი, რომ ისტორიამ იცოდა, რას შობოდა, როცა შენ გბადებდა და გეუბნებოდა—შენ უნდა გამოიყვანო კაცობრიობა სირცხვილიდანო. ამიტომ შენ ნუ გაგეცინება. ჩვენ სუსტი კაცები ვართ, ამხანაგო, ჩვენ როცა ვკვდებით, წინ დღით ვტირით—ხვალ უნდა მოვკვდეთ! შენ კი ძლიერი ხარ, ღონიერი ხარ, გმირი ხარ შენ და რადგანაც სულგრძელობა გმირთა ბუნებაა, ამიტომ იყავი სულგრძელი შენ, გოლიათო, და ნუ დაგვცინებ, თუ სიკვდილის წინა დღეს, ცოტა წარბი ჩამოვყაროთ და გამოვიტიროთ ჩვენი სიცოცხლის ბოლო! იყავი სულგრძელი და ნუ დაგვცინებ სიკვდილს...

და როცა მე და თინა ერთმანეთს ვანუგეშებდით, მე ბოდიში მოვიხადე მუშასთან. ის პირველი მაისისთვის ემზადებოდა, თინა კი კრთოდა და კანკალებდა ჩემთან. და მეუბნებოდა:

— იცი მე დღეს სპარტაკის ისტორია გამახსენდა და ასე მეგონა მე თვითონ ვარ მნახველი იმ ამბების. ხან და ხან ჩემი თავი მე გარიბალდის ცოლი მგონია. აი ის თავ-გამოდებული ქალი, რომელიც ისე ეხმარებოდა მას და რომელიც გზაში მოუკვდა გარიბალდის. ერთი ბუჩქის ძირში დამარხა ის გარიბალდიმ და დატოვა. საქმე ქონდა. და მე ხან და ხან მგონია, რომ მე ვარ ის ქალი. და ახლა მგონია, რომ დღევანდელი დღე ათას წელიწადს შემდეგ გამახსენდება. ხან და ხან კიდევ მგონია, რომ ქვეყნიერების გაჩენასთან ერთად გავჩნდი მე და მას შემდეგ ვცოცხლობ.

— თინა, კარგი, დამშვიდდი!

— დამშვიდდი! დამშვიდდი! უი! შენ დამშვიდდი, თორემ მე დამშვიდებული ვარ. შენ ხასანა შენ!

მე შენ სრულიად, სრულიად არ მიყვარხარ... ყველა მიყვარს, სულყველა, შენ კი არა... გემრიელია?

იგემე ხასან?

— მეტი?

— მეტი და მე არაოდეს შენი ცოლი არ ვიქნები—**заруби это на носу!** უი, რა სისაძაგლეა ცოლობა! არაოდეს, არაოდეს არ გავთხოვდები.

— მეტი?

— „მეტი! მეტი!"., რას ერჩოდი კოლას? შენ იმას უნდა უწუნებდე გაბედულებას? რატომ გააჯავრე ისე?

— იმიტომ რომ პროლეტარიატი გვიყვარს ჩვენ.

„პროლეტარიატი გვიყვარს!" მეც კი მიყვარს პროლეტარიატი, შენ კი არ მიყვარხარ...

— მე მეცინება. მე მიყვარს თინა, ღმერთო, რა მიყვარს და მე მეცინება. მე მეცინება და მე ვიცი, რომ თინას უყვარვარ მე. რათა? გიჟია ის? სულელია ის? რათ უყვარვარ? მითხარით. იცით თუ არა თქვენ, რა არის სიყვარული? თუ იცით მითხარით?

მე მეცინება იმიტომ, რომ თინა ღმერთს, სატს ფიცულობს, რომ არ უყვარვარ და მეალერსება, მეალერსება. და მგონია მძინავს მე და ვხედავ სიზმარს.

ასი ათასი წელი გასულა მას შემდეგ, რაც ჩვენ მოვკვდით და აი ჩვენი ძვლები მოიტანეს ერთი გეოლოგის კაბინეტში. და მათ იცნეს ერთმანეთი.

— თინა შენ ხარ?

— ხასან შენ ხარ? ხომ გახსოვარ, ხომ გიყვარვარ?

— სად იყავი შენ ულმერთო ამდენ ხანს,—მე ისე მიყვარხარ, რომ შენს შემდეგ არ მახსოვს ვიყავი თუ არა ცოცხალი.

— არც მე მახსოვს, ჩემო სულის დგმავ, ვიყავი თუ არა შენს შემდეგ ცოცხალი!

რა არის ეს—სიზმარია? რა არის ეს—ბოდვაა? რა არის ეს—სიგიჟეა? სიყვარულია ეს—აი რა არის.

იცით თქვენ რა არის სიყვარული? მე არ ვიცი.

მე შარშან ამ დროსაც არ მეძინა მთელ ღამეს. მაშინ ჩემთან ერთად ცხოვრობდა ერთი მუშა, ჩემი კარგი ამხანაგი. და ის ეხლა კატორღაშია. და როცა იმას დავუსვი მე ეს კითხვა,—ახირებული კაცი იყო ის—მან მიპასუხა:

— რა არის ეს და ჭრელი ხბო, აი რა არის...

...ასე მგონია, ხვალ ქორწილი არის ჩემი—რანაირი კაბა ჩავიცვა, ბიკტორ, მე? თეთრ პარუსინის კაბას ჩავიცვამ, შენ ხომ გიყვარს—კარგი იქნება?

— შენ ყველა კაბაში კარგი ხარ, თინა!

— მე მინდა უკეთესი ვიყო ხვალ, ამიტომ თეთრ კაბას ჩავიცვამ. ღმერთო, რა მიხარია, რა მიხარია! ამ საღამოს მოდი, ბიკტორ, აუცილებლათ, კოლაც მოვა და შეურიგდე უნდა, შენ დამნაშავე ხარ იმასთან. როდის ისწავლი შენ ენის პირში დაკავებას, კოლა შენ ათასჯერ გჯობია...

ჩვენ გამოვედით ქუჩაში. ერთი მაღაზიის წინ, ქაღალდის კარტონზე ერთი დაღლარჯული ადამიანი იყო დახატული, რომელსაც თითი შუბლზე მიედო და რაღაცას სულელურად ფიქრობდა. ქვეშ კი ვებერთელა ასოებით ეწერა შემდეგი:

„დიდი გამოკვლევის შემდეგ, მეცნიერებმა, როგორც იყო, დაამტკიცეს ქათამი გაჩნდა უწინ, თუ ქათმის კვერცხი. მაგრამ ვერც ერთი მეცნიერი ვერ დაამტკიცებს—პინკის პილიულებს რომელიმე სხვა პილიული სჯობიათ. ვერ დაამტკიცებს იმიტომ, რომ ჭლექს ვერავითარი წამალი ვერ არჩენს, გარდა პინკის პილიულებისა. ამიტომ, ვისაც სჭირს:

1. ჭლექი,
2. ბუასილი,
3. კუჭი ტკივა,
4. სისხლი აქვს ნაკლები,
5. მალარია,
6. არა აქვს მადა,
7. სიბერით დასუსტებულია,
8. ვისაც გილამაზება სურს,—

ამათ უნდა იყიდონ პინკის პილიულები. ასი პილიული ღირს მხოლოდ თუთხმეტი შაური!"

— იყიდეთ პილიული პინკი! იყიდეთ პილიული პინკი დაიძახა თინამ და კისკისით გაიჩქარა, მაგრამ როცა ვიღაც მოხუტიალემ შეხედა მას და უცებ თვალი დაუქნია, ის გაჯავრდა და მე დამიწყო ჭიჭყინი—რათ ხართ მამაკაცები ასეთები. აბა მე რა ვიცოდი!..

ეროვნული ბიბლიოთეკა

——

პირველი მაისი! პირველი მაისი! სალამი პირველ მაისს!

მორთულ-მოკაზმული გამოდით ქუჩებზე, ამხანაგებო, და წითელი დროშით გაისეირნეთ! მორთულ-მოკაზმული გამოდით ქუჩებზე და დასძახეთ სიმღერა! შეიარაღებული გამოდით ქუჩებზე, ამხანაგებო, და სიკვდილი მათ, ვინც არ დაგანებოს სიხარული და სიმღერა! ხედავთ გაზაფხული ეღირსა ძველს, ჩაგრულთა სისხლით მორწყულ ქვეყანას! ეკლესიებში ისევ ქადაგებენ მოთმინებასა და მორჩილებას. ისევ აქებენ დღევანდელ წესრიგს. და ისევ ყიდიან ქუჩებში სხეულს მშიერ მწყურვალნი ადამიანები. ისევ იღვრება სისხლი პატიოსანთა და ისევ ისმის ლხენის ხმა მაღალ სასახლეებში. იქ ადამიანის სისხლს სვამენ და თვრებიან, იქ ადამიანის ხორცს სჭამენ და ძღებიან და ეს ადამიანები ჩვენ ვართ, ამხანაგებო! ისევ დგას ტახტი უსამართლობისა და მის წინაშე იკვლება უთვალავი მსხვერპლი, და ეს მსხვერპლი ჩვენ ვართ. ამხანაგებო! ისევ არ იტეხს გულს ქვეყნის მჩაგვრელი, ბედი ისევ ულიმის გონია მას! ქვეყანას ძველს, ქვეყანას ცოდვილს ისევ იმედი ულვივის გულში და ერთი იმედი უნდა მოვკვლათ ჩვენ, ამხანაგებო! ფუი, რა ბინძურია დღევანდელი საზოგადოება, აქ ერთი მეორეს ართმევს ლუკმას და არც კი სცხვენიათ! აქ ერთი რომ ლხინობს, ათს ლუკმა პური ენატრება და არც კი სცხვენიათ! აქ ერთის ნამუშევარს ითვისებს მეორე და არც სცხვენიათ. აქ სამეძავო სახლებია აშენებული, სადაც შიმშილით გაპიროტყვებულ ადამიანებს ამღერებენ და კოცნიან და არც კი სცხვენიათ. აქ იყიდება სიყვარული, იყიდება სინიდისი, აქ იყიდება ნამუსი და არც კი სცხვენიათ. აქ სატრფოს კოცნაც მოწამლულია, აქ უმანკო ბავშვის ტიტინიც კი ვერ ალბობს გაქვავებულ გულს... ფუი რა ბინძურია დღევანდელი საზოგადოება! მე ვიცი ერთი ორი წლის ბავშვი, რომელიც როცა დედა ხედავს გაბედულია, ხტის, თამაშობს და მღერის, ხოლო დაინახავს თუ არა გარეშე ვისმე— კუთხეში აპირებს დამალვას, ისიც გრძნობს, რომ ხშულია გული დღევანდელი ადამიანისა, რომ მისი გული არ არის გახსნილი სიყვარულისთვის... აქ საკუთარი ბავშვების გასაძღომათ სხვისი ბავშვები უნდა დაამშიონ... ფუი, რა ბინძურია დღევანდელი საზოგადოება! აქ მათხოვრები და ქურდები ყავთ, აქ მკვლელები და ავაზაკები იბადებიან, აქ ადამიანი ასამართლებს ადამიანს და სატუსაღოში აჯენს... და არც კი სცხვენიათ ეს! თოფებით და ზარბაზნებით იცავენ ამ საზოგადოებას, მღვდლებითა და მოკუდული მეცნიერებით ამტკიცებს ამ წყობილების ულრესობას, ეკლესიებით და სასამართლოებით ამაგრებენ მას. ნებით არ დათმობენ ისინი არაფერს—ძალით უნდა დავამარცხოთ ისინი. ამიტომ ჩვენ უნდა გავიწაფოთ ბრძოლაში—მაშ ქუჩაზე ამხანაგებო! ბრძოლის დროშით ხელში, შეიარაღებულნი, სადღესასწაულო ტანსაცმელებით— ქუჩაზე, ამხანაგებო!.. მოვდივართ შენზე, ძველო ქვეყანავ, გზა მოგვეცი ვანთხევთ სისხლს, რომ ნიადაგი გავაპოხიეროთ—დაგვხედით! ჩვენ გავიმარჯვებთ და ამიტომ მხიარული ვართ ჩვენ. მომავალი ჩვენია.

— მაშ სიმღერა, ამხანაგებო! აფრიალდი მხიარულად წითელო დროშავ!—შენს ქვეშ სიკვდილი ჩვენი! აფრიალდი წითელო დროშავ—შენს ქვეშ გამარჯვება ჩვენი! ქუჩაზე, ქუჩაზე, ამხანაგებო, პირველი მაისია დღეს! პირველი მაისი! პირველი მაისი! შეხედეთ როგორ იცინის ბუნება! იმას უხარია, რომ პროლეტარიატი გაიმარჯვებს...

დიახ, ქორწილი იყო იმ დღეს და თინას თეთრი ეცვა, ქუჩის თავში შემხვდა ის და ერთი კონა ია მომცა. ჩამომართვა მაგრათ, ამხანაგურათ ხელი, შეხედა მისი შავი თვალებით, მოიძრო ქინძისთავით მიკრული იის კონა და მომაწოდა.

— გილოცავ პირველ მაისს, ძვირფასო ბიქტორ!

მე უღირსი! მე ხასანა! მე რათ ვერ მოვიფიქრე, რომ მილოცვა იყო საჭირო! იის კონის სამაგიეროთ, მე მხოლოდ მადლობა უთხარი მას. დიდათ, დიდათ გმადლობ, ჩემო თინა, ჩემო მეგობარო, არ ვარ მე შენი ღირსი, არ ვარ ამ ძვირფასი საჩუქრის ღირსი, სხვას აჩუქე, თინა... რათ გიბრწყინვენ აგრე თვალები, თინა, გეძინა წუხელის?..

— იცი, დროშას კოლა გაშლის დღეს. ამბობენ: სასტიკი ბრძანებაა გაცემული—არავინ დაზოგოთო! დიდი ხალხი მოაწყდება მოედანს დღეს... ღმერთო, რა მიხარია, ქორწილია დღეს და საქორწილოთ გამოვეწყვე მეც. მშვენის, ბიქტორ, ეს ტანსაცმელი? ხომ ლამაზი ვარ მე? მე ქართველი ქალი ვარ და მიხარია მე ეს. მე მიყვარს ქართველი ქალი... შეხედე, შეხედე, ბიქტორ, შეხედე როგორ იცქირება აი ის, ალბათ ჯაშუშია ის უბედური ის! ქუცი, ქუცი, შე საბრალო მურია! გავყვეთ, რას გაჩერებულხარ. ამ დილას ნუ დავაჭერიებთ თავს და მერმე რაც უნდათ ის ქნან... უცქირე, უცქირე, როგორ დაედევნა ვიღაცას... ოჰ, შენ ბინძურო, ბინძურო, რა საცოდავი ხარ შენ! ვინ წაგახთინა აგრე!.. ხა, ხა, ხა! იცი რა ალიაქოთი ატეხა თურმე პეტუა მუშამ—მაინცა და მაინც მე უნდა ავწიო დროშაო. სულ დაულანძლავს ერთი და მეორე. მე იგი ისე მიყვარს, ისე მიყვარს... ჰა, ჰა, ჰა! მე შენთვის არც კი მითქვამს, რამდენი გვაცინა ერთ ღამეს იმან. წრეში ვიყავი და ორგანიზაციულ კითხვის შესახებ გაცხარებულად ვლაპარაკობდი. და უცებ პეტუამ შემაჩერა.

— რას ნიშნავს, თინა, სიტყვა—სიმპატია?..

სიმპატია რა არისო, ასეთი კითხვა მომცა. თურმე ჩემი გაცხარებული ლაპარაკის დროს, იმან პაპიროსზე წააკითხა ეს სიტყვა—რუსული კითხვა უსწავლია. აი თურმე როგორ მაგდებდა ყურს—სიმპატია რა არისო... აგვიტყდა სიცილი—ვიცინეთ! რა სულელია ის, რა თავდადებული და მე იგი მიყვარს. შენც ხომ გიყვარს, ბიქტორ! კი? აი, აი, ის როგორ შეიძლება ვისმე? ისეთი გულუბრყვილოა. და თავი დაასისხლა თურმე—მე მომეცით დროშაო. როცა არაფერი გაუვიდა, გამოაცხადა: მე თვითონ გავაკეთებ დროშას და თუ იმ დროშას რაიმე გაუჭირდა, მაშინ ჩემ დროშას ავაფრიალებო.

ლაპარაკს არ მანებებს თინა და ვერცხლის წყალოვით თრთის, კანკალებს, თან კი მივყავარ წინ. აღელვებულია ის და მეც აღელვებული ვარ, მაგრამ მე ვცდილობ მოვერიო ნერვებს, როგორც იტყვიან—დავიჭირო თავი ხელში. თინა კი ხელს მიშლის. მინდა დავფიქრდე რაღაცაზე, თინა არ მანებებს.

— სიტყვას ხომ არ იტყვი დღეს?

— რა საჭიროა დღეს სიტყვა? დღეს სიმღერაა საჭირო, დღეს ქუჩაში სიარულია საჭირო, დღეს დავიძახოთ უნდა, დავემუქროთ მტრებს... არა, არ არის საჭირო სიტყვა.

— Как раз! გიორგი იტყვის სიტყვას... ის კარგი ორატორია.

მე უცებ მაგონდება, რომ გიორგის უყვარს თინა. მაგრამ ჩვეულების წინააღმდეგ, მე ალერსი მებადება მისდამი გულში. თითქოს დიდი მადლობელი ვარ მისი, რომ თინა უყვარს მას. გიყვარდეს, ამხანაგო, თინა, გიყვარდეს. გიყვარდეს და კარგი სიტყვა სთქვი დღეს... გიყვარდეს, ძამია!

— თინა, მოდი ერთი შენც მიმართე სიტყვით ხალხს.

— ვერა, ვერა... მე რომ სიტყვა დავიწყო, ტირილი მომისწრებს... ნუ, ნუ მცინი, რა ჩემი ბრალია, რომ შევხედავ ამდენ ხალხს თავმოყრილს, გული ამიჩვილდება... რა ოხერია კოლა! გუშინ სალამოს აუჩემდა კატიას—უეჭველად სიტყვა უნდა თქვა ხვალო. მან კი, კატიამ—ხა, ხა, ხა!—ივარა... უი, კატია, კატია! დღეს დილას ჩემთან შემოვიდა ის და მომიყვა შვეიცარიის ამბები.

„— მივდივარ ერთ დილას ჟენევის ერთ ქუჩაზე და უცებ ვხედავ, მოდის ვერა ივანოვნა, ვერა ივანოვნა ქვია ზასულიჩის ქალს.

„— კატია, იული ოსიპოვიჩი ხომ არ იცი სად არის? მკითხა მან, იული ოსიპოვიჩი მარტოვის სახელია.

„— არა, არ ვიცი!

„— წავიდეთ, ერთი გიორგი ვალენტინოვიჩი (პლეხანოვი) ვინახულოთ, ეგების იქ არის.

„— წავედით. იქ დაგვიხვდა პაველ ბორისოვიჩი (აქსელროდი), ფედოს ილიჩი (დანი), ლევ დეიჩი და სტაროვერი... გიორგი ვალენტინოვიჩმა მითხრა—გაგიგე, კავკასიაში მიდიხართო.

„— მართალია, მეთქი.

„— ჭკვიანად, ფრთხილად იყავით, თავი არ დააჭერინოთ და თქვენ იცით—კავკასიაში ერთი რა არის, ერთი მეუმრავლესე არ უნდა ჰქონდესო.

„— გამოვედი იქიდან და მოდის ვლადიმირ ილიჩი. ვლადიმირ ილიჩი ლენინის სახელია. დამინახა—მომაშურა.

— ეჰ, ამხანაგო კატია, კავკასიაში თურმე მიდიხართ, განა იქ არ კმაროდა მეუმცირესეები, რომ თქვენც ემატებით?

„— ვლადიმირ ილიჩს მე მოვწონდი და სულ მეუბნებოდა—გადმოდი ჩვენ მხარეზეო. მაგრამ მე მეუმრავლესეებს როგორ მივემხრობი, ლენინი ისეთი ბიუროკრატია, ისეთი, ისეთი რომ не дай Бог!“ ამბობს თინა ამას და იცინის, იცინის.

ორმოცამდე ცხენოსანმა კაზაკმა გაგვირბინა გვერდში. ჟანდარმებისა და პოლიციელების რიცხვი მატულობს, მუშებიც ჯგუფდებიან აქა იქ და შეუმჩნევლათ თითქოს მიდიან მოედნისკენ, სადაც დემონსტრაცია უნდა დაიწყოს. თითქოს უდარდელად მიდიან ისინი, ხუმრობენ, მოცლილივით ათვალიერებენ სახლებს, გამვლელებს. ჩვენც ვუახლოვდებით მოედანს. სულ მეტსა და მეტს ნაცნობებს ვხედავ. ეგერ ვიღაცას შემოეხვიენ და საჩქაროდ ეტლში ჩააგინეს, ორი პოლიციელი იქით აქეთ დაუჯდა მას. ეტლი გაქანდა პოლიციისაკენ. თინა დუმს და ისე მიაბიჯებს. ვიღაცამ მკლავში ხელი მომკიდა და შემაჩერა.—რა დროს გახმობაა ეხლა, კაცო, დროა საქმეს შევუდგეთ. თან კი თინას ვუცქერი, რომელიც აღარ მიცდის მე და წინ მიდის. ვუცქერი მას და მინდა დავუძახო—მშვიდობით, თინა, მეთქი. გული მეკუმშება, თითქოს სამუდამოთ ვეთხოვები მას, ის არ იხედება უკან, მიდის. აი, ვიღაცას გაუღიმა მან და სალამი მისცა. ვინ არის? ვიცი ის მუშაა, მოწინავე მუშა და მე მიყვარს ის. ის სახელის მოყვარეა. დიდი გავლენა კი აქვს მუშებში... თინა მიმეფარა თვალზე—მშვიდობით, თინა! რაღაცას მეუბნება ნაცნობი და მე თავს ვუქნევ: ჰო, რა თქმა უნდა, რა თქმა უნდა! თანახმა ვარ! ის წასვლას აპირებს. მოიცა, კოლა სად არის თუ იცი? ვერ ნახავ თუ იცი? ძალიან მინდა ვნახო... მაშ არ ღირს ეხლა იმასთან წავიდე? კარგი, აგრე იყოს, ნახვამდის ამხანაგო, ნახვამდის!.. მშვიდობით, თინა, ჩემო მეგობარო!

პირველი მაისი! პირველი მაისი! სალამი პირველ მაისს!

ნელა, მაგრამ ლამაზად, ახოვანად გაიმართა წელში დროშა, ერთი წამით შეჩერდა ჰაერში, თითქოს თვალი გადაავლო დამცველებს, მერმე კი ცოტათი დახარა თავი წინ და გაცურდა. სალამი, სალამი შენ, წითელო დროშავ! სალამი ჩვენო დროშავ! ნუ შეარცხვენ შენ პროლეტარიატს, პროლეტარიატიც ნუ შეგარცხვენს შენ! სალამი, სალამი ამხანაგებო, გილოცავთ პირველ მაისს, რომელიც ნიშნავს—გავიმარჯვებთო. სალამი თქვენ, ამხანაგებო. მთელი ქვეყნის ჩაგრულები იმედით გიყურებს თქვენ, აბა რომელი ბელადი დაიქებს ამას, თქვენს მეტი!

გაუმარჯოს, გაუმარჯოს პროლეტარიატს... გაუმარჯოს, გაუმარჯოს... წინ, წინ, ამხანაგებო!

. . . .

. . . . ეს ვინ მიზის გულში, რომ ასე უხარიან მას ეს სურათი? ადამიანი ქათამი ხომ არ არის? არა, არა, ეს მე არ ვარ. მე ვერ ვიცნობ იმ კაცს, რომელიც ასე მხიარულობს ჩემს გულში... ვინ არის ის? ვინ არის ის? ისე გულადათ, ისე მარჯვედ მიაჭენებდა ცხენს კაზაკი და ტიტველი ხმალი ხელში ეჭირა მას. უცებ გაუფითრდა მას სახე და უნაგირზე შეხტა, იმავე წუთს დაკიდა თავი, გადაიზნიქა გვერდზე და ცხენის ფეხებთან გაიშხლართა—ჭკვიანი ცხენი კი იქავე გაჩერდა, არ იძვრის. მოჰკლეს კაზაკი და ჩემს გულში ვიღაცას გაეცინა, ვიღაცამ ტაში შემოჰკრა... ქათამი ხომ არ არის ადამიანი? არა, მე არ მიხარია ეს, მე არა, არა. მე არა „ის“, „ის“ იძახის—სიკვდილი მაგათო. მე როგორ ვიტყვი—ადამიანი ქათამი ხომ არ არის?.. არა, არა, მე არავინ არ მომიკლავს, ღმერთმანი არ მომიკლავს. ეს „იმან“ გამოუშალა ფეხი ჩემს რევოლვერს, იმ კაცმა, ჩემს გულში რომ ზის, მოჰკლა ის პოლიციელი, ჩემი თავის გაჩეხა რომ უნდოდა. ღმერთი, რჯული მე არავინ მომიკლავს—ადამიანი ქათამი ხომ არ არის, ადამიანს როგორ მოვკლავ მე, მე ხომ მხეცი არა ვარ!..

— გაუმარჯოს!.. ძირს, ძირს!..

— ნენავ! ნენავ! ნე-ნა ავ! მირბის, მუხლები კი ეკეცება. მირბის გონია და ფეხს ვერ ადგამს. ის თერთმეტი წლის არის მხოლოდ, ის საბრალო გიმნაზიელია, იმან არ იცის სოციალ-დემოკრატია რა არის. იმას ისეთი უსაზღვრო შიში ეტყობა სახეზე—ნუ მოკლავთ იმას, მე მომკალით! იმას მე ვიცნობ, იმისი დედა მრეცხავი ქალია და ქვრივია ის, მაგის მეტი არაფერი გააჩნია მას და ის ეხლა სოფელშია წასული, გურიაში—ნუ მოკლავთ მას, მე მომკალით! ნუ, ნუ მოკლავთ მას, თქვენ მხეცებო, ნუ მოკლავთ, შეხედეთ—ის გარბის, ის დედას ეძახის, ის ტირის... წაიქცა ის, წაიქცა ის და... შენ რაღას ერჩი, შენ რაღა გინდა შენ მხეცო—ტყვია არ ეყოფა მას, რომ ეხ-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ლა შტიკით გინდა გაგმირო ის? მაშ აი შენ! აი შენ... მიირთვი, გემრიელია? ესეც კიდევ შენ... შენ... არა, არ დაზოგოთ, ამხანაგებო, არავინ, ესენი ბავშვებსაც არ ზოგავენ—სიკვდილი მაგათ! სიკვდილი მაგათ—აი რას გეხვეწები მე თქვენ... ეს მე ვარ, ბიჭტორ აგიაშვილი, ორი ტყვიით კაზაკი რომ დავაწვინე, მეორე ტყვია მას შუბლში ვარტყი, როცა ის მკვდარი იყო უკვე... ეს მე ვარ და კიდევ მინდა მოვკლა ის, კიდევ მინდა! აბა გაბედეთ და დამხვდით წინ!.. ეი, კოლა, ამხანაგო, რა უყავ დროშა, დროშა რა უყავით ბიჭებო! ასწით მაღლა დროშა, ასწიეთ! ეი, თინა სულის დგმავ, მე ეხლა მესმის, ეხლა მივხვდი რასაც მეუბნებოდი—არ არის, თინა, სიკვდილი, არ არის სიკვდილი, ჩემო იმედო, სიცრუეა სიკვდილი, ჩემო თინა! სიცოცხლეა მხოლოდ, ამხანაგებო, და ასწიეთ დროშა! ეი, დროშა ასწიე მეთქი, შენ გეძახი, მოხვერო... ასწიე, მოხვერო, დროშა!.. სადა ხართ, სადა ხართ—ეი, ვინ მოგკლეს ამხანაგებო, გამომეძახეთ მოკლულო ამხანაგებო, რამდენი ხართ თქვენ!.. დროშა! დროშა! დროშა! რამ [illegible] პროლეტარიატი უდროშოთ—დროშა სად არის, ამხანაგებო!.. აი, ჭირიმე ბიჭო პეტუა, მასე გენაცვალე! ასწიე დროშა, ბიჭო პეტუა, წინ ამხანაგო!.. ტყვია, ტყვია მომეცით, ტყვია მეთქი... გიორგი შენ რათ გდიხარ აქ, რა დროს წოლაა, ადექი, თინა დაგინახავს, გიორგი, გიორგი! ადექი, ამხანაგო, ფეხზე!.. მაღლა დროშა, პეტუა მაღლა! ეს რაა რომ ბორძიკობ, ეს რაა რომ შუბლი გაგიწითლდა! არ დაეცე, არ დაეცე ბიჭო, არ დაეცე სირცხვილია!.. აი მე მიჭირავს ხელში წითელი დროშა პროლეტარიატისა—იმის ქვეშ სიკვდილი ჩემი! აი მე მიჭირავს ხელში წითელი დროშა პროლეტარიატისა და სიკვდილი თქვენ?.. აი მე მიჭირავს... უჰ, თავი მიბრუის... ქუჩა ტრიალებს... ქუჩა ტრიალებს... მოიცათ, მოიცათ, მოიცათ... დამასვენეთ, დამაწვინეთ... ო-ოხ!..

ჭოლა ლომთათიძე.

1-ლი მაისობა საქართველოში.

(მცირე ისტორიული მიმოხილვა)

1898 წ. მინსკის პარტიულ ყრილობის შემდეგ ტფილისის სოციალ-დემოკრატიულმა ჯგუფმა ლენინის უბნის (ყოფილი ნაძალადევი) ქედის გადაღმა მხარეს, ქალაქიდან 3—4 ვერსის დაშორებით არალეგალურად მოაწყო შრომისა და რევოლიუციური მოძრაობის სადღესასწაულო 1-ლი მაისობა.

დემონსტრაციაში მონაწილეობდა 20-25 კაცამდის.

მაისობის მნიშვნელობაზე სიტყვები წარმოსთქვეს: მიხო ბოჭორიძემ, ზაქრო ჩოდრიშვილმა და სევ. ჯუღელმა.

ეს იყო პირველი სამაისო დემონსტრაცია, პირველი გამოსვლა ორგანიზაციებში ჩაბმულ ტფილისის მოწინავე მუშებისა და რევოლიუციურ ინტელიგენტებისა,

1-ლი მაისობის საზეიმო დემონსტრაცია უფრო ფართე და მრავალრიცხოვანი იყო მეორეჯერ, 99 წელს, რომელიც გაიმართა ლენინის უბნის ქედის გადაღმა, ეგრეთ წოდებულ „მლაშე ტბასთან", სადაც ბრძოლის წყურვილით აღსავსე მოწინავე მუშები წითელი დროშებით გამოცხადებულნი ამშვენებდენ შრომის სადღესასწაულო, რევოლიუციურ დემონსტრაციას და ქმნიდენ რევოლიუციის ატმოსფერას.

თუ პირველად, 98 წელს მაისობაზე მონაწილეობა მიიღო არა უმეტეს 20-25 მუშამ და ინტელიგენტმა და ისიც ერთმა ერმა, განსაკუთრებით ქართველობამ—გარდა ორი-სამი გამონაკლისისა—99 წელს, მეორე მაისობაზე ეს რიცხვი გაიზარდა 3-4-ჯერ; მონაწილეთა რიცხვი ახლა აღწევდა 70-80 კაცამდის. აქ იყვნენ თითქმის ტფილისში მცხოვრებთ ყველა ერებიდან მშრომელი ნაწილის წარმომადგენელნი,—ქართველი, სომეხი, რუსი, თათარი და სხვა.

მაისობის მოწყობის ინიციატორი როგორც პირველის ისე მეორისაც იყო მარტოდ და მხოლოდ სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ტფილისის ორგანიზაცია, რომელიც თავის დაუღალავ პარტიულ რევოლიუციური მუშაობით ერთად-ერთი იკრებდა თავის გარშემო მუშებს და მებრძოლ რევოლიუციურ ინტელიგენციას.

მეორედ სიტყვები სთქვეს: ზაქრო ჩოდრიშვილმა, რაჟდენ კალაძემ, მიხო ბოჭორიძემ, ლადო კეცხოველმა და სევერიან ჯუღელმა.

1900 წელს მესამეთ სამაისო დემონსტრაცია მოეწყო კიდევ ქალაქ გარეთ ლენინის უბნის ქედის გადმოღმა მხარეს, სამხრეთ-დასავლეთით რკინის გზის გასწვრივ, ავჭალის სადგურის მახლობლათ,-ტფილისიდან 5-6 ვერსის მანძილზე.

ეს დემონსტრაციაც ისე როგორც პირველი და მეორე, არალეგალურად ფარულად იქნა ჩატარებული.

ტფილისის სოციალ-დემოკრატიული კომიტეტის შეხედულებით, ჯერ კიდევ ამ წელსაც ფართო მუშათა მასსა არ იყო ისე გათვითცნობიერებული რევოლიუციურად, იმდენად საკმაოდ მომწიფებული პოლიტიკურად, რომ მთავრობის წინააღმდეგ ქალაქის ქუჩებში აშკარად, გაბედულად, რევოლიუციურ შეგნებით გამოსულიყვნენ და ამ გამოსვლას ჰქონებოდა შედეგად რევოლიუციური აღმზრდელობითი მნიშვნელობა ხალხისთვის,—ნაცვლად დანგრევა განადგურებისა ჯერ კიდევ ჰასსასთან შეუკავშირებელ, სუსტს, რევოლიუციურ ორგანიზაციისა,—ეს პირველი; მეორე,—ამ ხანად კიდევ იყო საჭირო ფართო მუშათა მასსა შეჩვეოდა მტრებთან საიდუმლოდ, ფარულ პირობებში პირველ მაისობის ჩატარებას და სხვა ამგვარ რევოლიუციურ ატმოსფერის შემქნელ პოლიტიკურ გამოსვლებს; საჭირო იყო გასცნობოდენ ერთი მეორეს, აეწონათ, შეემოწმებიათ ერთმანეთი ერთად თავის შეყრის დროს. ამიტომ იყო, რომ კომიტეტს პირიქით დაედგინა—ამ დემონსტრაციაზე ქალაქ გარედ კომიტეტის წევრნი ინტელიგენტური ძალები არ წასულიყვნენ, მტრებისაგან მოწყობილ რაიმე მახეს არ გადაყროდენ იქ და შემოენახათ თავი უფრო რთული, უფრო მნიშვნელოვან და საჭირო ორგანიზაციულ-პარტიულ მუშაობისათვის. ამის მოტივი ის იყო, რომ ორგანიზაციის მცოდნე, მარქსისტულად და რევოლიუციურად მომზადებული ინტელიგენტური ძალები ისეც ერთობ ცოტა ჰყავდათ.

შეგნებული მუშები და თვით კომიტეტის წევრები ამ ღია გამოსვლას ქუჩებში ეხლაც წინ აღუდგენ და დე-

მონსტრაციის მონაწილე მრავალ-რიცხოვანი მუშები კიდევ ერთხელ დაითანხმეს იმაზე,—რომ ქალაქის ქუჩებში მომავალი წლის მაისობაზე გაემართათ ღია დემონსტრაცია, ხოლო ეხლა კი ამ კონსპირატიული ფარული დემონსტრაციით დაკმაყოფილებულიყვნენ.

დემონსტრაციის მონაწილე მუშების რიცხვი აღემატებოდა 400—500 კაცს.

უკან დაბრუნებული დემონსტრანტი მუშები ჯგუფ-ჯგუფობით, რევოლიუციურ სიმღერებით მიდიოდენ თავიანთ ბინებზე და ისე შორდებოდენ ერთმანეთს.

ეს დემონსტრაცია 1-ლ მაისობისა 1900 წელს ისე ბრწყინვალეთ იქნა ჩატარებული, რომ მასზე დიდხანს ლაპარაკობდენ ტფილისის მშრომელ ხალხში ისინიც კი, რომელთათვისაც შემთხვევას არ ერგუნებია მასში მონაწილეობის მიღება. 1901 წელს ტფილისის კომიტეტი განსაკუთრებით ემზადებოდა მოახლოვებულ 1-ლ მაისობის დემონსტრაციის მეოთხეჯერ ჩასატარებლად.

ამ წელს, მეოთხე ხელ წარსული წლის ფარულად ჩატარებულ მაისობაზე მიღებულ გადაწყვეტილებისამებრ (1-ლ) მაისობის დემონსტრაცია უნდა გამართულიყო ღიათ, საჯაროთ ტფილისის ცენტრალურ ქუჩებში გამოსვლით. ამ წლის მაისობის დემონსტრაციას უნდა ეჩვენებინა პროლეტარიატის მტრებისათვის მტკიცე რევოლიუციურ ნებაში გამოხატული შიშის მგვრელი ძალა ერთი მხრივ, ხოლო მეორე მხრივ მებრძოლი პროლეტარიატი მას კიდევ უფრო უნდა აღეფრთოვანებია, წაეხალისებია, კიდევ უფრო მჭიდროთ და მრავლათ უნდა შემოეკრიბნა მას თავის რევოლიუციურ ორგანიზაციის გარშემო მშრომელი რევოლიუციური ელემენტები.

პოლიცია-ჟანდარმებმა, თავიანთი აგენტების შეწყობით იცოდენ რა რევოლიუციურ ორგანიზაციებში ჩაბმულ მუშების განზრახვა საპირველმაისო გრანდიოზული დემონსტრაციის მოწყობის შესახებ, ისინი წინდაწინ შეეცადენ, რევოლიუციური ორგანიზაციის წევრების მასიური დაჭერით ეს განზრახვა დასაწყისშივე ჩაეკლათ. წინა დღეებში ჰქონდა ადგილი საყოველთაო დაჭერა დაპატიმრებას: დაპატიმრებულთა რიცხვში მოხვდენ: ფილიპე მახარაძე, ფრანჩესკი, სილ. ჯიბლაძე, გ. ყარაჯიანი, გიგო წულუკიძე, ასალო ვადაჭკორია და მრავალი სხვები, მაგრამ მიუხედავად ამისა განზრახული დემონსტრაცია მაინც არ ჩაიშალა. იგი გაიმართა ხალხით მუდამ სავსე ქალაქის ცენტრში—სალდათის ბაზარში.

...რევოლიუციური ცეცხლით ანთებული ტფილისის მუშები მოუთმენლათ ელოდენ ამ დღეს.

ტფილისის კომიტეტს აღარ ძალუძდა შეეკავებია სადემონსტრაციოთ აზავთებული მუშები...

1901 წლის მაისობის დემონსტრაცია ტფილისის რევოლიუციურმა მუშებმა სამაგალითოდ ჩაატარეს. ამ დემონსტრაციამ გამოაფხიზლა, და მოძრაობაში მოიყვანა კავკასია—ამიერ-კავკასიის ყველა მუშები ერთი მხრივ, ხოლო ჩააფიქრა, დაუკარგა სიმშვიდე და რევოლიუციურ მუშებთან საბრძოლველად დარაზმა ბურჟუაზია და მისი დამცველი ჟანდარმერია.

...1-ლი მაისობა ტფილისში 1902 წელს ვერ იქნა ჩატარებული, რადგან დემოკრატიული პრინციპით „საჯაროთ“ არჩეული ტფილისის კომიტეტი შეპარულ პროვოკატორ სტაროსენკოს მეოხებით თებერვალში დაჭერილ და განადგურებული იქნა. პირველ მაისობის დემონსტრაცია მოეწყო ამ წელს ბათუმში პირველად, სადაც მან როტშილდის ნავთის სამრეწველო ქარხანაში ჩაბმულნი მრავალი მუშები გამოიყვანა ქუჩაზე.

1903, 4 და 5 წლებში, ამ ცხრაას ხუთი წლის რევოლიუციის გაზრდა—მომწიფების პროცესში, 1-ლ მაისობა იქმნა ჩატარებული არა თუ საქართველოს მარტო მთავარ ქალაქებში—ტფილისში, ბათუმში და ქუთაისში,—იგი გადახდილი იქნა მივარდნილ სოფლების პატარა დაბა ქალაქებშიც კი მშრომელი გლეხკაცობისაგან.

დღეს კი ეკონომიურად განთავისუფლებული და პოლიტიკურათ გაბატონებული საქართველოს პროლეტარიატი დღესასწაულობს მას თვით პროლეტარული მთავრობის დაკანონებით თავისი გამარჯვების მეოთხე წელში.

ს. თალაკვაძე.

ორი პირველი მაისი.

მახსოვს რამდენიმე მაისი, მაგრამ ორი პირველი მაისი გულიდან აღარ მშორდება, მუდამ მახსოვს, მუდამ თვალწინ მიდგას, მუდამ მისი მოგონება ტკბილ სიზმრებივით ელამუნება ჩემს გულს, ატკბობს სულს, ჩემ თვალ წინ შლის თვალგადაუწვდენელ ფიქრების ზღვას. ოცნება შორს მიტაცებს, შორს... მაგონდება თავდავიწყებამდე გატაცება, აღფრთოვანება... სიყვარული, ახალგაზრდობა...

დიახ, ორი პირველი მაისი: ერთი ბობოქარი, მქუხარე როგორც ფაფარ-აყრილი, აქოჩრილი ზღვა, როგორც აფრიკის ხრიოკებზე წამოვარდნილი გრიგალი, გულადი და მჭექარე ვით ურიცხვ მტრის წინაშე მდგომი რაინდი ჭაბუკი, რომელიც მქუხარე ხმით გაჰკივის მტრებსა და ამოღებული ხმლით იკაფავს გზას.

მეორე ჩუმი, ნაზი, სიყვარული ლოცვათ დამდგარი.

პირველის გუგუნი ქარმა მოსტაცა ტფილისის ქუჩებს და მეტეხის შავ კედლებ შორის გადმოისროლა.

პირველი არ მინახავს, მეორეს თვალებში ჩავხედე, სიყვარულით ყელზე ხელები მოვხვიე და ვეამბორე.

პირველი მოხდა ტფილისში 1901 წ. მეორე ქუთაისში 1903 წელს.

I.

1901 წლის 21 მარტს ღამით მთელ ტფილისში მოხდა ჩხრეკა. ამის მიზეზი ის იყო, რომ მუშები უკვე ემზადებოდენ 1 მაისისთვის გამოსასვლელად. ეს იყო პირველი აშკარა გამოსვლა, პირველი დემონსტრაცია ქუჩაში. ჟანდარმებმა იცოდენ წინანდელი მაისობა, რომელიც ჩუმათ ფარულათ ხდებოდა, მაგრამ ვერ წარმოედგინათ ვერ შეროგებოდენ იმ აზრს, რომ მუშები გაბედავდენ და აშკარად, ტფილისის ქუჩებზე გამოვიდოდენ და დემონსტრაციას მოახდენდენ. ამიტომ მათ ერთი თვის წინად მიიღეს ყოველივე ზომები, რომ ხელი შეეშალათ და სისრულეში არ მოეყვანათ ეს „ბოროტი განზრახვა“. 21 მარტს დაიჭირეს უმთავრესად ინტელიგენტები 25 კაცი, ღამის 3 საათზე მეც მიმაბრძანეს მეტეხში.

ჟანდარმებს ეგონათ რომ ორიოდე ინტელიგენტის დაჭერით მოსპეს ყველაფერი, ძირიან ფესვიანათ აღმოფ-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ხვრეს ტფილისში მოძრაობა. მათ ეგონათ რომ „შეუგნებელი“ მუშები ცხვრის ფარასავით დაიშინეოდენ და ვერაფერს გააკეთებდენ, მაგრამ მოსტყუვდენ. სწორეთ მათგან დაბრიყვებულმა მუშებმა გააკეთეს ის რაც მხოლოდ მათ უნდა გაეკეთებინათ და მიუხედავათ ჟანდარმების მიერ მიღებულ ზომებისა თავისი ქნეს და პირველ მაისს (22 აპრილს) ცხვირწინ გამოუგორეს ვებერთელა დემონსტრაცია „სალდათის ბაზარში“ (იარმუკა).

გავიდა ერთი თვე. თითქმის შევეჩვიე მეტეხის ცხოვრებას. დადგა 22 აპრილი. ჩემს მობინადრე (ერთ კამერაში ვიჯექით) ჯალილას გავაცანი ყველაფერი თუ რა იყო 1 მაისი. აუხსენი, რომ დღეისთვის ემზადებოდენ ქალაქში გამოსვლას. დილიდანვე ფანჯარას არ მოვშორებივართ, გავყურებდით მტკვრის გაღმა მხარეს და გვინდოდა როგორმე გაგვეგო რა მოხდა ქალაქში. თითქო რაღაც ი მოდა, თითქო რაღაც ხდებოდა ჩვენ კედლებს იქით. ვგრძნობდით და გული გვაკუმშებოდა, რომ არ შეგვეძლო დაგვენახა, გაგვეგო რა მოხდა.

ჯალილა დერეფანში გავიდა. ცოტა ხნის შემდეგ შემობრუნდა და გაოცებულმა მითხრა—იცი, უსათუოთ რაღაც მოხდა, კამერებს ამზადებენ, ზოგი ტუსაღი ჩვენი დერეფნიდან სხვაგან გადაუყვანიათ. უსათუოთ ამეღამ ბევრს მოიყვანენ.

ჯალილა ხუთი თვე იჯდა მეტეხში მარტო და ისე კარგად შესწავლილი ჰქონდა იქაურობა, რომ ყნოსვით გაიგებდა რაც მოხდებოდა.

ქარები დავაკაკუნე. მოვითხოვე დერეფანში გაშვება. გამიშვეს, მძიმე ნაბიჯით გავიარე დერეფანი, ყველაფერს თვალი ჩავავლე და მართლაც შევამჩნიე, რომ სულ სხვაგვარი არაჩვეულებრივი მზადება იყო, რამდენიმე კამერიდან ტუსალები გაეყვანათ და იქაურობა დაესუფთავებიათ.

— ჯალილ! ალბად ქალაქში დიდი ამბავია! ოჰ! ნეტა მოვიგებდეთ რამეს—შემოსვლისთანავე მივაძახე მე.

— მოითმინე! ამეღამ ყველაფერს გავიგებთ—ღიმილით მითხრა ჯალილამ.

ჩამოღამდა. მე და ჯალილა უხმოდ ვზივართ სარკმელთან და გავჰყურებთ მტკვარს და მის იქით ძველი ტფილისის დაბალ სახლებს. ორივე ფიქრებმა გაგვიტაცა.

სანათი შემოგვიტანეს და ცხელი წყალის ჰურჰლები მოგვთხოვეს. ჯალილა დაფაცურდა, ტაბურეტკაზე ჩაის ჰურჰელი მოამზადა.

ხმა ამოუღებლივ შევხლიპეთ ჩაი.

დავიწყეთ კუთხიდან კუთხემდე სიარული.

ჯალილა ხვნეშის, რაღაცას ბუტბუტებს.

ბრაზი მომდის.

ღამის 10 საათი გახდა. ჯალილამ ლოგინი მოიმზადა, ილოცა და დასაწოლათ გაემგზავრა. მეც წამოვწექ, მაგრამ ჩემი ფიქრი და მოგონება მთლათ შეეპყრო იმ დღის ამბავს. ყოველ ჩამი-ჩუმს და ფეხის ხმას გაფაციცებით ყურს ვუგდებდი.

ღამის 12 საათი გახდა. მეტეხში სიჩუმე ჩამოვარდა. ჩვენს დერეფანში ისმის მონოტონური მძიმე ფეხის ხმა ზედამხედველისა. ჩვეულებისამებრ ის დადის დერეფანში.

ჯალილას ხან და ხან მოაგონდება რაღაც და გამიბამს ბაასს, მაგრამ მე მისი არაფერი მესმის, ფიქრების ზღვაში მივცურავ.

უცბათ ჩვენი დერეფანი ახმაურდა. აქა იქ კარები იღება, მირბი მორბიან, გასაღებებს არაჩხუნებენ, კარებს აღებენ და ისევ კეტვენ. ჩვენს გვერდით ცარიელ კამერაში ვიღაცები შემოიყვანეს. კარები დაკეტეს. რაღაცაებს ალაგებენ. მე და ჯალილა კარებს ავეკარით და სმენათ გადავიქეცით.

— მოიყვანეს! ბევრი მოიყვანეს.

— ჩურჩულით მეუბნება ჯალილა. ამ ხმაურობამ და ფაცი-ფუცმა გასტანა თითქმის ერთ საათს. ყველაფერი ისევ მიყუჩდა.

დერეფანში ისევ გაისმა ჩვენი ზედამხედველის მძიმე ფეხის ხმა.

კარებს მოვშორდით მე და ჯალილა და ჩვენ ჩვენს ტახტზე ჩამოვჯექით. ხმას არ ვიღებდით.

უცბათ ჩვენი გვერდის კამერიდან მოგვესმა მხიარული სიცილ-კისკისი და ქალების ხმა.

ორნივე წამოვფრინდით და სქელ კედლის წინ დავეყუდეთ. მივეჩრებოდით კედლებს, ასე გვეგონა ვხედავდით რა ხდება იმის იქით.

— ქალები არიან! ქალები—გაშტერებულმა წამოიძახა ჯალილამ—ოჰ! ღმერთო! ურჯულოები, ძაღლები! ქალები მოუყვანიათ, როგორ უნდა გაძლონ აქ?—ტირილის ხმით დაათავა ჯალილამ და ცრემლიანი თვალებით შემომხედა.

— უნდა გავიგოთ ვინ არიან! ალბათ იციან დღევანდელი ამბავი—ვუთხარი მე ჯალილას.

— აბა როგორ გავიგოთ?

— დაუკაკუნოთ! ვუთხარი მე და დავაკაკუნე კედელზე.

ლაპარაკი და სიცილი შესწყდა. გაისმა იქიდან საპასუხო კაკუნი. ჯალილა სიხარულით ხტოდა. ის ძალიან დაინტერესდა ამ ამბით.

— ვინა ხართ მანდ? ისმის კაკუნი.

— პოლიტიკური ტუსაღები. დაგვატუსაღეს 21 მარტს. ვუპასუხეთ და ჩვენი გვარიც გადავეცით.

ჩვენ კამერას მოუახლოვდა ზედამხედველი და გაჩერდა, ალბათ კედელზე კაკუნი მოესმა.

ჩვენც გავჩერდით. პატარა სარკმელში შემოიხედა ვიღაცამ და დაგვზვერა და რაკი დაგვინახა, რომ წყნარათ ვიჯექით და თითქოს ვმუსაიფობდით, წავიდა.

ისევ დავუკაკუნე

— თქვენ ვინა ხართ?

— ჩვენ ვართ პეტერბურგის კურსისტკები ნოსარი და ფინკელშტეინი. დღეს ტფილისში, სალდათის ბაზარში მოხდა დიდი დემონსტრაცია პირველ მაისობის. ჩვენც მივიღეთ მონაწილეობა და კარგათ ვიგემეთ ყაზახების „ნაგაიკები“. დღეს ტფილისის მუშებმა მთელ ქვეყანას აჩვენეს, რომ მათ ძარღვებში დუღს ნამდვილი მუშური სისხლი, რომ მათ უკვე შეუძლიათ ვაჟკაცურათ გაუმკლავდენ მტერს. ნამდვილი ლომები იყვენ, ნამდვილი! დღეს თავზარი დავეცით ტფილისის ჟანდარმერიას და ძილი გაუფრთხეთ. ბევრს გაუტეხეს თავი, ზოგი კიდეც დაიჭრა მგონი. დაიჭირეს აუარებელი ხალხი, ზოგი აქ მოგვიყვანეს და ზოგი პოლიციის უბნებში მირეკეს. გამარჯვება ჩვენია!!

კაკუნი დილამდე გაგრძელდა. არც მე და არც ჯალილას იმ ღამეს არ გვეძინია.

II.

მეორე პირველი მაისი, ჩუმი ნაზი, საიდუმლო, ლოცვად დამდგარი, სიყვარულით გატაცებული—ქუთაისში

ეროვნული ბიბლიოთეკა

1903 წ. ეს იყო ქუთაისში პირველი, პ ი რ ვ ე ლ ი მ ა ი ს ი. ამ წელს იქაურმა მუშებმა და ინტელიგენციის ნაწილმა პირველად ააფრიალეს წითელი დროშა და მარსელიოზით შევეგებენ პირველ მაისს.

1903 წელს ქუთაისში ვცხოვრობდი პოლიციის განსაკუთრებულ მხედველობის ქვეშ.

ამ დროს აქ იყვენ და გაჩაღებული მუშაობა ჰქონდათ: მ. ცხაკაიას, პ. ჰიჰინაძეს, ალიოშა ჯაფარიძეს, რ. კალაძეს, ბ. ბიბინეიშვილს, ნ. კალაძეს, ნ. სოკოლოვსკის და სხვებს. მუშაობა სწარმოებდა წვრილ-მუშა ხელოსნებში, ნოქრებში და ერთ ერთ თამბაქოს ფაბრიკაში, გარდა ამისა მუშაობდენ მოსწავლე ახალგაზდებში. იყო შემდგარი ქუთაისის კომიტეტი რ. ს. დ. მ. პ. იბეჭდებოდა ფურცლები და სხვა. მუშათა მოძრაობა თანდათან ფეხს იკიდებდა. მუშებში დიდი გავლენა ჰქონდა რ. ჯლამაძეს, ქარგალს, რომელიც ვილაცის სამკერვალოში მუშაობდა. ის იყო დაუღალავი მუშაკი და მას ხვდა წილად პირველად ქუთაისში პირველ მაისის დღესასწაულის მოწყობა.

არ მახსოვს კარგათ აპრილის 19 იყო თუ 22 (ძველი სტილით) დაფაცურდა რაჟდენ ჯლამაძე. მას გადაეწყვიტა როგორც უნდა ყოფილიყო მოეწყო პირველ მაისის დღესასწაული. დაუარა ყველა მუშებს შეგვატყობინა ჩვენც წინა დღით და ყველანი მოვემზადეთ. რაჟდენს უკვე ზომები მიეღო და სურსათ-სანოვაგეც დაემზადებია, რომ პურ-მარილით შევხვედროდით პირველ მაისს. ქუთაისის რ. ს. დ. მ. პ. კომიტეტიც თანახმა იყო გაგვემართა პირველ მაისის დღესასწაული, მაგრამ რაღაც მოსაზრებით წინა-დღით გამოგვიცხადეს, რომ შიშიანობა არის და თავი დაანებეთო.

მაგრამ რ. ჯლამაძე ვერას გზით ვერ დაითანხმეს, არც სხვა არავინ დაეთანხმა და მეორე დღეს დილის 10—11 საათზე გავსწიეთ წყალ-წითელასკენ. საფიჩხიის ეკლესიის გადაღმა უკვე გამოენახათ მდინარე წყალ-წითელას პირათ მშვენიერი სწორი, ხავერდივით მწვანე ბალახით შემოსილი ალაგი. უკვე თხუთმეტიოდე კაცს მოეყარათ თავი და მწვანეზე სუფრა გაეშალათ, პირზე კოცნით და მილოცვით მივესალმეთ ერთმანეთს. ცოტა ხნის შემდეგ შეგროვდა 40—50 კაცი. დიდ გრძელ ჭოლოკზე მშვენიერი წითელი დროშა ჩამოჰკიდეს და სუფრის შუა დაარჭვეს.

ჯერ სანამ სუფრას მოვუსხდებოდით გაიმართა მიტინგი. ილაპარაკეს სხვადასხვა პირებმა პირველ მაისის მნიშვნელობაზე, შემდეგ შემოვძახეთ სიმღერა და მოვუსხედით სუფრას. გაიმართა ტკბილი, სიყვარულით და ძმობა-ერთობით შეზავებული ბაასი. ჩვენ კრებულს ამშვენებდა ორი ჯარის-კაცი ფარაჯებით და „პაგონებით“.

— გაუმარჯოს სოციალიზმს!

— გაუმარჯოს მუშათა კლასს!

ისმოდა გუგუნი.

— გაუმარჯოს მუშათა ერთგულ ჯარის-კაცებს!

გაისმა ორი ჯარის-კაცის ხმა.

თითქმის საღამო ხანია. არავინ ადგილიდან არ იძვრის. წითელი დროშა, მაღლა, მაღლა ამაყად ფრიალებს, თითქოს ეუბნება ტყით დაბურულ მიდამოს:

— ბედნიერი ხართ, რომ პირველად თქვენთან, თქვენს წიაღში გავშალე ფრთა, პირველად აქ ჩემს ქვეშ გაისმა თავისუფალი სიტყვა, პირველად აქ დაიბადა ბორკილ აყრილი თავისუფლებაო.

კიდევ მარსელიოზა.

უცბად მორბის ჩვენი დარაჯი. მოვარდა და ქაქანით ამბობს:—არიქა, ყაზახები მოდიან. სწრაფად წამოიშალნენ, სწრაფად ყველაფერი მიალაგ-მოალაგეს. დროშა ჩამოიხსნა, დაიკეცა და ჯიბეში ჩაიდეს.

ბევრი ტყეში შეეფარა. დარჩა ჭოლოკი, რომელზედაც დროშა ეკიდა. ის ხელში უჭირავს თამბაქოს ქარხნის ერთ მუნჯს მუშას. მას არაფერი ესმის. ის მისჩერებია ამ ჯოხს და არ უნდა რომ მოშორდეს. მას ის უყვარს, ის მისი ბედნიერების ემბლემაა. როცა გარშემო ყველანი შეიფანტმოიფანტენ და ტყეს მიეფარენ, მუნჯი მუშა მუხლებზე დაეცა, რამდენჯერმე გრძნობით ეამბორა ჯოხს და მდინარეში გადაუშვა გულდაწყვეტილმა.

წამოვედით ქალაქისაკენ. გზაში გავიგეთ, რომ ჩვენი მოდარაჯე შემცდარიყო და უბრალოდ დაგვაშლევინა ტკბილი ამბავი.

თურმე ოთხიოდე ყაზახს მდინარეზე ცხენები ჩამოეყვანათ წყლის დასალევათ და მას თურმე მოეჩვენა მთელი ასეული მოდისო.

ასე დასრულდა მეორე პირველი მაისი პირველად, ისე ანაზდეულად გამართული ქუთაისში, პირველი მაისი ჩუმი, ვიწრო, მაგრამ სიყვარულის ცეცხლით აღგზნებული, იმედით გაბრწყინებული.

მეტეხი და წყალ-წითელა. მეტეხის შავი კედლები და წყალ-წითელას ხავერდოვანი ნაპირი ზედ, მაღლა, ამაყად ამართული წითელი დროშა.

ორი პირველი მაისი.

ერთი მძიმე, ტანჯვასთან შეერთებული სიხარული და იმედის სხივებით.

მეორე თავისუფალი, ფრთა გაშლილი სიყვარულით სავსე, გმირულ ყიჟინით, წითელ დროშის ქვეშ მუხლ მოყრილი ლოცვად დამდგარი.

არც ერთი დაივიწყების, არც მეორე.

პ. ირეთელი.

მაისობა ტფილისში.

(მონაწილეს შთაბეჭდილებანი).

1898 წლამდის ტფილისი არ იცნობდა, რა იყო მაისობა.

აქნობამდის ეს დღე თენდებოდა და ღამდებოდა, როგორც სხვა რიცხვი თვისა.

ამ წელიწადს კი პირველად ითქვა პირველი მაისის სახელი.

ითქვა ჩუმათ. მოკრძალებით. მაგრამ—რწმენით.

ეს მაისობა უჩინრათ მოიპარა ტფილისის მიდამოებში, მაგრამ შიგ ტფილისში კი არ შემოჭრილა.

ამისი მოკლე თხრობა ასეთი იყო:

ოცამდის ჩაკირული მებრძოლები.

ახალგაზრდანი. რწმენით სავსენი.

ყველა მათგანს შემდეგში ეწერა მუშათა კლასის ბელადობა.

ზოგი მათგანი კვდება რაინდულათ სასტიკ ბრძოლაში.

ზოგი კი მიდის საბოლოო გამარჯვებამდის.

ამ მოკლე სიას პირველ რაზმისას შეადგენდენ ყველა მტერთა და მოყვარეთაგან ნაცნობი სახელები.

ლადო კეცხოველი. ფ. მახარაძე. ძმები ჩოდრიშვილები. ბოჭორიშვილი მიხო. თელია გიორგი. ს. ჯუღელი და სხვა მათ ბადალი ამხანაგები.

განთიადისას გადადიან მახათის მთებს.

ნაძალადევს იქით, ტბის პირათ ყუდრო ადგილია.

იქ გროვდებიან.

სიმბოლიურათ გაშლიან პატარა დროშას.

იმღერებენ მარსელიეზას.

ეს არის მორცხვი პირველი მაისი ოცი ამხანაგის გულში ძვირფასად შენახული.

კიდევ ორჯერ იყო ასეთი მორცხვი მაისობა ტფილისის გარეთ.

1901 წ. კი ველარ დაიტია მრავალრიცხოვანი მებრძოლნი ტფილისის ირგვლივ შემორტყმულმა ველებმა და შიგ ქალაქში შემოიჭრენ. შუაგულ ქალაქში.

(თავისებური იყო ჩვენი მაისობა. იგი არ ხდებოდა პირველ მაისს.

იგი უნდა ყოფილიყო რომელიმე კვირა დღეს თვრამეტ აპრილიდან პირველ მაისამდის—ძველის ანგარიშით).

და აი პირველი აშკარა მაისობა, რომელმაც შეარყია მთელი ტფილისი—ეს იყო ოც და ორ აპრილს.

მე ვიცოდი ჩუმათ, გადმოცემიდან გადმოცემით ეს ძვირფასი საიდუმლოება.

არავინ იცის ნამდვილათ—რა ადგილას იქნება.

იარმუკაში კი უნდა იყოს.

დავდივარ ერთი ადგილიდან მეორეში, რომ არ გამომეპაროს ეს სანეტარო წამი.

გადის ერთი საათი, ორი.

ლოდინში ახალგაზრდაც დაბერდება.

აგერ უცებ ალექსანდროვის ბაღის კუთხესთან იგრიალა ხალხმა და შეიქმნა უმაგალითო ჩოჩქოლი.

ეხედავ მთელი ხალხი შერყეული ზღვასავით მოექანება მეზობელ ქუჩებში.

ვიგრძენ, რომ ხდება რაღაც იშვიათი, რაღაც ძლიერი.

თითქოს ირყევა დედამიწა ..

მთელი ცხოვრება.

ქუდმოგლეჯილი მივექანები იქით, საიდანაც მოსწყდა ამბოხების ტალღა.

ერთი ყაზახი მოსდევს დამფრთხალ ხალხს და თავდავიწყებით ურტყავს მათრახს, ვისაც კი მისწვდება.

მე მრცხვენია ხალხის მაგიერ.

მინდა შევატრიალო ყველა, რომ გამბედავათ დაუხვდენ ერთ ველურ ყაზახს.

მაგრამ ვინ შეეპოვება მეტიჩარა ღლაპს.

ცხარეთ მოქნეული მათრახი მეც მომხვდა

და ეს იყო პირველი სუსხი თვითმპყრობელობისა ჩემ ზურგზედ აღენილი.

ორი დღის შემდეგ ოფიციალური ცნობა ასეთი იყო:

„ოც და ორი აპრილი.

იარმუკა.

სამასიდან—ოთხასი მუშა.

წითელი აბრეშუმის დროშა.

პოლიციელების და მუშათა სასტიკი შეჯახება.

ბრძოლა გრძელდება თხუთმეტ წამს.

მძიმეთ დაშავებული ორთავე მხრივ.

უზომოთ ნაცემი მედროშე მამალაძე.

დაჭერილი—ორმოც და ერთ კაცი.

ალაგობრივ გაჩნდა: ჯარისკაცთა პოლკი, ყაზახთა რაზმი. პოლიცმეისტერი და გუბერნატორი. წესიერება აღდგენილია".

ამ დღის შემდეგ მუშათა კლასიც გამარჯვებულათ სთვლიდა თავის თავს მომავალისთვის.

ლ. მეტრეველი.

პირველი მაისი.

1 მაისი მუშათა კლასის საერთაშორისო დღესასწაულის დღეა. ამ დღეს მუშათა მილიონები ახდენენ თავის რიგების დემონსტრაციას და გადალახავენ რა სახელმწიფოებრივ და ნაციონალურ მიჯნებს ააშკარავებენ სოლიდარობას, რომლის მტკიცე საფუძველია სოციალურ იდეალებისა და კლასობრივ ინტერესების იგივეობა.

ამ დღესასწაულს საძირკველი ამერიკელ პროლეტარებმა ჩაუყარეს. 1885 წ. შეერთებულ შტატების მუშათა რამდენიმე ორგანიზაციის ყრილობაზე გადაწყვიტეს 1886 წლის პირველი მაისის რვა საათის სამუშაო დღისათვის ბრძოლის დღეთ გამოცხადება.

ხოლო, 1886 წლის 1 მაისს ჩიკაგოში პოლიციელებმა და დაქირავებულმა ჯარისკაცებმა პირველად დაღვარეს პირველი მაისის მანიფესტანტების სისხლი.

1888 წელს, ამერიკელმა მუშებმა გადასწყვიტეს პირველი მაისი მთელ რესპუბლიკაში ედღესასწაულათ.

1889 წ., საფრანგეთის რევოლუციის ასი წლის თავზე, პარიზში შეიკრიბა სოციალისტურ მუშათა პარტიების პირველი ყრილობა. ამ ყრილობაზე 100-დე დელეგატით იყო წარმოდგენილი მუშათა პარტიები და აქვე ჩაეყარა მეორე ინტერნაციონალს საძირკველი.

ამ კონგრესმა, ამერიკელ ამხანაგების წინადადებით, პროლეტარიატის ინტერნაციონალურ დღესასწაულის დღეთ პირველი მაისი დააკანონა. კონგრესმა მიიღო რეზოლუცია, რომ პროლეტარიატმა ამ დღეს ყველა ქვეყანაში უნდა მოაწყოს დემონსტრაციები და მოითხოვოს რვა საათის სამუშაო დღე და შრომის პირობების გაუმჯობესება. კონგრესს არ გამოურკვევია, თუ რა წესით და რა ფორმებში უნდა ჩაატარონ ეს დღესასწაული მუშებმა.

1891 წელს, ბრიუსელის კონგრესმა ამ დღისათვის მუშების მიერ მუშაობის შეწყვეტა სასურველად აღიარა.

ხოლო 1893 წ. ციურიხის კონგრესმა უკვე სრულიად გარკვეულად გადაწყვიტა პირველი მაისისათვის გაფიცვის გამოცხადება, რვა საათის სამუშაო დღის ენერგიულად მოთხოვა, რომელიც მუშათა კლასის ნებისყოფას ბრძოლისათვის უფრო გააფოლადებდა.

ყველა მიმყოლი კონგრესები ადფრთოვანებულსა და გადამწყვეტ რეზოლუციებს იღებდენ პირველი მაისის მშრომელთათვის ტრადიციულ დღესასწაულად გადაქცევისათვის და მუშათა რიგებში სიმჭიდროვეს და ენტუზიაზმს ქმნიდენ.

პირველ მაისისათვის მუშათა კლასისათვის მთავარი ამოცანები თანდათანობით ჩამოყალიბდა: რვა საათის სამუშაო დღე და შრომის დაცვა, ომის წინააღმდეგ ბრძოლა და საერთაშორისო მუშათა სოლიდარობის განმტკიცება.

რუსეთში პირველად მაისობა ვარშავაში ებრაელმა და პოლონელმა მუშებმა იდღესასწაულეს. შემდეგ ამ დღეს სხვა ქალაქებშიაც დღესასწაულობდენ.

1900 წელს, მოსკოვსა, ხარკოვსა და სხვა ქალაქებში მუშებმა დიდი დემონსტრაციები მოაწყვეს.

რუსეთის პოლიციური რეჟიმის გამო ფიქრიც არ შეიძლებოდა დღესასწაულის აშკარად მოწყობის შესახებ.

რუსეთის პროლეტარიატს ახსოვს სისხლიანი საპირველმაისო დღესასწაულებიც. 1903 წ. კიშინიოვში მუშათა დემონსტრაციას ძველი რეჟიმის მსახურებმა ებრაელების უბნების აწიოკებით უპასუხეს. 1909 წ. მოსკოვში 11 დემონსტრანტი მოჰკლეს.

ომის დროს მე-II-ე ინტერნაციონალმა პირველ მაისის დღესასწაულზე უარი სთქვა. სამოქალაქო ზავის ყალბმა იდეამ საპირველმაისოდ კლასობრივი დარაზმვისა და კლასობრივი შეგნების გამახვილების საქმე შეიწირა. ოპორტიუნისტულ სოციალ-დემოკრატიის რიგებში ამ ტენდენციის ილუსტრაციისათვის კმარა გერმანელ სოც.-დემოკრატების საქციელი, რომელთაც ურჩიეს მუშათა კლასს პარტიის ცენტრალურ ორგანოების სახელით „საგანგებო პირობების გამო“ უარი ეთქვათ 1915 წ. პირველი მაისის დღესასწაულზე.

საპირველმაისო დღესასწაულის ძლიერი იდეა ოპორტიუნისტული ბელადების წყალობით ჯერ კიდევ ომამდე შეირყენა.

პირველად პირველი მაისის დღესასწაული კაპიტალისტების რიგებს შიშის ზარს სცემდა: საბარიკადო ბრძოლების მოლოდინში და რევოლუციური მოძრაობის შიშით საზოგადოების შეძლებული ნაწილი პირველ მაისისთვის სტოვებდენ იმ ადგილებს, სადაც დღესასწაული მოსალოდნელი იყო და გარბოდა. მაგრამ ბურჟუაზიამ ამ დღისათვისაც შესძლო მუშათა კლასის გამცემი ბელადების მოსყიდვა. პირველმა მაისმა თანდათანობით დაჰკარგა პირვანდელი რევოლუციური მნიშვნელობა. ბევრ ადგილს, ხშირად კაპიტალისტებთან შეთანხმებით პროფკავშირებს პირველი მაისის დღესასწაული უახლოეს უქმე დღისათვის გადაქონდათ, რომ მუშაობის შეწყვეტით „წარმოების ინტერესები“ არ დაზიანებულიყო. ომის დროს პირველ მაისისთვის აქტიური გამოსვლა სახელმწიფოს მიერ დანაშაულად იყო გამოცხადებული. კარლ ლიბკნეხტი, რომელიც ომის დროს გერმანელ მუშების საპირველმაისო გამოსვლებს ხელმძღვანელობდა, დაიჭირეს და ციხეში ჩააგდეს. საპირველმაისო ლოზუნგებმაც ოპორტიუნისტების ხელში თავისი სიმახვილე და ძლიერება დაკარგა. მაგრამ კლასობრივი შეგნება და ინტერესთა ერთგვარობა პროლეტარიატს ოფიციალური ბელადების გვერდის ახვევითაც შეამჭიდროვებს და კაპიტალისტურ ქვეყნებში პირველ მაისს ბრძოლის დღეთ გადააქცევს, ხოლო საბჭოთა რესპუბლიკებში ეს დღე საბჭოთა აღშენებლობის ლოზუნგების ქვეშ ჩატარდება.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მკვლელი ნიღაბში.

რა მაქვს დღეს გეგმად?
აზრი ჩემი რად აირია?
მე ვანგარიშობ შემოსავალს და ნაღდ მოგებას!
მაგრამ ციფრებში წინ რად იწევს რიცხვი 13?
ხმელეთი მხოლოდ ჩემი არის, ზღვასაც დავიპყრობ!
ო, სინდიკატი! მას გაუწევ კონკურენციას!
დავამხობ, როგორც დამიმხია...
რაო? დეპეშა?
კიდით-კიდემდე ჩემს საქონელს აქვს გასავალი!—

ფიქრობს და ფიქრით რომელ საზღვარს არ გადააჰყურებს?
ქოსა აგენტი აცყობინებს შიფრით დაფარულს.
მილიარდერი უპასუხებს და ერთმა ცნობამ
მდიდარ ბირჟაზე საშინელი პანიკა შექმნა!
კურსი შეირყა! აქციები უცბად დაეცა.
ბევრმა მექარხნემ თვითმკვლელობით თავი დაიხსნა.
მას მოემატა ოქროს ტალღა, სხვა კი წალეკა!

რა მოინდომოს, არ აუსრულდეს?
ბატონი! მეფე ოქროებით! თვალმარგალიტით!
მაგრამ დღეს იგი ნერვიულობს, ფიქრით რბის სხვაგან!
კასსირი სტყუის! გადახია რაღაც ორდერი!
— ელეონორა!
..დავუძახებ ვკითხავ ჩემს კასსირს!
ეს სწორე არის! ეს კი არა!
ეშმაკმა ზიდოს!..
არა! მე უნდა წავიდე და... იქ მელოდება!
— ელეონორა?
და რომ გამიგოს ჩემმა ცოლმა ნესია-რივამ?
კასსირს მოუხმო და გადასცა თვისი ბლოკნოტი.
— რაც შიგ სწერია, შეასრულე!
გავიდა გარედ.
— ავტომობილი!
მიჰქრის! სად მიდის? მოფეერ! წადი:
— ჰოტელ „ბიატუს“!
ეს სასტუმრო ხომ მყუდროების სავანე არის!
აქვს დანიშნული პაემანი... ის იქ არ დაჰხვდა!
ნახა საათი. ადრე იყო. მუსიკა უკრავს.
— გარსონ, გაშალე!
წყლისპირად რომ კაბინეტია!
სვამს შამპანიურს ნებისყოფა გაიძლიეროს,
თამამად შეხვდეს ხილამაზით მომჯადოებელს.
დღეს მას შეხვდება!

ნესია-რივა მეუღლეა მილიარდერის.
მაღალი ქალი. შავგვრემანი. ხშირის შავის თმით.
ზის მოუსვენრად ელის... უნდა შეატყობინონ.
დაიწკრიალა ტელეფონმა.
გისმენ! ვინ არის?
— ერთხელ რომ მნახე. შენი უცნობი.
მინდა გაცნობო შენი ქმარი... ხელიდან მიგდის...
ის ელოდება „ბიატუსში“ № 2.
მსახიობ ასულს...
ქალი იქნება მოკაზმული თეთრს ფარჩეულში.
თმა ელინურად. ყელზე მძივი მარგალიტების.
— რომელ საათზე?
— პირველ საათზე...
შეხვდებიან! ეხლა შენ იცი!
— ქალის სახელი?
— ელეონორა!
დასდო ყურსმენი. დაუძახა თავის პირფარეშს:
— ფარჩის სამოსი! ყელსაბამი! წამოსასხამი!
და პირსაბური... ელექტრონზე სახეს რომ ჰფარავს!

სარკის წინ იდგა პირსაბურით ნესია-რივა.
დღეს ის პირველად მსახიობის როლში გამოვა.
ფიქრობს და ფიქრი ათასნაირ სურათებს უშლის.
— მე მივალ მასთან უფრო ადრე.. ვიდრე ის ქალი.
რას მეტყვის ქმარი? ახალ სატრფოს მომიალერსებს!
ჩემი მეტოქე რომ შემოვა?.. უცბად გამოვალ...
საათმა დაჰკრა... მოახსენეს:
— ეტლი მზად არის!
— წადი, „ბიატუს“...

ეტლი შეჩერდა.
— დამიცადე. უკანვე წავალთ!
კაფეში ხალხი. სვამენ ღვინოს... კარმენს უკრავენ.
— კელნერ! წამიძეხ! კაბინეტი № 2.
მიუახლოვდნენ. გული უძგერს. მუხლთ ეკვეთება.
შეაღო კარი... მოეგება მილიარდერი.
— ელეონორა!
— ადრე მოველ, ვიდრე გეგონა.
არ მსურს მელოდოს, ვისაც ასე გულით ვუყვარვარ!
ქალს თვითვე უკვირს!
ქმარი რომ მიხვდეს?.. ჩამოიხსნის ნიღაბს სახიდან
და თავის ქმარსაც ნიღაბს ახდის... აღარ დაზოგავს!..
სასტიკი არის დაგმობილის შურისძიება!
— შენ ხარ ვენერა! აფროდიტე! უფრო ლამაზი.
მოიხსენ შენი პირსაბური!
— არა მიცნობენ!
— შენს აქ მოსვლამდე მარტო ვსვამდი შენს სადღეგრძელოს!
მართლაც ღვთაებად მიგილებდნენ ძველი ბერძნები!
რა რიგ მიყვარხარ, ელეონორა... მე შენს გარეშე...
— მაშ შემომფიცე!.. მაგრამ ფიცი ხომ შაბლონია!
მამაკაცები ეძებთ მხოლოდ წუთიერ ტკბობას!
შენ მოგეწონა მსახიობი „სალომეს“ როლში.
და როს გაჰქრება ეს პირველი შთაბეჭდილება,
ჩემში ის გიყვარს...
წამსვე გაქრება ელეონორა სინამდვილეში.
განა არავინ გყვარებია?.. მაგრამ... ხომ გაჰქრა?..
— იმის გარდა რომ ლამაზი ხარ და მომხიბვლელი....
— ადამიანის ცნობაც ვიცი!..
— მე არ შევმცდარვარ!
— შენ არაოდეს არა სცდები შენს განზრახვებში
და თუ მიზანში ამოიღებ...
— ვიმარჯვებ კიდეც!
— მუდამ—ვერა!
— შენს გულს მოვიგებ!..
— და თუ ოქრო არ დაიხმარე...
— ჩეკში რამდენი დაგიწერო? ხვალ გამოიტან!
— არ ეიცი როგორ შეაფასებ ჩემს სილამაზეს?
— ათი-ათასი!

ეროვნული ბიბლიოთეკა

— რა კრიყანგი ხარ! ეგ ფული ხომ ყალბი ვექსილით...
რაზედ შეშფოთდი! მე შენ გიცნობ... მაგ შენს სახეზე.
ყველა დაფარულს ვკითხულობ და უნდა გამხილო...
არ მოელოდი?.. შენ როლანთან კასსირად იყავ...
იგი მოსწამლე მიითვისე მისი სიმდიდრე...
ყალბი ანდერძი წარადგინე... მემკვიდრე გაჰხდი...
ჩემს გარდაია ეს ამბავი არავინ იცის...
შენ ამის შემდეგ წინ წამოხველ... ხარ ქველმოქმედი...
პატიოსანი და განთქმული მილიარდერი.
ხალხი ქედს უხრის დიდ აქტიორს დემონის როლში!

მილიარდერი ყურს უგდებდა ელდა ნაცემი!
ფიქრმა წაიღო. წარმოუდგა საშინელება.
სხვამ არ იცოდა... საიდუმლო!
ამ ქალმა იცის და არ გამცემს? ეს სხვასაც ეტყვის!
— ელეონორა! იქნებ უთხარ? იქნებ სთქვი სადმე?
იწყებენ წერას გაზეთებში... გამოიკვლევენ...
როგორ მოუღოს ამას ბოლო?
შუბლს ოფლი დასქდა...
აქ ის სიყვარულს მოელოდა... უმხელდა ცოდვებს!
აჰრელდა სუფრა მის თვალებში. თეფშები ხტოდნენ.
კედლები თითქოს მოუდდებოდნენ ზედასამხობად.
ხელი გადისვა... აიხედა...: ნიღაბში ქალი?
იქ აღარ იყო! სად წავიდა? როდის წავიდა?
— ელეონორა!
კარი გაიღო შემოვიდა პირბადიანი.
ეგრევ ჩაცმული, როგორც ცოლი მილიარდერის.
წინ მიეგება...
— ელეონორა!
შენი ნათქვამი საიდუმლოდ გულში ჩამარხე.
არა! შენ მაგას არ დაჰფარავ... იტყვი... გაამხელ...
— რომ არ მიყვარდე, არც სიყვარულს შემოგფიცავდი...
არც მოვიდოდი ამ კაფეში შენს შესახვედრად.
დღეს ვთამაშობდი ოფელიას. რატომ არ მოხველ?
— ელეონორა! აჰა ოქრო! აჰა ეს ჩეკი..
ხელმოწერილი რამდენიც გსურს, გამოიწერე ..
არა! წავიდეთ ჩვენ აქედან! აქ კედლებს ესმის...
წყეულიმც იყოს ეს სასტუმრო! წამო წავიდეთ!
ავტომობილით გავიაროთ სადმე შორს სხვაგან...
ქალაქის გარედ... სადმე ბაღში... მხოლოდ აქ არ მსურს...
დაყარა ოქრო.
ქალი გარედ გამოიტაცა...
ჩასხდნენ.
— შოფერო! ქალაქს გარედ!
და მიჰქროლავენ...
მილიარდერი რას არ ჰბოდავს?! ქალი ჰკვირდება!
და აღელვება ეუცხოვება.
იგი სიმთვრალეს აბრალებს და პასუხს არ აძლევს.
მილიარდერი ხელებს უჭერს და თან ცახცახებს:
ფიქრობს: სასახლეს ავუშენებ მარმარილოსას,
შევმოსავ ძვირფას ქსოვილებით... მარგალიტებით...
მივსცემ სიმდიდრეს, საზღვარგარედ მას გავისტუმრებ...
რაც უნდა მთხოვოს, არ დავუჭერ...
მაგრამ იცოცხლებს!.. ო, იცოცხლებს... გამცემს! მაშ რა
ვქნა?
და განა ცოცხალ ადამიანს უნდა მივენდო?
ერთხელაც არის წამოსცდება თვის უნებურად!..
და გაუელვა თავში ფიქრმა: მოკვდეს!
ვინ მოჰკლავს?

— ელეონორა!
— ხვალ კლეოპატრას როლს ვთამაშობ, უთუოდ მოდი!
ავტომობილი შეაჩერა... ორნი გადმოხტნენ...
— შენ წახვალ, შოფერ!
ფეხით სჯობია გავიაროთ!.. ელეონორა!
გაჰყვნენ ხეივანს.
ასი ნაბიჯი... მათ გადაღმა მდინარე მოჰქუხს...
სიბნელე ჰფარავთ. გაიელვა ხელში ფოლადმა.
ქალმა შეჰკივლა.
თბილი გვამი ტალღამ წაიღო.

მილიარდერი შემოიჭრა თვის კაბინეტში...
შეშინებული იქით-აქით იხედებოდა.
კარი ჩაკეტა.
ფანჯრებს ფარდა ჩამოაფარა.
სამჯერ ზედა-ზედ პაპიროსი მოსწია ხარბად.
როცა მეოთხეს მოუკიდა, მანჟეტს დაჰხედა.
იქ სისხლი აჩნდა! — ეს რომ ნახონ...
თავს რით იმართლებს?
რა მიზეზს ეტყვის... მარტო იყო... ვერავინ ნახა...
საათმა მგონი ოთხი დაჰკრა. ვინ იცის იქნებ...
იმ ქალის გვამი... და აქ უცბად გმინვა ამოხდა.
რომ გამორიყოს და იპოვნონ?.. ჩეკს უნახავენ!..
მე დამკითხავენ... როდის მიეც? სად შემხვდა იგი?
როდის აქეთი ვიცნობდი მას? და ეს მანჟეტი?..
უცბად ჩავარდა სავარძელში, ვერ ისვენებდა.
კედლის სარკეში ნაცრის სახეს დიდხანს უმზერდა.
და დაინახა...
თეთრი სამოსით და პირბადით... ელეონორა!
უცბათ შეჰკივლა...
— ელეონორა!
ზურგს უკან იდგა მისი ცოლი... ნესია-რივა!
თავს დაჰყურებდა...
თვალი შეასწრო წითელ მანჟეტს, სისხლში ამოსვრილს.
და ცივად უთხრა:
ელეონორა არ გყვარებია!
შენ არც მოგიკლავს!
შური იძია მკვლელმა ნიღაბში.
სთქვა და განშორდა.
სახტად დარჩა მილიარდერი!
თმა აებურძგნა. გადაისვა თვალებზე ხელი...
მძიმედ სუნთქავდა. ნუ თუ იყო ეს მოჩვენება!?
— მოჩვენებისა მე ხომ არ მწამს?! ვინ იყო იგი?
მისებრ ჩაცმული ჩემს ოთახში ვინ იქნებოდა?
ელეონორა!? ის ხომ... ის ხომ... მას გულში ჩავეც!
ნუ თუ იმდენად დავსუსტდი, რომ აზრმა მიმტყუნა
და მომელანდა? რად დავსაჯე საბრალო ქალი?
ხვალ რომ არ მივა, რას იტყვიან? იქნებ შოფერმაც...
ო, თუ კვალდაკვალ აგვედევნა... გვითვალთვალთა...
მაგრამ მე იგი გავისტუმრე... მანძილს დაგვშორდა...
თუ მან კივილი გაიგო და... ეჰვი აიღო...
ჩრდილოდან ჩუმად გვიყურა და...
შესაძლო არის... ყვირის: მოჰკლეს ელეონორა!
ტელეფონები აწკრიალდა რედაქციებში...
ანტრეპრენიორს, მსახიობებს ეკითხებიან:
ის ვისთან იყო? სად წავიდა? ვინ გააცილა.
— ოფელიას როლს თამაშობდა... იმ დღეს ღელავდა.
ანტრაქტზე სთქვა თუ: მეც რომ ისე წყალში დავირჩო...
თქვენ არ მომძებნით...

ეროვნული ბიბლიოთეკა

უცხო ქალი ვარ... თავს თქვენ ჩემთვის არ შეიწუხებთ...
ალბად თუ იგი წინად გრძნობდა: მე მას მოვკლავდი!
მილიარდერი ძლივს-ღა სუნთქავს. სულის სარკეში
ჩხედავს: **უცნობი** მოდის მასთან: სად გაისტუმრე?
ის შენთან იყო სასტუმროში... პირველ საათზე!
— შენ ვინ ხარ? რა გსურს?
— ის ვარ, ვინც მუდამ უკან დაგდევს და შენ ვერ მამჩნევ...
— მაშ შენ გცოდნია!
— ვიცი! მიყვარდა...
— ის შენც გიყვარდა? შენ პირველი მას ემბორე?
უარი არ სთქვა და უსიტყვოდ დაჰყვა შენს სურვილს?
იგი ყოფილა...
— გრძნობით წმინდა... სპეტაკი სულით!
სად არის იგი!
— მე არ ვიცი!
— იცი და მეტყვი!
— ო, არაოდეს:
— თუ დაჰფარავ, ვიფიქრებ საზარს...
— რა გინდა? ვინ ხარ?
— მე მიყვარდა ელეონორა.
— ო, განა მე კი არ მიყვარდა?
მარტო წავიდა... მდინა...
— ო მდინარეში?
— შენ ვერ გაიგე: მე ქუჩა ვსთქვი... დიანას ქუჩა...
ის ხომ იქ სცხოვრობს... სიდან ვიცი? ეს ვინ არ იცის?
— გაზეთში სწერენ: ის და ერთი ვინმე მდიდარი...
— მე არ ვარ ვინმე... მე ვარ ლეონ და გვარად ფერმო!
ლომი ძლიერი! ითარგმნება მდაბიო ენით!
ამ მძაფრმა ლომმა სუსტ არსებას... მსახიობ ასულს...
იკრიბებიან მდინარესთან... რას ჩოჩქოლებენ...
ჩქარა მცურავნი! მენავენი. . ის აქ მოუკლავთ...
აი, აქ სისხლი ამჩნევია და ნაფეხური!
შემდეგ ის წყალში ჩაუგდიათ. ჩქარა მცურავნი!
და მცურავები გადაეშვნენ გვამის საძებრად.
მაძიებელი მილიცია ფეხზე დამდგარა...
დავილუპები რომ იპოვნონ... ჩეკს უნახავენ...
იქა სწერია ლეონ ფერმო...
ო, ნეტა წყალმა წარეცხოს და ვერ გაარჩიონ!
იპოვეს გვამი ალმოაჩნდა ჯელ ჩემი ჩეკი...
ნუ თუ გაჰბედავს ვინმე ეჭვი... შემოიტანოს?
უცნობი ყვირის: დაჟინებით უმტკიცებს ყველას:
— მოჰკლა! მან მოჰკლა!
— ვინ? ვინ?
— ფერმომ! მილიარდერმა!
— ის შენ მოჰკალ... მოჰკალ, რადგან გამხილა ცოდო.
წამოგაყვედრა:
ყალბი ვექსილი... როს რელანთან კასსირად იყავ...
ვინც შენ მოსწამლე... მიითვისე მისი სიმდიდრე...
ყალბი ანდერძი...
— სიცრუე არის!
— დაგიმტკიცებ...
— შენ დამიმტკიცებ?...
ო, იქნებ მართლა იცის... მნახა... დაბეჯითებით...
ბრალს არ დამდებდა! დამტკიცება? ვერ დაამტკიცებს...
დიდი ხნის მკვდარი... სამარეში... უკვე გახრწნილი...
ხომ გაჰქრებოდა საწამლავი?!.
ბრალდება არის უსაბუთო და უსინდისო...
— თუ ბრალდებაა მაშ მივმართოთ მეცნიერებას!

— მე მოხუც რელანს პატივს ვცემდი!
— და ისეთ პატივს, საწამლავით ბოლო მოუღე!
— მოვითხოვ ექსპერტს... ამოიღონ მიწიდან გვამი!
— ანალიზს უზავს ქიმიკოსი ფონ შალამბერი!
სთხრიან სამარეს... მართლა სთხრიან! ხა ხა ხა!
ჰო, ჰო, ასთხარეთ...
ნეტა ამ უცნობს რას ჰსურს ჩემგან... ყველას აქეზებს...
ის ათხრევინებს ამ სამარეს... მე განგებ ვსთქვი და...
მან ჩემი სიტყვა დაიხეია...
აზრად სხვას რომელს მოუვიდოდა...
სადღავის ათხრა?..
რად წამომცდა?
ძალას არავინ არ მატანდა!..
რად ვაგდებ ჩემს თავს განსაცდელში?
— შენ, ჰეი, უცნობო!
მე ვინც ცილს მწამებს პასუხს აგებს... ყველას წინაშე!
მილიარდერი შეურაცყონ.. ქვეყანა მიცნობს!..
მიცნობენ, როგორც დიდ ქველმოქმედს... ხალხის მოკეთეს...
არ ვაპატიებ...
რა მენაღვლება? ან რად ვჯავრობ? თავშიც უხლიათ!
ეჭვს აილებენ! ალბად გვამი გახრწნილი არის!
როგორ? რას ამბობთ? ნუ თუ გვამი უცვლელი არის?
ჯერ არ გახრწნილა? საწამლავმა თუ შეინახა...
არ შეიძლება... სცრუობთ! სცრუობთ!
— ნესია-რივა! რეაქტივით მის გვამს იკვლევენ...
შენ შეაპარე საწამლავი მოხუც ქმარს რელანს...
ელოდებოდი, რამდენს ჰიქას დალევდა ღვინოს!
— მიყვარდი, ლეონ!
მოხუცი ქმარი... შენ ყმაწვილი... ჯანღონით სავსე...
ლომი ძლიერი შემიყვარდა...
— უნდა დამიხსნა!
თავი მომეჭრას, არ ვიცოცხლებ... უნდა დამიხსნა...
ფონ შალამბერი ინახულე... მიეცი ოქრო...
— ვიყავ და ვცადე... შევაძლიე... ვერ მოვისყიდე...
მიუხედავად ხანგრძლივობის, გვამში აღმოჩნდა
საკმაო შხამი დარიშხანა!
მეცნიერება არ შესცდება...
— მაშ შემიპყრობენ...

სად დავიმალო? თავი ჩემი სად შევაფარო?
ვინ სწერს გაზეთში ამ ვრცელ წერილს:
„მკვლელი ნიღაბში"?..
ეს ის უცნობი?
„ერთად ისინი ქეიფობდნენ... ღვინის ჰიჭაში
მას თეთრი ფხვნილი ჩაუყარეს... მოხუცი მოჰკლეს...
უთუოდ მისი ქონებისთვის... სიცრუე არის!
ძველი ამბავი ვილას ახსოვს... ეს ვინ მოდიან?
რა უცნაურად მიყურებენ?
— ვინა ხართ? რა გსურთ?
— პროკურორისგან!
— პროკურორს ჩემთან რა საქმე აქვს?..
— შეპყრობილი ხართ!
— მაშ ყველაფერი აშკარაა?
ვინ არის მოწმე?
— ვინმე უცნობი. ის იძლევა ყოველგვარ საბუთს!
იგივე არის ბრალმდებელი: ამბობს: ვიცნობო.
ისევე, როგორც საკუთარ თავს იცნობს ყველაო!
— ის სცრუობს! სცრუობს.
როგორ? ციხეში?

ეროვნული ბიბლიოთეკა

„ფარშავანგები ქალაქში“ პაოლო იაშვილის ლექსიდან. შ. მამალაძე.

მე ციხეში? რა დავაშავე?
— ბოდიში თქვენთან! ჩვენ ვასრულებთ მხოლოდ ბრძანებას!
— არ დაუკითხავს ჯერედ ჩემთვის გამომძიებელს!
— მოწმეს დაჰკითხეს... ნახეს ჩეკი... და ეს მანჟეტიც!...
— წელან წამვარდა ცხვირთა სისხლი.., ეს რას ამტკიცებს?
ეს საკუთარი სისხლი არის...
— ძალას მოვიხმართ... დაგვემორჩილდი...
— სად სად მიგვყევართ?
ციხის კედლები... შემხუთველი ციხის კედლები.
გამოძიება დააჩქარეთ. არ შემიძლიან...
რად მადებთ ბორკილს? ნუ თუ მართლა მსთვლით ავა-
ზაკად?
ჯერ სასამართლოს სასჯელი არ მოუსაჯია...
ვაი სირცხვილო!.. გაზეთებში რას არა სწერენ...
მთელი ქვეყანა ლაპარაკობს ლეონ ფერმოზე.
დაეცა ჩემი აქციები..,—მე სხვას წავართვი?...
სისულელეა ეგ ბრალდება! ან რად გგონიათ:
ბედნიერება შენდებოდეს სხვის გაცარცვაზე?..
ბედნიერება შიგნით არის ჩვენს ბუნებაში...
და მე ვნეტარებ, ვმხიარულობ არა ოქროთი!
— ო, რარიგ ვცრუობ! ბედნიერი როდის ვყოფილვარ?
შფოთი და ბრძოლა ჩემს ბუნებას თან დაჰყოლია!
სიკვდილი... სისხლი!.. არა! არა! მაინც ცილს მწამებთ!
ნუ ასჩქარდებით და უბრალოდ კაცს თავს ნუ მოსჭრით!..
ჩემი ვექილი დაამტკიცებს, რომ მართალი ვარ...

არ მსურს საჯაროდ ირჩეოდეს ეს ჩემი საქმე...
—საქმის გარჩევა დაამტკიცა უზენაესმა...
— პირისპირ მოწმე? მოიყვანეთ! ეგ არის მოწმე?
ან რისთვის გიწევთ მე"ანგარიშს? რა გსურთ, ან ვინ ხართ?
ყოველი კაცი თვით თავისთვის მსაჯული არის!
თქვენ რა ნება გაქვთ აფათუროთ ჩემს სულში ხელი?
იცით? რა იცით? თქვენი ცოდნა გამოგადგებათ:
თქვენთვის... სხვისთვის! ჩემთვის კა—არა!
— მთავარი მოწმე...
ხომ იცნობ მაგას?
— არსად მინახავს!
— მაშ ჩამოიხსენ ეგ ნიღაბი! სახე უჩვენე!
— იგი ნიღაბშიც კარგად მიცნობს და არ ცრუობს.
— შესაძლო არის ეგ მიცნობდეს და ეს არც მიკვირს...
დიდს სახელოვანს... მილიარდერს მრავალი იცნობს...
ჩემს თავს არ ვსთვლიდი მოვალედ რომ მე ეგ მეცნობოდა!
და ან მქონოდა მაგ უცნობთან რამე საერთო!
განა მე ყოველს ქუჩად გამვლელს და ან გამომვლელს...
— მაშ სიდან იცის შენი ზრახვის ავი და კარგი?
— კარგი არას დროს არ ყოფილა მის ცხოვრებაში.
— აი, ხომ გესმით? ეგ უცნობი მიკერძოვებით
მსჯელობს ჩემდამი და ამტკიცებს ჩემს უარყოფითს
აბსოლუტურად, ვით მორწმუნე ღმერთის არსებას!
— მაგ მილიარდერს დღეს დაცემულს, ჩამხვრჩვალ ცოდ-
ვებში

ადრე ვიცნობდი, ვიდრე თვითონ თავს გაიცნობდა:
ვურჩევდი მუდამ ყოფილიყო Homo Sapiens,
ამოეგლიჯნა, ან ჩაეხშო გულში ნადირი...
— თვით მოწაფესაც არ მყოლია რეპეტიტორი.
ესწავლებინა რაა კარგი, რაა უხნეო!
მე თვით ბუნებით ნიჭიერი ამას ღრმად ვგრძნობდი,
ვგრძნობდი, რომ უნდა ვყოფილიყავ ადამიანი
და ვიყავ კიდეც!... მივაღწიე უმაღლეს სწავლას!
მე ვქმნი დღეს პროგრესს და კულტურას... ვინ მეცილება?
— ჰქმნი სიყალბეს და გახრწნილებას!
ასცდი სწორე გზას სიყრმიდანვე. ასევე განაგრძობ...
შენ ტერორის ქვეშ გყავდა შენი მასწავლებლები
და უბეში რომ დიპლომი გაქვს ინჟინერისა,
იგი ყალბია!..
— რა გინდა ჩემგან?
— მოსამართლენო!..
გარყვნილ ცხოვრებით რომ იჯერა თავისი გული,
ბუნაგი ჰპოვა მან რელანთან, ვით ინჟინერმა.
და როგორც მატლი ხეს შეუჩნდეს დაზიანებულს,
ისე იმ მოხუცს ეგ შეუჩნდა—
იმის სახელით ეწეოდა სპეკულიაციას...
სიმულიაციას... უკონტროლო ფულების ფლანგვას...
ყალბი საქმისთვის... სამართალში მისცეს რელანი.
ვის მეოხებით? დღეს ვინც აქ თავს იპატიოსნებს...
ყური დამიგდეთ. და შენ, რემო, ნუ შეშფოთდები!
მუშებს ჰპარავდა ნამუშევარს. სული შეჰხუთათ...
როცა გაფიცვა მოახდინეს, ჯარი მოიხმო...
დაათრო მათი უფროსი და მშრომელი ხალხი
დაახვრეტინა მასსიურად... ზოგნიც შეიპყრეს...
მეთაურებმა ციხეებში დალიეს სული.
შემდეგ...
— აკმარე! ეგ ბრალდება ზედმეტი არის...
იქნებ სურს მაგას მთელი მოდგმის დანაშაული,
რაც კი მამაჩემს, ან პაპაჩემს ჩაუდენ ია,
აქ გადმიშალოს... ვერ მოვითმენ... პროტესტს ვაცხადებ!
— ცოტა სიმშვიდე! განცხადებას ოქმში შევიტან...
— უზენაესის სასამართლოს განაჩენისთვის
მე პროკურორი მთავრობისა მტკიცედ მოვითხოვ
განაგრძოს მოწმემ!? სთქვი, რაც იცი!.
— პატივცემულო მოსამართლევ და თქვენც მსაჯულნო!
უცნობი იქნებ მტერი არის ან და მოქიშპე
და ჩემისთანა მრეწველს კაცს ხომ მტერი ყავს ბევრი,
რადგან თვით საქმე კომერცია ბევრს აიძულებს...
— თქვენ გყავთ ვექილი, ლეონ ფერმო, და თქვენს მა-
გიერ...
— მე მინდა თავი თვით დავიცვა... ვამცნო ქვეყანას....
— მოწმემ განაგრძოს... მოწმემ განაგრძოს!
— სიამოვნებით! კარგად იცის უკვე ქვეყანამ...
მკვდარის სულების ჯამაგირსა ერთ დროს იღებდა...
— როგორ თუ მკვდარის?
— აჯანყებაში დახოცილები
მაგან სიიდან არ ამოშალა!
და მოაჩვენა ყველა ცოცხლებად!
— ხომ გაქვთ საბუთი?
— აი დავთრები!
სანამ მის ხელში ის ქარხანა არ გადავიდა,
მანამდე ყველა დახოცილი ცოცხლად სწერია!
— სიმულაცია როგორ მოხდა?

— კასსირთან საქმე მოაწყო და ვითომც დაეცნენ...
ორთავ ასტეხეს განგებ სროლა. მოვიდნენ. ნახეს...
კასსა წინასწარ გატეხილი უჩვენეს მმართველს...
იმ დროს ვითომდა დასჭრეს კიდეც... ნიშანს უპოვნით.
შემდეგ რომ კასსირს არ გაეცა, ფარულად მოკლა
და რევოლვერი წინ დაუგდო, თანაც წერილი:
„შემომეფლანგა და ამ სირცხვილს სიკვდილს ვარჩევო".
აი წერილი! ფერმოს ხელი გამოიცნობა.
ელეონორა რომ მან მოჰკლა, ამას ჰყოფს ცხადათ
ჩეკი, მის მიერ მიცემული და ის მანჟეტი...
მაგრამ ერთ წუთით თქვენ ამ საგნებს ნუ დაუჯერებთ,
ალაპარაკეთ თვით შოფერი, რომელმაც ნახა...
მაგას ეგონა მარტო დარჩნენ, მაგრამ მოსტყუვდა.
— ელეონორა ვინ მოკლა, სთქვი!
— ლეონ ფერმომ!
ავტომობილით მდინარემდის მე მივაცილე...
ბნელ ხეივანში შემაჩერა: ფეხით წავალთო.
ფერმოს ასეთმა განცხადებამ ეჭვი აღმიძრა,
ავტომობილის ელექტრონი უცბად ჩავაქრე
და მათს კვალს მივყე... ქალმა მხოლოდ ერთხელ შე-
ჰკივლა...
მიველ მკვლელობის ადგილზე და დანა ვიპოვნე...
აი, ეს დანა სისხლიანი...
აბა დაჰკითხეთ მაგის კასსირს: ვისია დანა?
— ვისია დანა?
— ფერმოსია! .
— ო ჯოჯოხეთო!
ასე აშკარად საბუთები ჩემს წინააღმდეგ?
— სიტყვა ეკუთვნის ფერმოს დამცველს!..
— ვაი საბრალო ჩემო თავო! აბა რას იტყვის?
როგორ დამიცავს?.. ჩემი ცოდო ცამდე ღაღადებს!
ყველა საბუთი მას ხელთა აქვს... მას, ჩემს დამღუპველს
ო, ეგ უცნობი!..
ვინ იცის კიდევ რამდენი რამ... მაგრამ აღარ სთქვა!
— ბევრი რამ კიდევ შეიძლება დავასაბუთო...
— ღვთის გულისათვის... თუ კი ვინმე გიყვარს, სცემ პა-
ტივს...
მეც შემიბრალე...
ელეონორა! ის უმანკო ცელქი არსება
სდგას ჩემს წინაშე... განა თუ მე ამას არ ვნანობ?
„ბოროტი საქმე დღის სინათლეს ვერსად წაუვა,
„თუნდ დედამიწა დასამალად გადაეფაროს!...
ჩემი სიცოცხლე მათ ხელშია... გულში ფიქრობენ:
რაც უნდა არ სთქვას... სასწაულიც რომ მოახდინოს,
ჩვენ იმის ვექილს... არა, არა! არ დაუჯერებთ!
ჩუ! ლაპარაკობს. და რას ამბობს? რატომ არ მესმის?
ნუ თუ სხვა საგანს ის ეხება და არა ჩემსას?
ნუ თუ დავყრუვდი? იცინიან! არ უჯერებენ...
ამბობს: რაც მოხდა, აღარ არის: არცა აქ ფასი!
და რაც ეხლაა, წამის შემდეგ ისიც გაჰქრება!
— ეს სთქვა მართალი? „გაჰქრებაო!" მე შემეხება?
განა თუ მსაჯულთ არ იციან, ხსოვნა არსებობს!?
სული რომ შავად დაილადრა, გონებას სწამლავს...
მაშ რა თქმა არის: „რაც ეხლაა, ისიც გაჰქრება?"
ელეონორა მე მოვკალ და ის მაინც ცოცხლობს.
ცოცხლობს და ცოცხალს არსებასაც ის სტანჯავს მხო-
ლოდ!
ჩემი ვექილი სცრუობს, სცრუობს ყოველ სიტყვაზე...

და ეს სიცრუე სხვას სიმართლედ რად ეჩვენება?
თითქოს მოხიბლა მსაჯულნი და თვით პრეზიდენტიც!
ჩუ! იცინიან... მაშ ისინიც ალბად ამჩნევენ...
სთქვი, სთქვი თამამად!... ჩემს ქონებას გაძლევ ნახევარს..
— ყოველი ფაქტი უცნობისგან წარმოდგენილი
სიყალბე არის... შეთხუზული... მტკნარი ოცნება...
მოწმე აღნიშნავს ყოველ საქმეს გარდასულ დროში!
არვის უნახავს... არვის ახსოვს... არც ერთი ოქმი...
არც ერთი მოწმე, რომ ცოცხალი ჩვენ წინ წარმოსდგეს!.
სთქვეს, თუ რელანი მოწამლაო! აპის საბუთი?
თქვენ ემყარებით მეცნიერის გამოკვლევაზე,
რომ იმის გვამში დარიშხანა აღმოაჩინა....
ხოლო მეორე მეცნიერის აზრს თქვენ უარყოფთ,
რომელიც უფრო გარკვევით და ნათლად ამტკიცებს
რომ ეგ არ არის დარიშხანა...
რაც იქ აღმოჩნდა, მას იპოვით ყოველ ჩვენგანში!
მიკერძოვება და გადახრა აშკარა ხდება
მეცნიერება სპობს იმავე მეცნიერებას
და თქვენ არ უნდა დაუჯეროთ არც ჰოს არც არას!
მე მოგიწოდებთ არ უმტყუნოთ სიმართლის სასწორს!—
— ვგონებ შეეხო საგანს უკვე საბუთიანად...
მან მსაჯულები ჩააფიქრა. ნუ თუ დამიხსნას?
მაინც იტყვიან: დამნაშავის სკამზე იჯდაო!
იქნებ ფიქრობენ რომ ოქრო მაქვს, დავაჯილდოვებ..
დავაჯილდოვებ!.. მივცემ! მივცემ! რასაც კი მთხოვენ!..
სასწორი ჩემკენ გადმოხარონ. ჩემს ძალას გრძნობენ!
ნუ თუ ვერ შევძლო, მოვისყიდო მოსამართლენი?
სთქვი: სთქვი თამამად! პროკურორიც მოხიბლულია!
— თუ ეს ბრალდება მიგაჩნიათ ყველას სიყალბედ
და უსაბუთო გამოგონილ ცილისწამებად,
უნდა დარწმუნდეთ დანარჩენიც ასე იქნება!
... ელეონორა?.. აქ კი ცოტა უნდა შევჩერდეთ
და დავანახოთ თუ რაოდენ შესაძლო არის
მოტყუვდეს კაცი, მოეჩვენოს და მოჩვენებით
დასახოს რაღაც რეალურის შესაძლებლობათ!
— ჩემი ვექილი სცრუობს! სცრუობს.... არ მსურს ვისმინო...
სულ ყველაფერი მართალია, რაც გითხრა ამ მოწმემ!
ველარ ავიტან:
ბოროტი საქმე ხელოვნურად გაასპეტაკოთ,
ხოლო სპეტაკი გაშქეღოთ და დაამახინჯოთ:
თქვენ, ვიცი, გინდათ გამომიჩნდეს ლამაზი სახე,
მაგრამ ვაცხადებ: ყველაფერი სულში მრუდეა!
თქვენ ეს არ ძალგიძთ გაასწოროთ!
ველი თქვენს სასჯელს!
ჩემი ვექილი დააჩუმეთ! სიცრუეს ამბობს!
ვარ დამნაშავე!...
— უზენაესი სასამართლო განაჩენს გამცნობთ!...
ყველა მე მიმზერს.. სასამართლოს სხდომა შესწყვიტეს.
გავიდნენ ცალკე... მსჯელობენ და ჩემს ბედს სწყვეტავენ.
ო! რა ვქენ? რა ვქენ? შეურაცხვყავ ჩემი ვექილი!.
მაგრამ ხომ იგი ყალბი იყო თავით-ბოლომდე?
რას გარდმოწყვეტავს პრეზიდენტი სასამართლოსი?
იგია ჩემი ბედის წერა...
ეს უნდა ასე მომხდარიყო.
— ელეონორა!
ჩემს სინდისს ვერვინ დაამშვიდებს... ის მუდამ მქეჯნის...
ო, უნდა მტანჯონ... რომ ტანჯვაში მოვინანიო!..
მაგრამ რომ მათი განაჩენი სასტიკი იყოს?
განა არა ვარ ამის ღირსი?... ო, ეშაფოტი!..
საშინელია, საშინელი... თუნდაც ერთ წუთით
წარმოვიდგინო, რომ ცოცხალი აღარ ვიქნები!
რომ ვერ შევიგნებ ჩემს გადაღმა ცოცხალ არსებებს.
ცხოვრების სიტკბოს უნდა მოვსწყდე! გავქრე უდროოდ?
განა ცხოვრება სიტკბო არის? იგი ბრძოლაა!
აი, ეს ბრძოლა გვაიძულებს ვიქმნეთ ბოროტნი!
მე მოვკალ იგი?
განა ჩვენ ყველას არ გვკლავს დრო და სივრცე, ბუნება?
მაშ რად არ დასვამ დამნაშავის სკამზე ძლიერებს?
რა სისულელეს ვლაპარაკობ? ხავს ვეჭიდები!
ო, სიბრალული! სიბრალული. მონანიება!
მაგრამ მე როცა სხვას ვტაცებდი ძალით სიცოცხლეს...
არ ვიბრალებდი: ბრძოლა არის ცხოვრება-მეთქი.
— ისმინე ლეონ!
— ვიცი, განაჩენს წამიკითხავ... ჩქარა სთქვი, ჩქარა!
— ვერც ეხლა მიცნობ?
— შენა ხარ ჩემი მხილებელი.., ჩემი ჯალათი .
— მე ვარ ის მოწმე, ვინც შენ მუდამ სულში თან გდევდა.
შენ ხომ თვით მე ვარ!
— ორეული! „ბერდოზმანია!“
— ა! ვიცი! გიცნობ!
— ო! ლეონ ფერმო!
— რა მომისაჯეს?
— აი, ეს ცივი რკინა შენთვის...
— ეს რევოლვერი!?..
— შენმა fatum მა მოგისაჯა... შენს ხელში არის!..
— თუ ბისყოფა შეგრჩენია, თვით შეასრულე!.
— ამდენ სასტიკი განაჩენი?.. ელეონორა!
— მიშველეთ!!

ხელში გავარდა რევოლვერი და დიდ სარკეზე
შეინთხა სისხლი...
ნესია-რივა წამოიჭრა სარეცელიდან.
კაბინეტისკენ გაექანა. მწარედ შეჰკივლა:
— ო, ლეონ ფერმო!
ხოლო ლეონ ხმას ველარ სცემდა!
სისხლში ამოსვრილს მანეეტზე ის მიუთითებდა.
„ელეონორა!“ როგორც იყო კიდევ წარმოსთქვა
და ღია დარჩა არეული, ჭრელი თვალები;
ზარდაცემული მას მეუღლე გულში ეკვროდა
და დასტიროდა მიცვალებულს მკვლელი ნიღაბში.

სანდრო შანშიაშვილი.

1924 წელი.

სოფრომ მგალობლიშვილი

(იუბილესთვის)

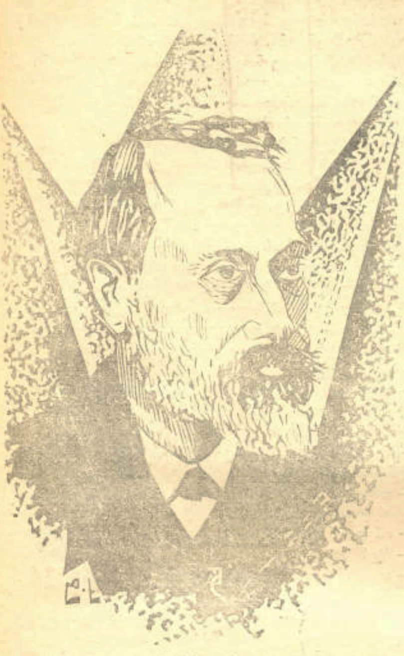

სოფრომ მგალობლიშვილი

სოფრომ მგალობლიშვილი დაიბადა სოფ. დირბს, 1851 წ. მამა—ზაქარია სემინარიელი, მასწავლებელი გორში, შემდეგ მისიონერი ოსეთში კულტურული პიროვნება იყო. დედა მარიამი შინაურულად განათლებული სალვთისმეტყველო მწერლობის კარგად მცოდნე. დედმამის გავლენით ცნობის მოყვარე ბავშვი ადრე გაეცნო ყველა იმ ქართულ სასულიერო და საერო წიგნებს, რაც სახლში იყო: „ბერიამიანი", „ვეფხის-ტყაოსანი", „სიბრძნე სიცრუე" და სხვ.

1860 წ. პატარა სოფრომი მიაბარეს გორის სასულიერო სასწავლებელში. 1867 წ. ის გადადის ტფილისის სასულიერო სასწავლებელში, რომელსაც საუკეთესოდ ასრულებს კ. მამაცაშვილის დახმარებით.

სემინარიის ხელნაწერ ჟურნალ „შრომა"-ში დაიბეჭდა მისი პირველი ლიტერატურული ნაშრომი: შილლერის „ორლეანელის ქალწულის" თარგმანი. ამას მოჰყვა «დროება»-ში პუბლიცისტური წერილები „ძველ-ახალი ამბები", რომელიც სემინარიის რეჟიმს ეხებოდა. ეს იყო 1873 წ. ამავე წელს მან სთარგმნა კომუნისტი როსსელის დღიური: „სიკვდილით დასასჯელის უკანასკნელი დღეები", რომელიც შემდეგში ჟურნალ „მნათობ"-ში დაიბეჭდა.

1873 წ. დაასრულა სემინარია და გორის სასულიერო სასწავლებელში გაამწესეს ქართული ენის მასწავლებლად. მის მიერ მოწაფეებში დაარსებულმა სალიტერატურო წრემ ჩვენს მწერლობას მრავალი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე შესძინა.

1873 წლიდან სოფრომი სოციალურ-რევოლუციონერობა მოძრაობამ გაიტაცა. მან ხალხოსან ვასო დეკანოზიშვილთან ერთად სთარგმნა არალეგალური წიგნაკები: „ზღაპარი კაპეიკზე" „შიმშილი სამარაში" და სხ. სოფრომი გაედა ხალხში და აცნობდა გლეხობას არალეგალურ ლიტერატურას. ჟანდარმთა სამმართველოს ის უკვე აღრიცხვაზე ჰყავდა. 1876 წელს დააპატიმრეს. რამდენიმე თვე ციხეში იჯდა. სამსახურიდან დაითხოვეს ეგზარ. ნიკონის მოკვლის გამო. სოფრომი მაშინ სინოდის კანტორის მდივანი იყო.

54 წლის განმავლობაში ს. მგალობლიშვილი ქართულ მწერლობას ემსახურება. მის კალამს ეკუთვნის: „მეველე", „ღამის მეხრე ცეცო", „სამუჯავრონი", „დემეტრეს სახლობა", და კიდევ მრავალი სხვა. სოფრომი თანამშრომლობდა საყმაწვილო ჟურნალებში და სწერდა საბავშვო მოთხრობებს.

თავის ცხოვრების მომეტებული ნაწილი სოფრომმა პროვინციაში გაატარა და კულტურულ პრაქტიკულ მუშაობაში აქტიურ მონაწილეობას იღებდა.

პირველი სისხლი

I.

იმისთანა საუცხოვო დილა ბევრ რამდენიმე ხანია არ გათენებულა საქართველოში, როგორც იყო 190—წლის მაისის ერთ დილათაგანი: შუაღამიდანვე ცა მოშანდაკებულიყო, არც ერთი ნაჭერი ღრუბლისა, არავითარი ნასახი ნისლისა არსად სჩანდა. ეს კი იშვიათი მოვლენაა ხოლმე ხანდახან გაზაფხულზე.

მსხვილი ნამი უხვად ჩამოსულიყო ზეცით ქვეყნად, მოჰქკურებიყო მინდორ-ველს, ბაღ-ვენახებს, გაეგრილებინა წინადღით პირგამშრალი და შეწუხებული არე-მარე. ცისფერნი ნამნი კუკურ-კუკურად დასხმოდნენ ფოთოლ-ყვავილებს; მზის სხივებს ელოდნენ, რომ ქვეყანა გაეკვირვებინათ თავის სილამაზით და მერე ისევ ცად ასულიყვნენ.

ამ საოცარ დილას ფრინველნიც სხვანაირად აჭყიპინდნენ, გადმოიხედარეყვნენ ბუდეებს კიდესთან, ერთმანეთს შეჰგალობდნენ, თითქო რაღაცას მოუთხრობდნენ და შეხარიან ერთმანეთსაო. მერცხლებმა და შეღურა ჩიტებმა, ამ კუდრაჭებმა, ხომ კარმიდამო სოფლისა დააყრუეს. ყვავ-ყორანნიც კი ბაიყუშურად და გულსაკლავად აღარ ჩხაოდენ.

ციცუნია ჩასკუპებულიყო ღერეფნის დირესთან და გაჩქარებული ხან ერთი თათით, ხან მეორეთი პირსა და წირპლიან თვალებს იბანდა და ილამაზებდა. დიდ თოლიას, ღამის ბუშაგს, ადრიან გამოეღვიძნა, გოროსობდა რბილ მდელოზე და ცალი ტუჩით მალიმალ გულიანად იღიმებოდა. ყველა სულდგმული, ყოველი ყვავილი შეჰხაროდა ბუნებას და გულით ელოდა ქვეყნიერების მშვენების, იმის სულის ჩამდგმელის, იმისი ამაყვავებელის ამოსვლასა.

აგერ მოლოდინი გაუმართლდათ: მზე, ქვეყნიერების სულის ჩამდგმელი, კვლავინდებურად ნელნელა კი არ ამოცურდა ცის ტატნობზე, არამედ, ანაზდეულად ამოიჭრა მთის იქიდან. მზეს თვისთა შუქთა შარავანდედი გარს შემორტყმოდა; იგი თითქო ცეცხლის წინწკლებს ისროდა, თვის გარემო აშწკრიალებდა, ამისა გამო, ისედაც დიადი, იგი მთლად სხივთაგან დაზურმუხტებულიყო. ეს სხივნი მზისანი ისე იყვნენ შეკონილ-შენთხზნი, ისე მოწყობილიყვნენ, გეგონებოდათ, მზეს სხივებისაგან შეკერილი წითელი დროშა უპყრია და ქვეყანაზე თავისუფლების გადმოფენა უნდაო.

"არსენა ყაჩაღი" ეკრანზე: 1) ქეთო თავად ვახტანგთან, 2) ნინო (ამსრულებელი ნინო ვაჩნაძე), 3 და 4) არსენას (ამსრულებელი ჩენჩელაშვილი) აბანოდან გაპარვა.

ამ უცხო სანახაობამ მთელი ბუნება ჩააყუჩა. ერთ წამს სულიერი თუ უსულო არსებანი ჩადუმდნენ. ფრინველთ და ყვავილთ მზისკენ მიიბრუნეს პირი, აღტაცებით და თან განცვიფრებით შესცქეროდნენ სხივებით მორთულ-მოკაზმულს მზეს. ქვეყნის მაცოცხლებელის არაჩვეულებრივმა, დიადმა სურათმა დაბეჩავებული ადამიანიც კი გაიტაცა. იგი აღფთოვანდა. ზე ადგიდა. მცირე ხნის სიჩუმისა და გაოცების შემდეგ ყველას ბუნებამ და ერთად წასკდა ქება დიდების ლოცვისა: ყველამ თავთავის ენაზე და ჰანგზე მორთო სიმღერა — გალობა, ხოტბა-ქება ქებათა-ქება გაისმა ყოველ მხრივ.

დაბლა, მიწაზე, არანაკლებ საუცხოო და გულწარმტაცი სურათი იყო გადაშლილი: ცვარ-ნამებს მიელოთ იმ ყვავილების და ფოთლების თვალი, რომელსაც მოშვენებოდნენ, და ათასფრად ბრწყინავდნენ. ყვავილ-ფოთოლთა ანკარა ნამებში ირეკლებოდნენ, თავებს იხამხამებდნენ, კეკლუცობდნენ. მზის ტკბილ სხივებთან [illegible] ხარბად სტაცებდნენ მზის სხივებს, თითქო უნდათ მზის ძალი გამოაცალონ, მერე ხანს დაიწყებენ თავის მშობელ ქვეყანაზე, რომ კვლავ მალე არ მოუბრუნდნენ [illegible] და მოუბრუნდება.

მაგრამ ყველაზე ძვირფასი სანახავი იყო იმ დილის ვარდის ჩიტი, ვარდისთვის გიჟი, მისთვის მკვდარი, ჩვენი ნაცნობი ბულბული. ბულბულს რაღაც ახალი ჰანგი გამოეგონებინა: მღეროდა ისე აღტაცებით, რომ დამწუხრებულს, მონობით დაღუპებულს ადამიანსაც დარდი შორდებოდა გულიდან. გულზედ მოკიდებული ცეცხლი ეწმინდებოდა და ტანჯვა-ვაება ავიწყდებოდა. ბულბულის უცნაური ჰანგი მიაქანებდა ცად ადამიანის ფიქრებსა და მისწრაფებათა. ადამიანი თავის უძლიერეს ხელებ გაშლილი [illegible] ევედრებოდა. ეს ჯერეთ ბულბულის პირისაგან არაოდესგან გაგონილი სიმღერის ჰანგი იყო სიმღერა თავისუფლებისა, ერთობისა და უსაზღვრო სიყვარულისა. დაბეჩავებული ადამიანის გული გაათბო ამ ჰანგმა და ალბათ ამიტომ გაიტაცა იგიც და ერთ წამს დაავიწყა თავისი სიბეჩავე.

II.

ამ დღეს მზეს შარავანდედი არ გადაყრია. მზემ რომ შეიმოსა, შეკუმშული სხივი, ცისარტყელასავით სვეტად ქცეული, დაადგა ერთს ადგილსა. სხივებს ბოლოში თავი ერთად მოეყარათ, რაღაც ბრწყინვალე, ვარსკვლავისსებრ სხივმკვრივ [illegible] შუქთა [illegible] და [illegible] მთელად იმ ერთად-ერთს ადგილს მთელს სოფელში.

...ებს და ქვეყ-
...ისა, შესწყვე-
...ქმეს შეუდგე-
...ლობდნენ და
...რწყინვებული
...ი ბულბული
ამკობდა იმ
...ლი.
...რა სოფელში,
...ორომზე." იქ-
...ზი, რომლის
...ს მისდევდა
ნატირი ქალა ოცხილის და ასა...

— გაიგე, ჩემო დაიავ, გუშინ ნაშუადღევს რა მოხდა ამ ჩვენს სოფელში, ჩვენს მეზობლად, აიმ ცაცხვებ შუა? გადმოსძახა კვნესით, გულაჩუყებით, მაგრამ სასიამო კილოთი კი, ბალჩიდან ვარდმა იქვე ძეძვის ძირას შეყუჟებულს იასა.

— მე ვინ რას გამაგებინებს, თავის გამოყოფისა მეშინიან, მაშინვე მწვდებიან და ძირიან ფესვიანად ამომდლლებენ... რა იყო, დაიავ ჩემო? შენ როგორღაც გულატირებული ლაპარაკობ, გადმოსძახა ნაზის ხმით კეკლუცმა იამა.

— მხიარულება მწუხარებას ჩაექსოვა და ძნელს ყოფაში ჩამაყენა. მე შენ გეტყვი ჩვენთვის დიდად სასიხარულო, თანაც გულსაკლავ ამბავსა, ჯერ ჩვენს თემში კი არა, მთელს ჩვენ ტურფა სამშობლოში არ გაგონილა ასეთი ამბავი.

— ღმერთო, შენს მადლსა!.. სთქვი დაიავ, სთქვი! თორემ ლამის მოუთმენლობით გული წამივიდეს.

— გვეშველა, დაიავ, გვეშველა! ყველას გვეშველა. ჩვენ—ყვავილებსაც, ჩიტებსაც, ცხოველებსაც და, განსაკუთრებით, ადამიანსაც. იმ სხივფენილ ადგილას ამ სოფლის შვილმა ჭაბუკმა დავით აბალაკმა გოლიათი მოჰკლა, თავისუფლება წაჰგლიჯა მას ხელიდან, თავისუფლებისათვის პ ი რ ვ ე ლ მ ა პ ი რ ვ ე ლ ი ს ი ს ხ ლ ი დ ა ღ ვ ა რ ა. სთქვა ვარდმა, ხმა აუკანკალდა და უხვად გაცმოაფრქვია ცრემლთა მარგალიტები.

— რაღად სტირი, ჩემო მშვენიერო დაიავ, ამისთანა სამხიარულო ამბის შემდეგ?

— როგორ არ უნდა ვიტირო!.. იმ წმინდა სისხლის ორი წვეთი მეც დამეცა... აი შემომხედე, როგორ ალისფრად მაჩნევია ცალ მხარეზე. ნეტავ მუდამ დამრჩეს ეს ალისფერი სახე... ჰო, ეს ამბავი ჩემს ახლო იყო.., ხომ ხედავ, ცაცხვები რა ახლოა ჩვენზე. აი ემაგ ბალს იქიდან... ყორანს სუნი დაეცა ადამიანის სისხლისა, ალბად სისხლის გუბეში ფეხები ჩაეყო და როცა უმანკო სისხლით გაბერილიყო, აქეთ გადმოიფრინა და სწორედ ზედ მხარზე, მკერდთან ახლო, ორი წვეთი უმანკო სისხლისა დამეცა, ყორნის ფეხთაგან ჩამონაღვენთი. ჯერ დამწვა მხარი, მერე გული დამეწვა, საშინლად დამეწვა, დაიავ: ბოლოს მიამა, მთელს ძარღვებსა და ტანში სიამოვნების კრუანტელმა გამიარა... ოჰ, იმ დალოცვილი თავისუფლების მოპოვება მარტო სისხლით შეძლებულა!.. ტკბილისა მწარით მოპოვება დაკანონებულია ქვეყნად, რას ვიზამთ!!... ოჰ, დაიავ! მე აღარ შემიძლიან დავასრულო ის ამბავი, ისევ ჩემი ტურფა ბულბული თუ დაათავებს. მთელი დღე სოფლის ჰანგებს უგალობდა იმ პირველი სისხლის დამღვრელსა....

ბულბულს ის-ის იყო ჩასძინებოდა ვარდის ბუჩქზე თავი ჩაეყო ორს გადაპენტილს ყვავილს შუა და დამშვიდებით სუნთქავდა.

— უჰ, რა ტკბილად ჩასძინებია ჩემს ტურფა სატრფოსა! მებრალება კი მაგისი გაღვიძება, მაგრამ, ჩემო იავ, შენიც დიდი ხათრი და სიყვარული მაქვს; ეხლავ თუ არ გაგიზიარე ის ამბავი არ შემიძლიან! . ჩემო სულიკო, ჩემო ტურფავ! შენ შემოგევლოს შენი ვარდის თავი, გამოიღვიძე!

ვარდმა შეარხია თავისი ყვავილები და ბულბულს ნისკარტზე მიუცაცუნა.

— გაიღვიძე, გენაცვა! აი იაა ჩვენსას, იმის კეთილი სუნნელებით რომ სტკბები ხოლმე...

ბულბულს ყვავილების სუნი შეეყნოსა. შეიშმუშნა, ფეხით ნისკარტ-ცხვირი ამოიკორტნა და გამოფხიზლდა.

— რა იყო, ჩემო სულის დგმავ, რად გამაღვიძე? კიდევ გეწვის გული? ეტყობა, ერთობ დასთუთქა იმ უმანკო სისხლმა შენი ნაზი გული,—უთხრა ბულბულმა.

— არა, სისხლმა ისე არ დამთუთქა, მე მხოლოდ სიბრალულის ცეცხლი მწვავს... ვაი იმის მშობლის ძუძუების ბრალი!..

— მე კი გეტყვი: ნეტავ იმის მშობლის ძუძუებსა! იმან აწოვა ძუძუ თავისუფლების ციით ქვეყნად ჩამომტანს შვილსა! მე იმას დღეიდან, მინამ ცოცხალი ვიქნები, მუდამ დილით ქებათა-ქებას ვუგალობებ, უთხრა ბულბულმა.

— მე და ია კი მუდამ საკმეველს შევუმზადებთ ხოლმე იმის უმანკო სულსა!.. ერთი, შენ შემოგევლე, მე ძალა აღარა მაქვს ღამის ტეხისაგან, შენ ხომ ცოტა მაინც მირული თვალნი; უამბე ჩვენს იას ის ამბავი, რომელიც შენ სიმღერად გადასთქვი და აგერ მეორე დღეა მთელს არემარეს ამცნე...

III

ბულბულმა ჩაჰყო ნისკარტი ვარდის გულში, შიგ ჩარჩენილი დილის ნამი ამოსრუტა. ყელი ჩაისველა და მოჰყვა:

— დიდი ხანია არაწმინდა ხელმა მიჰჯაჭვა თავისუფლება იალბუზის ქედზე და რკინის არტახები გადაუჭირა მას აქეთ უწყალოდ იღვრება სისხლი თავისუფლების გამოსახსნელად;, დაღვრილმა სისხლმა მიწა მთლად გაჟღინთა, მაგრამ ხალხი მაინც არ შედრკა, იგი არა ცხრებოდა, გულს იარა არ უმთელდებოდა. ყველა ხალხები იბრძოდნენ თავისუფლებისათვის. ქართველი ხალხი თითქო გადაეჩვია თავისუფლების ძებნასა. იგი მონობის უღელმა წელში გასტეხა, მოჰკაკვა, უფსკრულს მიაყენა; ის-ის იყო იღუპებოდა, მაგრამ შესდგა იგი უფსკრულის წინაშე, მიტრიალმოტრიალდა, ხმა აიმაღლა, თვალები მოიფშვნიტა და იჭექა: „ან სიკვდილი ან სიცოცხლე!". გაისმა ხალხის ზრიალი, ხალხმა ზღვასავით იწყო ფეთქვა, მოჰყვა ქარიშხალი და ხვირიანი კიდიდამ კიდემდე ისროლა. ზღვის ღრიალი ყველგან მისწვდა. მაგრამ არც მტარვალს ეძინა: თავისუფლების მეძიებელთ მიუსია ბუზანკალი. გაჩაღდა გახელებული ბრძოლა. მონობის უღელი მძიმეა: ხალხი თითქო შედრკა; გულს სურს მონობის ჯაჭვის დამსხვრევა, გონება ხელს უმართავს, მაგრამ სულს ძალა არ შესწევს, სულს ნიავი გამოლევია. ხალხმა ერთს ალაგას შექმნა ფეხის ბაკუნი, იწყო ყოყმანი, შეტბორდა ზღვასავით... ამ დროს ანაზდეულად გამოარღვია შეტბორებული ზღვა ხალხისა ერთმა ჭაბუკმა, სახე ახლად ამწვანებული მდელოსავით ჰქონდა შემოსილი. მშვენიერი იყო იგი ჭაბუკი:

კინო-სურათი: „სამი სიცოცხლე", პროლოგიდან (სიუჟეტი აღებულია რომან „პირველი ნაბიჯი"-დან).

მკვირცხლი, წერწეტი, მთლად სიცოცხლე; არავის ხმას არ სცემდა, მოიწევდა წინ გამალებული, ხელებით არღვევდა ხალხის ტბორესა; გასცილდა ტბორეს, ანაზდეულად მოტრიალდა ხალხისაკენ, მის წინ გააფრიალა **წითელი დროშა** რომელსაც ამშვენებდა წარწერა: „ბრძოლა თავისუფლებისათვის". თითქო ზარი ჩამოჰკრესო, ისე გაისმა ჭაბუკის წკრიალა ხმა მიდამოში. ხალხმა, როგორც ერთმა კაცმა, ერთად მოიხადა ქუდები, წელნი წაიხარა და სმენად გადაიქცა.

— „ხალხნო! დაიწყო ხმის ღელვით და თრთოლვით ჭაბუკმა,—ქედწახრილი სიცოცხლე სიკვდილია; ნუთუ გგონიათ, რომ ჩვენ ცოცხალნი ვართ? არა, ჩვენ მკვდრები ვართ, ნამდვილი მკვდრები; ზურგზე ათასობით გვაზიან ყვავ-ყორანნი და გვწიწკნიან, ამას ვერა ვგრძნობთ, მაშ მკვდრები ვარ, მა რა ვართ! ასე გამუდმებულ ტანჯვას ერთხელ სიკვდილი სჯობიან. სისხლის მსხვერპლი ყოფილა მუდამ მსხნელი კაცისა, ადამიანის დანთხეულს სისხლს თავისუფლება მტარვალთ ხელიდან დაუხსნია. აი, აგერ თავისუფლებას რკინის ხელებით ჩაჰფრენია მტარვალი, თავისუფლება იწევს ჩვენსკენ, ხელები გამოუშვერია ჩვენსკენ, ხსნასა გვთხოვს, ჩვენ კი ვყოყმანობთ, არ გვინდა დავიხსნათ და გავამეფოთ ჩვენში. იმისათვის თავის შეწირვაი საჭირო. ჩვენ ეს გვასწავლეს დიდმა მასწავლებლებმა, რომელნიც თავისუფლებისათვის მტარვალთაგან ეწამნენ, ჯვარს ეცვნენ, კოცონზე იწვოდნენ. მათ გვასწავლეს წამება თავისუფლებისათვის. ძმანო! თავისუფლება მსხვერპლს თხოულობს, თხოულობს სისხლსა!! დავიჩოქოთ ამ წითელი დროშის წინაშე, შევერთდეთ, გავიფიცნოთ, რომ ერთობას არ ვუღალატებთ, მაშინ ვიშოვნით თავისუფლებას.

ხალხმა დაიჩოქა, იფიცა, შეჰღაღადა: „ძმობას ერთობას არ ვუღალატებთ, გაგვიყოლიე მტარვ... მუსრავად".

ჭაბუკი მკვირცხლად წამოხტა, არწივივით მიავლ-—მოავლო თვალი ხალხსა, ფრიალ-ფრიალით გააქანა წინ წითელი დროშა და ხალხი გაიყოლია... მეხივით მედგრად ეტაკა მტრის გუნდს, ერთს ხანს შეადრკო იგი...

მაგრამ იუდა ჟამს ეძიებდა!.. გვერდიდან მოპარვით მისულმა ყაზახ-რუსებმა დააყარეს ტყვია; ჭაბუკმა წაიჩოქა, მაგრამ მაინც წამოხტა, ერთი მტრის მხედართაგანი ხელით მიიზიდა და ბებუთით გული გაუგმირა; ყაზახებმა ჰკრეს ხიშტი, სისხლმა ითქრიალა, ჭაბუკი მთლად სისხლით შეიღება, წითელი დროშა სისხლში ამოვლებული მაგრა ჩაიკრა გულში და განუტევა სული...

ამის მნახველი,—დაათავა ბულბულმა თვისი ამბავი, მეც აღვფრთოვანდი და აი მას აქეთ ახალს საგალობელს ვუგალობ, რომელსაც ჭაბუკმა თავი შესწირა და მით გაამეფა იგი ჩვენში.

— უჰ, გენაცვალეთ!.. ჩვენც ძლივს გვეღირსება თავისუფლად ამოსუნთქვა და თვალის გაღება! არც ჩვენ, ყვავილებს, გვაქვს მოსვენება და ძილი: ამოვყოფთ თუ არა მიწიდან თავსა, იქვე გვაჭკნობენ და გვსპობენ,—დაიჩივლა იამ.

— მა რა იხრობაა! მოვა ვილაც წუწკი,—დაიწყო ვარდმა,—გააგდებს ჩემს სატრფოს—ბულბულსა, თვით ჩაჰყოფს ჩემს წმინდა და სუნნელოვანს გულში თავის უწმინდურს ცხვირსა, მთლად მშხამავს და მიწუხებს გულსა.

IV.

დერეფან ჩანგრეული დარბაზის პატრონი, დედა ქეთევანი, ერთს დილას დერეფანთან, კაბა აკარწახებული იდგა და ახლად გამოჩეკილს ქულა-წიწილებს თბილ წყალში აფშრუკულს სიმინდის ფქვილის ცომს ჰილობზე უფშ-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ენოდა. ის იმ დღეს მარტოდ მარტო იყო სახლში. სამი ვაჟი-შვილი, ერთმანეთზე მშვენიერები, აქეთ-იქით იყვნენ სამუშაოდ წასულნი. ხოლო უნცროსი, დავითი, ეხე ჩვიდმეტ-თვრამეტი წლისა, აგერ ერთი თვე იყო, ხალხში დადიოდა ს ო ფ ლ ი თ - სოფლად, სულგანაბული ყურს უგდებდა იმის ლაპარაკსა და მისწრაფებებსა.

დედა ქეთევანი იმ დღეს რაღაშაც შეაკრთოლა, შესდგა, ძუძუებზე ორთავე ხელი მაგრა მოისვა და წარმოსთქვა:

— ყოვლის გამჩენო, შემიწყალე! რაღაც უცნაურს ჟამჟავს გავიგებ:

„ჯამი სოფლისლე" წარმა
(პასოფელებელი დ. [illegible]).

იყო ნიშანი გლოვისა, ხოლო გაბრწყინებული სახე-მისი სიხარულისა.

ქეთევანმა ნუგეშში იცა: მწვავე ცეცხლი შვილის დაკარგვის ჩაქრო მადლიერ ხალხის ლანძვამა; იგრძნო დიდი მნიშვნელობა თვისი შვილის თავგანწირვისა და გულუბრყვილოდ, მაგრამ მტკიცე ხმით დაიყვირა:

— შვილო, დავით! აღალი ძუძუ მიწოვებია შენთვის! უკანასკნელად, დღეს დილით დედი შენის ძუძუებმა მოგიკითხეს:

დედა ქეთევანმა ამოიყარა ძუძუები, მკერდი მოიდრიკა შვილის ცხედრის წინაშე და სისხლიანს მკერდს დაეკონა.

—

ის, ამ ამბავს დღესასწაულობდა იმ ერთს მაისის დილას მზე და ერთობლივ მთელი ბუნება.

დედა ქეთევანმა და სოფელმა საუცხოოდ შეამკეს საფლავი ჭაბუკის დავითისა, რომელსაც საუკუნო აკვნად გაუხდა ის ადგილი, სადაც თავისუფლებისათვის სისხლი დაღვარა.

მადლიერმა ხალხმა თვისს გულში საუკუნო ხსოვნის ძეგლი აუგო. ვარდის ბუჩქებზე, რომელიც გარეშემოარტყეს დავითის საფლავსა, მუდარი ბულბული მუდამ უგალობს თავისუფლების ჰიმნს; დედა ქეთევანი ჩუმის ტირილით აკვანში ნანას ჩასძახის! ია ვარდნი, გარყმის მისი საფლავისა აღმოცენებულნი, საკმეველს უმზადებენ. მოლალური კი ცაცხვზე ჩამოკიდებულს საცეცხლურში ია-ვარდისაგან შემზადებულს საკმეველს მუდამ დღე უკმევს.

იმ სოფლის მასწავლებელს კვირა უქმით გამოჰყავს პატარა მოსწავლეები ჭაბუკ დავითის საფლავთან და თვალსაჩინო მაგალითით თავისუფლებისათვის ბრძოლას ასწავლის.

ყოვარი დედაკაციეთ წამიყარეს.

ეს სწორედ იმ დროს მოხდა, როდესაც მისი შვილმა ხალხს წითელი დროშით გაუძღვა და პირველმა სისხლი დაღვარა თავისუფლებისათვის.

მაშინ ხალხმა სისხლში მოსვრილი ჭაბუკის წინაშე დაიჩოქა, ყველა სასოებით ემთხვეოდა იმის წამებულს სახესა, მისი დაღვრილი სისხლით ყველამ გულზე და პერანგზე ჯვარი გამოისახა, ყველა ეზიარა მისი სისხლით და მტკიცედ შეუდგა წამებული ჭაბუკის კვალსა.

სად იყო და სად არა გაჩნდა დედა ქეთევანიც. ჰხედამს, მისს ძეს მუხლმოდრეკით თაყვანსა სცემენ. ქეთევანი უსიტყვოდ გაშეშდა დიდებული სანახაობის წინაშე. მხოლოდ თვალთაგან უხვად მონადენი ცრემლი ამხელდა მისს მწუხარებასა. ქეთევანის გულში იმ დროს ორი გრძნობა იბრძოდა გლოვისა და სიხარულისა: ცრემლი მისი

ს. მგალობლიშვილი.

ბაირონი (ლორდი ჯორჯ-ნოელ გორდონ)

(გარდაცვალებიდან ასი წლის გამო)

1824 $\frac{19}{IV}$ 1924

ყველა დროის ერთი უდიდესი პოეტი ბაირონი დაიბადა 1788 წელს, მამა მისი მეზღვაური იყო კაპიტანის ლირსებით, მეორედ დაოჯახდა მარტოოდენ თავის ნივთიერ მდგომარეობის გაუმჯობესებლად. პოეტის დედა, ეკატერინე გორდონისა, დაუდგრომელ ხასიათის ადამიანი იყო. ბაირონის პაპამ, რომლისაგანაც მან მიიღო ლორდის წოდება, სიმთვრალის დროს მოჰკლა თავისი მეზობელი და ნადირობაში ჩავარდა, რის შემდეგ ჩაიკეტა თავის სავვარეულო კოშკში და თავის უმხგავს ცხოვრების გამო დაიმსახურა „ცუდ ლორდ ბაირონის" სახელი. ბაირონის მეორე პაპას „გრიგალთა ჯეკს" ეძახდნენ, რადგან ზღვაზე იგი ისეთსავე მოუსვენარ ყოფაში იყო, როგორც ხმელეთზე მისი შვილიშვილი პოეტი. დედა და შვილი განუწყვეტელი ომი ჰქონდათ და თან თავდავიწყებამდე უყვარდათ ერთმანეთი. სკოლაში კოჭლი ბაირონი ძლიერ ცუდად სწავლობდა. მთელი მისი დრო მიდიოდა ფეხის აჩქარებასა და სკოლის მდიდარ წიგნთსაცავის წიგნების კითხვაში. სახლში გამეფებული მის ფსალმუნის და დაბადების კითხვაში. 10 წლის პოეტმა პირველად განიცადა ტრფობის ალი და 15 წლისა კი უკვე ნამდვილი გრძნობით იყო გატაცებული. სკოლაში იგი განირჩეოდა ამხანაგებისადმი რაინდულ მოქცევით. კემბრიჯში მან გაატარა იგი, თავის ცოდნის არე და თან განთქმული იყო ბოქსით, ცურვით, ქეიფით და სხვ. 1807 წ. ბაირონმა დასტამბა ლექსების პირველი კრებული „Hours of idleness" („დასვენების დროს"). „ედინბურგის მიმომხილვის" სასტიკ კრიტიკაზე ბაირონმა

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ბ ა ი რ ო ნ ი

უპასუხა მომაკვდინებელ სატირით, რის შემდეგ შეასრულა თავისი პირველი მოგზაურობა, მოიარა ესპანეთი, ალბანია, საბერძნეთი, ოსმალეთი და მთელი მცირე აზია. 27 თებერვ. 1812 წ. ლორდთა პალატაში მან წარმოსთქვა თავისი პირველი სიტყვა, რომელმაც დიდი გამოხმაურება ჰპოვა და მაშინვე გამოვიდა პირველი ორი კარი „ჩაილდ-ჰაროლდისა", რომლის 14000 ეგზემპლიარი ერთ დღეში დაიტაცეს. „ერთ დილას გამომეღვიძა, როგორც სახელგანთქმულ პოეტსო"—ამბობდა თვითონ ბაირონი. ამ თავბრუდამხვევ გატაცებაში პოეტმა გაატარა ოთხი წელი, იგი ტრიალებდა უბრწყინვალეს წრეებში. 1814 წ. მან გამოსცა „ებრაული მელოდიები" და პოემები „კორსარი", „გიაური" და სხვ. 1815 წ. შეირთო მისს მილბენკ, რომლისაგან ეყოლა ქალი ადა, მაგრამ პოეტს ბედად არ ეწერა ბედნიერ ოჯახის შექმნა, და მალე ისინი გაიყარნენ. ამ დროს ერთმა მისმა მეგობარმა გამოსცა ბაირონის ლექსი „გამოთხოვება ლედი ბაირონთან", რომელზედაც ჟურნალ „კურიერის" ერთი თანამშრომელი ქალი სწერდა, ქმარმა რომ ასეთი „გამოთხოვებით" მომმართოს მე გაგიჟებით კვლავ გულში ჩავეკვრებოდიო. ამ გათიშვის შემდეგ ბაირონი სამუდამოდ სტოვებს ინგლისს და იწყებს მეორე მოგზაურობას, რომლის დროს ჰქმნის „ჩაილდ ჰაროლდის" შემდეგ თავებს და პოემებს „მეპპოს", „მანფრედს", იწყებს „დონ ჟუანს". 1819 წ. პოეტი შეხვდება გრაფინია გვიჩიოლის, რომელთანაც მან გაატარა უნეტარესი წლები თავის ცხოვრებისა. ამ ბედნიერ ხანაში შექმნილი ყოველივე ის, რამაც უკვდავჰყო მისი სახელი: მთელი „დონ-ჟუანი", „დანტეს წინასწარმეტყველება", „კაენი", „ბრინჯაოს საუკუნე", და სხვ. ამ ხანაში დაჰკარგა მან თავისი მეგობარი პოეტი შელლი, რომელიც დაიხრჩო ზღვაში. სიყვარული, ბედნიერი შემოქმედება მაინც არ აკმაყოფილებდა მას. მსოფლიო სევდის ღაღადიდან ბაირონი მოქმედებისაკენ ისწრაფვის და მონაწილეობას იღებს საბერძნეთის განთავისუფლებელ ომში, რასაც შესწირა მთელი თავისი საკუთრებული ქონება. საბედისწერო ეპიდემიის დროს იგი ავად გახდა. მისი უკანასკნელი სიტყვები იყო: „ჩემო და! ჩემო შვილო!.. საწყალი საბერძნეთი!.. მე შევსწირე მას ჩემი დღეები, ქონება, ჯანი!.. ეხლა სიცოცხლესაც ვსწირავ" 19 აპრილს 1824 წ. ბაირონი გარდაიცვალა მისოლონგში, სადაც ქვის ძეგლში ინახებოდა მისი გული, რომელიც დაიკარგა ოსმალთა შემოსვლის დროს. მისი ნეშთი კი გადატანილ და დაკრძალულ იქმნა ინგლისში, ლორდ ბაირონების ნიუსტედის საგვარეულო აკლდამაში.

მარადი მეამბოხე.

ასი წლის წინად, კლავესინების, რომანტიულ შევალიერების და ყელსახვევების დროს იყო სიამაყის პოეტი ლორდ ბაირონი. შექსპირი მხოლოდ რამოდენიმე ათეული წლის მოსული იყო კონტინენტზე, ინტელექტს ბატონობდენ ვოლტერი და რუსსო ისე, როგორც დღეს — მარქსი, შპენგლერი და ანატოლ ფრანსი. ბაირონის დონ-ჟუანს ეკატერინეს კარზე შეეძლო ენახა ერეკლე მეფე თავის ამალით. ტფილისში კი ბესიკი ჩონგურზე დაჰქვითინებდა ანას ტრფიალს. ჰეროიკული ხანა სრულდებოდა, ორთქლმავალის ხმა მოისმა, ქვეყანა საქმიან საუკუნეს იწყებდა. საფრანგეთში ფეოდალურ ყოფნის შერყევა მოხდა, რის შემდეგ დიდმა კუნძულმა ჩუმი ალყა შემოარტყა მოუსვენარ კონტინენტს. თვითონ კი განაგრძო მშვიდი ცხოვრება თავის Habeas corpus act-ით. აი ამ დროს ბაირონმა ისე იგრძნო თავი სამშობლოში, როგორც პროსპერომ თავის კუნძულზე. შექსპირის ქრონიკების მომქმედ პირთა შთამომავალნი ლონდონის სალონებში კალიბანის სიბრაზით დაეჯახენ მას, და ბაირონმა დაიწყევლა სამშობლო ფილისტერთა, ეს კუნძული, რომელსაც ჰენრიხ ჰეინეს თქმით, დიდი ხანია ჩაყლაპავდა ოკეანე, რომ კუჭის მოშლის არ ეშინოდეს. ჰაროლდის სტროფებით მან შიმართა რუსსოს საფლავს და შვეიცარიის ტბების სიჩუმე დაარღვია აწყვეტილ ვიკინგის [illegible]. დაუდეგარი ევროპა იცნო ბაირონმა სულის სწორად, როგორც რენანმა აკროპოლში, მან რომის ნანგრევებზე დასდო ფიცი, რომ ყოველ სულის თქმას შესწირავდა პაროსის მარმარილოს და ბრძოლას განუყრელად. და კიდეც შეეწირა პლატონის და პერიკლესის ცას.

არიან პოეტები ერთი მიდგმის სულის მოძრაობის თანამგზავრნი და, როდესაც ეპოქა შეიცვლის იდეების

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ნილაბებს, მათი ამოოხვრა აღარ ესმის ახალ მოდგმას და დროთა ჰიმნი მათ აღარ უგზავნის კურთხევას და სიყვარულს, თუმცა ბაირონი თავის დროის ვნებების და იმათგან მოლალვის მგოსანია, თავისი პიროვნებით მან შექმნა „საუკუნის შვილის“ (enfant de siecle) ისეთი მომხიბლავი ტიპი, რომელმაც მუდმივი სიახლით უკვდავჰყო მისი დონ ჟუანის ირონია ალფრედ მიუსეს, პუშკინის და ლერმონტოვის ლირამ მგზნებარე პასუხი გასცეს მას. პუშკინი პირდაპირ აღიარებს: ბაირონი მაგიჟებდაო. ნიკოლოზ ბარათაშვილი არსად არ იხსენიებს მის სახელს, მაგრამ ამაყ კუნძულელის სული არა მარტო მის მოწყენას დასტრიალებს. იგი უხვადაა ილიას პოეზიის წყობაში, გიორგი ერისთავის ლექსებში და ყველა ხმებში ქართულ პოეზიისა სანდრო შანშიაშვილამდე. ბაირონი აზრთა და ფიქრთა განუყოფელი მეუფეა ევოლიუციონიზმის და მატერიალიზმის საზღვრამდე. ქიმია და მაშინების ინტეგრალის სუნთქვა ვერ სპობენ მის გავლენას, მაგრამ აიძულებენ მას ჰერ ქვეშ ჩავიდეს, რომ კვლავ აღსდგეს ვილიე დე ლილ ადანის, მალლარმეს და ანრი დე რენიეს პოეზიაში.

ახალ ინგლისელ მწერალთა შორის არავინ ისეთი სიყვარულით არ უტარებია გულში სხვა ენებზე მოლაპარიკე ახალგაზრდობას, როგორც ბაირონი. ჰაროლდი ოცნების თანამგზავრი გახდა. მსოფლიო პოეზია და ევროპიელი პიროვნება წარმოუდგენელია უბაირონოდ „ბოროტების ყვავილებამდე“. იგი ოცნების პოეზიის გვირგვინი იყო.

დიდი ბრიტანეთის კუნძულმა თითქოს თავის ნისლის და მედიდურ სიცივის გასამართლებლად გადმოაგდო საუკუნის სადარაჯოზე ორი უმაღლესი ჯენტლმენი—ბაირონი და უალდი.

„მე გავალვიძე ჩემი საუკუნის ფანტაზია და მან მითი და ლეგენდა შექმნა ჩემს გარშემო“-ო ამაყად შეუძლია უალდთან ერთად ბაირონმაც სთქვას.

თუ ქართულ სულში დღემდე არ წაშლილა ნიკოლოზ ბარათაშვილის მთავარი ღელვა და კორიანტელი, ეს უტყუარი მაჩვენებელია იმისა, რომ ბაირონის მანფრედის ასი წლის ხმები ისევე ისმიან ალპების მწვერვალზე, როგორც ბრიტანეთის გემების სირენები ატლანტიდაზე.

ალი არსენიშვილი.

ბაირონი

დონ-ჟუანი

ნაწყვეტი

. . . სახელად „წმინ[illegible]ა ტრინიდადა“ ერქვა მათს ხომალდს.
თანამხლებლებ[illegible]*) ჰყავდა სამი მსახური.
ერთი აღმზრდ[illegible]ილიო ლიცენციატი **).
კარგად იცოდ[illegible]ვარმა უცხო ენები.
ეხლა კი იწ[illegible], ხმა ჩაწყვეტილი.
იგი გორავდ[illegible]ზე შეწუხებული.
კოველი ტ[illegible]იელს უძლიერებდა.
სადაც ის იწ[illegible]კარებიდან წყალი შევიდა.
ლოგინი სულ მთლად დაუსველა, შიშმა შეიპყრო,
დი იგი შიში უსაფუძვლო სრულად არ იყო,
რადგან თანდათან ქარი უფრო ძლიერდებოდა,
ხოლო ღამით კი გარდაიქცა სასტიკ ქარიშხლად.
თუმც მეზღვაურებს არ მიაჩნდათ ღელვა არაფრად,
ხაში ხალხი კი ფითრდებოდა მეტის ელდისგან.
მეზღვაურები მართლაც სულ სხვა ჯურის ხალხია!
თუმც იმათაც კი მზის ჩასვლისას აფრა ჩამოხსნეს,
რადგან ცა ქარის ამოვარდნას მოასწავებდა!
რასაც შეეძლო დაეგლიჯნა ყველა აფრები.
გრიგალმა უცბად ორ ტალღაში შეაგდო გემი,
და მისი გვერდი შეამტვრია, საჭე მოგლიჯა.
მოვარდნილ წყალის ამოქაჩვა იწყეს მეზღვაურთ.
ოთხ ფუტზე უკვე გავსილიყო დაბლა ხომალდი..
მგზავრების ნაწილს მიუჩინეს ტუმბო საქაჩი,
მეორე ნაწილს ბარგს საჩქაროდ აზიდვინებდნენ,
მაგრამ სად იყო შემტვრეული ის ვერ გაეგოთ.
როცა გაიგეს, შველა მაინც ველარ შეიძლეს,
რადგან გარედან წყალი მძაფრად შიგ შედიოდა,
თუმც ტანისამოსს,საცვლებს,ზეწრებს ბლომად ჩურთავდნენ.
. . . აღარ ესმოდა ზოგიერთ მგზავრს თავისთავისა.
ენანებოდათ, რომ სიცოცხლეს ეთხოვებოდნენ.

და მადიანად საჭმელ ხორაგს ხარბად სთქვლეფავდნენ.
რაკი ჰხედავდნენ, სასიკვდილოდ იწირებოდნენ,
თვით გამოცდილი მეზღვაურნიც შფოთსა სტეხავდნენ
ამ დროს ითხოვდნენ დაჟინებით მაგარ სასმელებს
გროგსა და რომსა კასრებიდან პირდაპირ სვამდნენ.
ეჭვი არ არის, სხვა სულს ისე ვერ დაიმშვიდებს,
როგორც სასმელი, კარგი რომი და ღვთის იმედი!
აი, ამიტომ ერთნი სვამდნენ, სხვები სცარცვავდნენ
და მესამენი სასოებით ფსალმუნს გალობდნენ
ქარი წმინდა ხმით მათ მეორეს ეუბნებოდა,
ხოლო ტალღა კი ბანს აძლევდა საზარ ღრიალით.
შიშისა გამო პირსაქმება ბევრს შეუჩერდა.
ისმოდა მხოლოდ არეული კვნესა, გოდება
გინება, ლოცვა აღელვებულს ოკეანეზე.

უბედურობა მოხდებოდა აუწერელი,
რომ დონ-ჟუანი სარდაფის კარს არ ჩასდგომოდა
ხელში დამბაჩით და ეს ხალხი გაოცებული
სიკვდილის შიშით ერთიანად არ დაერეკნა.
მეზღვაურები შეაკავა, თუმც კი აგინეს,
ჰსურდათ ღვინისგან გაქლენთილნი ჩაძირულიყვნენ.

„დაგვალევინე!“ უყვიროდნენ! „სულ ერთი არის
საათის შემდეგ ჩვენ ყველანი დავიღუპებით!“
ხოლო ჟუანი ყვირილითვე უპასუხებდა:
„არ შეიძლება! მართალია, დავიღუპებით,
მაგრამ იმ რიგად დავიღუპნეთ, ვით კაცს შეჰფერის
და არა პირუტყვს.“ და თვის სანგარს ის არ მოსცილდა.
არავის ჰსურდა მომკვდარიყო და დაიხიეს.
პედრილიოც კი, ღვთისნიერი დამრიგებელი
ეხვეწებოდა: ჰიჭა რომი ჩამაყლაპეო!

ჩაფუფქულიყო შიშისაგან ეს უბედური.
და წარმოსთქვამდა მაღალის ხმით ღვთისადმი ლოცვებს,
ინანიებდა ცრემლის ფრქვევით თავის ძველ ცოდვებს

---

*) ესპანურად გამოითქმება დონ-ხუან.
**) სწავლულის უფლების მქონე იკითხოს ლექციები.

გიორგი ლეონიძის ლექსიდან. გ

და ალთქმას სდებდა მეტად მტკიცეს—გასწორდებოდა.
რაღა თქმა უნდა, თუ დაღუპვას გადარჩებოდა!
ჟუანს ალარსად გაჰყვებოდა, ვით სანჩო-პანჩო,
მოემწყვდეოდა სალამანკის ძველს მონასტერში,
თავს დაუდებდა მუშაობას აკადემიურს!
აგერ, დურგალი კაპიტანსა მოუახლოვდა,
უხეშ თვალთაგან მას საბრალოს, ცრემლი სდიოდა.
უთხრა: საშველი ალარ არის, ვილუპებითო!
ის იყო კაცი ჭაღარა და ხანში შესული
ემოგზაურნა აღელვებულს ზღვაზე მას ბევრი
და თუ ის ეხლა ცრემლს აფრქვევდა,—არა შიშისგან!
არა! უბედურს ჰყვანდა ცოლი... ჰყვანდა შვილები...

უკვე ხომალდი წინა ცხვირით იძირებოდა.
ყველა ერთბაშად აირია. ვინ ლოცულობდა
და პირდებოდა სანთლის დადგმას თვის სალოცავებს
და ვინ წმინდანებს ავედრიდა, მაგრამ ყრუ იყვნენ!
ზოგნი უშვებდნენ მცირე ნავებს აურზაურით.
პედრილიოსთან მოწიწებით ვიღაც მივიდა.
სთხოვდა ცოდვების მოტევებას და ალსარებას,
მაგრამ მოძღვარმა გაისტუმრა იგი პანჩურით!

ზოგნი თავის თავს ტახტს აკრავდნენ, ხოლო ზოგნი კი
საუკეთესო ტანსაცმელით იმოსებოდნენ,
ემზადებოდნენ თითქოს სადმე დღესასწაულზე.
იყვნენ ისეთნიც, დღეს სწყევლიდნენ თვისგაჩენისას.
ალრაჭუნებდნენ კბილსა კბილზე და ლრიალებდნენ.
თმებს იგლეჯავდნენ, ხოლო ზოგნი ჩაშვებულს ნავში
თავგანწირულად ცვიდებოდნენ: გადავრჩებითო!

გემზე მით უფრო ცუდი იყო მდგომარეობა,
რომ მათ ვერ შესძლეს სანოვაგე გადაერჩინათ
იმდენი, რაც კი გააძლობდათ ამ უბედურს დროს.
დალუპვის დროსაც ადამიანს უყვარს შენაყრდეს.

და ხალხს ამოხდა საზიზღ...
ზოგი თავისით ვარდებოდა და იღრჩობოდა.
შემდეგ მიყრუვდა ყველაფერი. ისმოდა მხოლოდ
ქარის ღმუილი და ზვირთების ხათქით გუგუნი.
ათასში ერთხელ გაიგებდით ცალცალკე კივილს
ვინმე გამბედავ მოცურავის უკანასკნელს ხმას.
ცხრა კაცი იყო ერთს კატერზე მოთავსებული,
ოც და ათი კი დიდს ბარკასზე! სულ ეს გადარჩა,
ან კი ვინ იცის, თუ გადარჩა? გრიგალი ისე
საზარლად ჰქროდა, რომ მიხწევა ხმელეთის ნაპირს
საეჭვო იყო. მოცულიყვნენ უიმედობით.
ორასი სული ზღვამ ჩაძირა ხომალდთან ერთად.
მაგრამ რა იყო (ვაგლახ მათ თავს!) ყველაზე ცუდი?!
თუ კათოლიკებს ოკეანე უკვალოდ ჩანთქავს
იმათ სჭირდებათ რამდენიმე კვირა ლოდინი,
ვიდრე დალუპულთ მიუტევებს მოძღვარი ცოდვებს
რადგან იმ დრომდე პანაშვიდს არ გადაუხდიან
სანამ ნამდვილად სიკვდილში არ დარწმუნდებიან.
მიცვალებულზე უბრალო ხარჯს ერიდებიან,
თითო პანაშვიდს თურმე სამი მარკა სჭირდება!

ბარკასზე მოჰყვა დონ-ჟუანი. იქ პედრილიოც.
მოძღვარს ადგილი დონ-ჟუანმა ძალით უშოვნა,
თითქოს როლები შეიცვალეს, რადგან ჟუანი
მამაცად იყო, პედრილიო თვალცრემლიანი
სტიროდა ბატისტს. (გამოცვლითი სახელით ტიტეს).
მან თვისი თავი მათრობელის წვენით დალუპა!

ჟუანს უნდოდა გადერჩინა მსახური პედროც;

ქარავანი. შ. მამალაძე.

ისიც იმწუთად ტიტესავით აღმოჩნდა მთვრალი,
რომ თავდაყირა გადავარდა მღელვარე ზღვაში,
როცა სცდილობდა გადახტომას ქუანთან ნავში.
ქუანს თან ჰყავდა მეძებარი მამის ნაჩუქი,
ის და მოძღვარი მოათავსა ერთის დროს ბარკასზე.
კატერმა ძლიერს, შფოთიანს ტალღებს ვეღარ გაუძლო,
იგი ჩაინთქა, დაიღუპა ცხრა სულთან ერთად.
ხოლო ბარკასი ისევ იდგა ზღვის ზედა პირზე.
ორი საზანი ოფრით ჰქონდათ გაკეთებული.
თუმცა ბარკასზე მყოფთაც ჩანთქმა ელოდებოდათ
და განსაცდელიც წინანდელზე ძლიერი იყო,
მაინც გლოვობდნენ იმ დაღუპულს ცხრა ადამიანს
უფრო კი ქილით ერბოსა და ბოჭკე*ით ხმელს პურს!
. . .მძაფრი შიმშილი იზრდებოდა და ხალხს სტანჯავდა.
მიუხედავად დონ-ქუანის მრავალ ვედრების,
დაუკლეს ძაღლი და ერთმანეთს გაუნაწილეს.
მეექვსე დღესაც მისის ტყავით იკვებებოდენ.
თუმცა ქუანი უარს ჰყოფდა, რადგან ის ძაღლი
გარდაცვალებულ მამისაგან სახსოვრად ჰყავდა,
ახლა თვით მასაც გაელევიძა მიმინოს მძღა.
კოტა სინდისის დარცხვენის შემდეგ, თათი მიიღო;
როგორც დიდი რამ მოწყალება, მან ნახევარი
თვის დამრიგებელ პედრილიოს გაუნაწილა,
და გადაყლაპა მან ერთს წუთში. დიდათ ნანობდა,
რომ სხვა ნაჭერიც მოშიებულს არ შესთავაზეს!
მეშვიდე დღეა და ქარი კი ჯერ არსით ჰქროდა,
საგრძნობლად სწვავდა მხურვალე მზე უმოძრაო ხალხს
და გვამებივით დაყრილიყვნენ სულგანაბულნი.
მათ ქარის გარდა ილარაფრის ჰქონდათ იმედი.
მაგრამ ეს ქარი არსად იყო და ლონდებოდნენ.
მგზავრნი ერთმანეთს უცნაურად გადაჰხედავდნენ
არც წყალი ჰქონდათ და არც ღვინო, არც სხვა საგრძალი!
მაშინ მათს აზრში იღვიძებდა კაცისმჭამლობა,
თუმცა ამ აზრსა ერთმანეთს კი არ უმჟღავნებდნენ.
ბოლოს ეს აზრი წასჩურჩულა ერთმა მეორეს,
და ამხანაგმა სხვას, გვერდზე მყოფს. და ამნაირად
ყველას ყურამდე მიახწია. შეექმნათ ტვრინვა.
უცბად ამოხდათ ხმა ველური, საბედისწერო,
ყველა ჩაგრულმა რო გაიგო მეგობრის აზრი,
იგრძნო, ის აზრი საკუთარი იმისიც იყო.
მხოლოდ აქამდე ჩუმად იყო, არას ამბობდა.
ბოლოს დაიწყეს ლაპარაკი: წილი ვყაროთო!
ვის შეხვდებოდა იმათ შორის მწარე საყვედილი,
რომ გამხდარიყო საკვებ საზრდოდ მოგზაურთათვის?

თარგ. **სანდრო შანშიაშვილის.**

ჭოლა ლომთათიძე.

ჭოლა ლომთათიძე.

1901 წელში პირველად დაიბეჭდა „ცნობის ფურცლის" ყოველკვირეულ დამატებაში ჭოლა ლომთათიძის მოთხრობა სპირიდონ მცირიშვილის ფსევდონიმით.

1902 წლიდან ჭოლას მოთხრობები და ლექსები პროზით სისტემატიურად იბეჭდებოდა ჟურნალ „კვალში", სადაც თავს იყრიდენ ქართველი სოციალ-დემოკრატები.

ჭოლა დაიბადა 1879 წ. ღარიბ ოჯახში, სოფელ მიწიეთში (გურიაში). ადრე დაკარგა დედა. შვიდი წლის ჭოლა მისცეს ორკლასიან სამინისტრო სკოლაში, მის გათავების შემდეგ შევიდა ოზურგეთის სამოქალაქო სასწავლებელში. სიღარიბის გამო ჭოლამ თავი გაანება სწავლას და დაიწყო სამსახური ხიდის თავის სამკითხველოში. იგი კურიერათ იყო. გადიკითხა მთელი სამკითხველო და ისევ აღიძრა მასში სურვილი სწავლის გაგძელებისა.

1895 წ. ჩვენ ვხედავთ ჭოლას ქუთაისის სამეურნეო სასწავლებელში, სადაც ის მიღებულ იქნა, როგორც სტიპენდიანტი.

მან მოაწყო გაფიცვა სკოლაში და როგორც ინიციატორი, ის გამორიცხეს სკოლიდან. ამის შემდეგ ჭოლა არ დაბრუნებია ოფიციალურ სკოლას, მხოლოდ მთელი თავისი ენერგიით და ნიჭით დაეწაფა თვითგანვითარებას იმ წრეებში, რომელიც მაშინ არსებობდა. ჭოლა მაცადინობდა მიხა ცხაკაიას წრეში. აქ ჩამოყალიბდა მისი მსოფლ-მხედველობა და ჭოლამ გადასწყვიტა ემსახურნა სიკვდილამდე რევოლიუციისათვის.

ჭოლა გაიტაცა პრაქტიკულმა მუშაობამ. ის როგორც აგიტატორი-პროპაგანდისტი გადადის ერთი სოფლიდან მეორეში და ხანდისხან მეტეორივით გამოჩნდება მისი სახელი გაზეთების ფურცლებზე. დროებით ჭოლამ მიატოვა კალამი, რომ ცოცხალი სიტყვით გაეღვიძებინა მშრომელი მასსები და ჩაენერგა მათთვის ბრძოლის და თავისუფალი ცხოვრების სურვილი.

პარტიული მუშაობა დიდ დროს ართმევდა ჭოლას. ის ორჯერ იყო გაგზავნილი დელეგატათ პარტიის ყრილობაზე სტოკჰოლმში და ლონდონში.

ის აირჩიეს დეპუტატათ მეორე სახელმწიფო დუმაში ქუთაისის გუბერნიიდან. ჭოლა იყო აქტიური წევრი და მოღვაწე დუმის სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის. როდესაც გარეკეს დუმა, ჭოლა მთელ ფრაქციასთან ერთად მისცეს სამართალში, მიუსაჯეს ხუთი წლის კატორღა, რომელიც შეუცვალეს ავადმყოფობის გამო შვიდი წლის ციხით.

ბევრ საპყრობილეში იჯდა ჭოლა ლომთათიძე: პეტერბურგში, სევასტოპოლში, ბათუმში, ახალციხეში, ტფილისში (მეტეხი), ასტრახანში და სარატოვში.

და ციხეებში ყოფნის დროს ისევ გაიღვიძა ჭოლას ლიტერატურულმა ნიჭმა. წინად მას არ ქონდა თავისუფალი დრო წერისათვის, რადგანაც ჭოლა ფიქრობდა, რომ ის ვალდებულია იყოს პირველად მებრძოლი, მოქალაქე და შემდეგ პოეტი.

საპყრობილეში დასწერა ჭოლამ თავისი საუკეთესო მოთხრობები, ესკიზები.

აქვე მან სთარგმნა გერმანელი პოეტი ჰენრიხ ჰეინე. ნაწილი ამ თარგმანების გამოვიდა ცალკე წიგნათ. ნაწილი დაიკარგა.

ჭოლა გარდაიცვალა 4 ნოემბერს 1915 წელს სარატოვში—ხანგრძლივი ავადმყოფობის შემდეგ. ჰლექმა არ დაზოგა თავისი მსხვერპლი.

მეგობრებმა ჩამოასვენეს მიცვალებული ტფილისში და დაასაფლავეს კუკიის სასაფლაოზე.

ჭოლა ლომთათიძეს ეკუთვნის განსაკუთრებული ადგილი ქართულ მწერლობაში. მისი შემოქმედების თემა სრულიად ახალია და უჩვეულო: ეს არის რევოლიუცია და პროლეტარიატი. ჭოლა პირველი პოეტია რევოლიუციის და პროლეტარიატის საქართველოში. ჭოლა არ იყო პასსიური მაყურებელი რევოლიუციის, არ იყო მხოლოდ მწერალი. მისი შემოქმედება თანამგზავრია მისი მოღვაწეობის. ამიტომ არის გამსჭვალული მისი შემოქმედება ლირიზმით და უშუალობით.

ჭოლამ დიდი მხატვრული ნიჭით, დაკვირვებით აღადგინა წამება ადამიანის, რომელიც ჩაკეტილია საპყრობილეში. მან მოგვცა პორტრეტები „სმერტნიკების" და მერეჟკოვსკიმ-რუსმა კრიტიკოსმა ლეონიდ ანდრეევზე („Рассказ о семи повешенных") უფრო მაღლა დააყენა ჭოლა ლომთათიძე.

ჭოლამ დაუკავშირა ჰეინეს სახელს თავისი სახელი. თვითონ ჭოლა ისე, როგორც ჰეინე რომანტიკოსი იყო, რომლისათვის სინამდვილე იფარება ოცნების ყვავილებით.

ჰეინეს და ჭოლას უკანასკნელ ილბალში არის ნათესაობა ტანჯვის. ჭოლა სარატოვის შესაფარავში მოგვაგონებს მიჯაჭვულ ჰეინეს, როდესაც ის კვდებოდა და კიდევ სწერდა რომანცეროს ლეგენდებს.

სიმღერა ჭოლასი დაიბადა რევოლიუციის ცეცხლში, („პირველი მაისი").

მისი ყვავილი რაღაც სასწაულით ამოვიდა ციხის კედელზე და შემდეგ გასრესილი იქნა ციხის უფროსის ფეხით (მოთხრობა გრამოფონი).

ჭოლას მოთხრობებში თვით სიყვარული მსხვერპლია ბრძოლის. მაგრამ ავტორს სჯერა უკანასკნელი გამარჯვება და მისი მონოლოგი მუდამ ათრთოლებულია იმედით და რწმენით.

ჭოლა ლომთათიძის მსგავსია სტეპან კრავჩინსკი—ავტორი რევოლიუციურ რომანის „ანდრეი კოჟუხოვის"—ცნობილი რუსეთის რევოლიუციის ისტორიაში და მწერლობაში.

სიცოცხლის გახანგრძლივებისათვის

იმ თავიდანვე, როდესაც ადამიანმა ცნობიერი ცხოვრება დაიწყო, მის წინაშე გამოუცნობ ამოცანასავით მუდამ იდგა სიკვდილის საკითხი. „საით მივდივართ“, რა გველის ბურუსით მოცულ მომავალში, აი საკითხები, რომელთა გადაჭრას და გამოცნობას ცდილობდა ადამიანის გონება. პირველდელი ადამიანი, რომლის გონება უძლური იყო სიცოცხლის ამოცანათა გადაჭრისთვის, სულიერ სიმშვიდეს სარწმუნოებაში მოიპოვებდა. და მართლაც, „სარწმუნოება უფრო სიკვდილის შესახებ ფიქრი და მსჯელობაა. ჩვენ რომ უკვდავნი ვყოფილიყავით, უეჭველად გვექნებოდა ცრუმორწმუნოებანი, ხოლო არა ისეთი სისტემით დალაგებულნი, როგორც რელიგიაშია და არც თვით სარწმუნოება გვექნებოდა“. საილუსტრაციოდ ისიც კმარა, რომ ბუდიზმს, რომელსაც კაცობრიობის დიდი ნაწილი აღიარებს, საკიამუნის პესიმისტური მსოფლმხედველობამ ჩაუყარა საფუძველი.

ფილოსოფიამაც დაიდო წილი ადამიანის სულის მუდამ მტანჯავ სიკვდილის საკითხის გადაჭრაში. ძველ საუკუნეთა აზრის და ფიქრის ორი უკეთესი წარმომადგენელი სოკრატი და ციცერონი ფილოსოფოსის აზროვნების მთავარ საგნად სიკვდილის შესახებ მსჯელობას თვლიდენ. უკანასკნელ საუკუნეში შოპენჰაუერიც ამბობდა: „სიკვდილი არის ფილოსოფოსის სულის ჩამდგმელი, წარმოუდგენელია ფილოსოფოსის არსებობა უსიკვდილოთ“. იგივე შოპენჰაუერი ამტკიცებს, რომ „უაღრესი უბედურობა და უაღრესი სიბოროტე, რაც ადამიანს შეიძლება შეემთხვეს-არის სიკვდილი და უაღრესი შიში არის შიში სიკვდილის წინაშე“.

ტოლსტოი შეეცადა ეს შიში შეესუსტებია თუნდაც იმის მტკიცებით, რომ სიკვდილის წინაშე შიში არის ერთგვარი ცრუმორწმუნოება, რომელიც უნდა გაჰქრეს იმ წამსვე როგორც კი შევიგნებთ სიცოცხლის ნამდვილ მნიშვნელობას“. ტოლსტოის მტკიცება ნაკლებ დამაჯერებელია, ვინაიდან შიში სიკვდილის წინაშე ინსტინქტიურია და მსჯელობითა და სილოგიზმებით მის სიძლიერეს ოდნავადაც ვერ შეარყევთ.

ყოველ შემთხვევაში რელიგია და ფილოსოფია უძლური აღმოჩნდენ ამ კარდინალურ საკითხის გადაჭრაში.

უდიდესი სწავლულნი და მოაზროვნენი ეძიებდენ სიცოცხლის საკითხის გადასაჭრელ გზებს. პოეტები და ფილოსოფოსები მოსთქვამდენ ამ ქვეყნიურ ამაოებაზე და ემდუროდენ ბედს, რომელმაც აგემა მათ სიცოცხლის სიტკბო, ისინი აღჭურვა სიცოცხლის აუცილებელი ინსტინქტით და ყველაფერი ეს საზიზღარი სიკვდილით უნდა დაეგვირგვინოს.

ასეთი ფიქრების ანარეკლია ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნაღვლიანი სიტყვები: „ჩვენი დანიშნულების მიზნის გაურკვევლობამ, ადამიანთა სურვილების უსაზღვროებამ და ქვეყნის ამაოებამ სული საშინელი სიცარიელით აღავსეს“.

ყველაფერი იმ რიგზე იყო, რომ ადამიანს ხელი უნდა ჩაექნია და უარი ეთქვა ამ სასიცოცხლო საკითხების გადაჭრაზე და შერიგებოდა იმ აზრს, რომ ცის ქვეშ ყველაფერი ამაოებაა.

მაგრამ სწავლულთა და მეცნიერთა თავდადებულმა შრომამ იმედის სხივი შეიტანა ამ საკითხშიც.

ამ მეცნიერთა შორის გამოირჩევა ი. მეჩნიკოვი, რომელმაც განაცხადა, რომ დღევანდელი სიბერე, რომელიც ადრე წყვეტს ადამიანის სიცოცხლეს, ავადმყოფობაა, რომელთან შებრძოლება შეიძლება და კიდევაც უნდა ვებრძოლოთ. ი. მეჩნიკოვი ამტკიცებდა, რომ ცოტა თუ ბევრად დაშორებულ მომავალში შესაძლო იქნება სიბერის მდგომარეობის შეცვლა. სნეულიანისა და საზიზღარის მაგიერ, როგორიცაა ის დღეს, ის შეიქნება ფიზიოლოგიური და ასატანი. დღევანდელთან შედარებით ადამიანები მეტ ხანგრძლივობას მიაღწევენ, როგორსაც დაბადების ცნობებით ძველი პატრიარქები აღწევდენ. ადამიანში მაშინ სიცოცხლის ალღოს სიკვდილის ალღო შესცვლის და ის გაშორდება ამ წუთისოფელს სიცოცხლე თავმობეზრებული და დაუნანებელი.

დიდი ხანი არაა, რაც ფრანგმა პროფესორმა ბროუნ სეკარმა გამონახა სიბერესთან ბრძოლის ის გზა, რომლითაც დღესაც მიდის მეცნიერება. სეკარმა შეიშხაპუნა საკუთარ კანში ცხოველის სასქესო ჯირკვლის გამონაწური სითხე, რამაც დადებითი შედეგი მოიტანა.

ახლა მეცნიერთა მთელი წყება იკვლევს ადამიანისა და ცხოველების ორგანიზმის გაახალგაზრდებას და თითქმის ყველგან ყოველ ქალაქში ხდება ამ მიზნით ოპერაციები.

რუსეთში გაახალგაზრდების ყველა შემთხვევები ჯერ კიდევ მეცნიერულ შესწავლის სტადიაში იმყოფება.

საქართველოშიც აქვს ამ მიმართულებით მუშაობას ადგილი და ცდებსაც ახდენენ.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ გაახალგაზრდებულების სურათების გამოქვეყნება ყოველთვის ვერ ხერხდება, ვინაიდან პაციენტების მოთხოვნით ოპერაციის შედეგებს ვერ აქვეყნებენ და მხოლოდ მეცნიერების ვიწრო მიზნებისათვის იყენებენ.

ვენელ დამსახურებულ მეცნიერის ევგენი შტაინახის ცდები ადამიანის გაახალგაზრდებაზე, ძალიან უბრალო არის და მასთან საინტერესო. შტაინახმა ცდა ჯერ თაგვებზე მოახდინა. ბებერ მამალ თაგვს ახალგაზრდა მამალი თაგვისსათესლე, ხოლო ბებერ დედალ თაგვს ახალგაზრდა დედალი თაგვის საკვერცხე შეამყნა.

ამის შემდეგ თაგვებს დაუბრუნდა ახალგაზრდული იერი, კუნთებს ძალა მოემატა, ინსტინქტიც გაუჩნდათ. გატიტვლებული ზურგი და გვერდები ხშირმა თმამ დაფარა. ბებერმა, უკვე უნაყოფო დედალ თაგვებმა მემკვიდრეობის მოცემა დაიწყეს.

ამავე შედეგებს მიაღწია შტაინახმა მეორე გზით: მან გადაუჭრა ბებერ მამალ თაგვს თესლის გამტარებელი ერთი მილი. მეორე სასქესო ჯირკვალი კი ამის გამო იმდენად შეიცვალა, რომ წინანდელი ძალა დაიბრუნა. თაგვი ამ ჯირკვლის საშვალებით ჯანმრთელ მემკვიდრეობას ჰქმნიდა.

პარიზში ვორონოვმა იგივე შედეგები მიიღო თავის ცდებიდან ცხვრებზე, რომელსაც იგი დამოუკიდებლად ახდენდა. შტაინახის მიხედვით, სასქესო გორმონი, რომელსაც ზოგიერთი ჯირკვალი ქმნის და უშუალოდ სისხლში უშვებს ახდენს დიდ გავლენას ორგანიზმის მუშაობაზე. ეს გორმონი ლეიდიგის უჯრედების საშვალებით განიყოფება. მხოლოდ სასქესო ჯირკვლის გადამყნის ან-

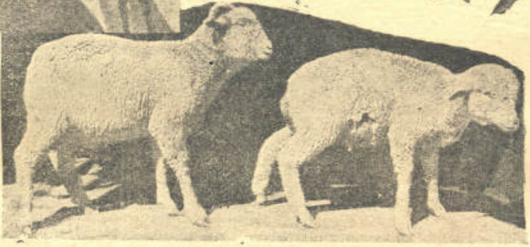

ფრანგი ე. ლ., რომელსაც პროფ. ვორონოვმა პაციანის (მაიმუნია) სასქესო ჯირკვალი შეამყნა. ე. ლ. 74 წლისაა, ოპერაციის შემდეგ 15—20 წლით უფრო ახალგაზრდა შეიქნა, თავისუფლად ადიოდა კიბეზე, შეეძლო ერთბაშად ოთხ საფეხურზე ახტომა, ფარიკაობდა და მამაკაცის ყველა "ინსტინქტით აღიჭურვა. პირველი სურათი გადაღებულია ოპერაციამდე, მეორე ოპერაციის შემდეგ.

„მამალი", რომელიც პროფ. ზავადოვსკიმ (რუსეთში) დედლისგან მიიღო. ამ ხელოვნურად გაჩენილ „მამალს" ვერ გაარჩევთ ნამდვილ მამლისგან. ეს „მამალი" საქვეყნოდ ცნობილია „პრიმა"-ს სახელწოდებით.

ცხვრები, რომელთა ოპერაცია პროფ. ზავადოვსკიმ სათესლე ჯირკვლების გადამყნის მიზნით მოახდინა. მარჯვნივ ცხვრის მუცლის ქვედა ნაწილში ოპერაციის ადგილი მოსჩანს. ცხვრები ჯერ კიდევ მეცნიერულ დაკვირვების პერიოდში იმყოფებიან და მასალები მათ შესახებ არ გამოქვეყნებულა.

და სათესლე მილის გადაჭრის დროს ლეიდიგის უჯრედების რაოდენობა იზრდება.

შტაინახის მიერ ადამიანის სათესლე მილის გადაჭრის მოხდენილმა ცდებმა საწუგეშო შედეგები გამოიღო. მოხუცთა გარეგანი შეხედულება და ჯანმრთელობა შესამჩნევად გაუმჯობესდა. შუბლის ნაოჭები გაქრა, თმამ მეტის ტემპით დაიწყო ზრდა, ინსტინქტიც გაუჩნდა.

განაყოფიერებულ კვერცხის უჯრედისაგან დაწყებული სიკვდილამდე ჩვენ ვხედავთ პროცესების განუწყვეტელ ჯაჭვს, რომელიც ცოცხალი ორგანიზმის ფუნქციებისა და ფორმის ცვალებადობაში გამოიხატება. სიცოცხლის ამოცანა ამ პროცესში იმარხება. ეს ყველაფერზე აშკარად ცოცხალსა და მკვდარს ერთმანეთისაგან ანსხვავებს. სადაა ძალები და პირობები რომელნიც ფორმების განუწყვეტელ ცვალებადობას განაგებენ? როგორ და რატომ ხდება, რომ პატარა პლოტოპლაზმა შექმნიდან სიკვდილამდე სურათების კინემატოგრაფიულ ცვალებადობას იძლევა?

ამ საკითხების გამოსარკვევათ ბევრი მეცნიერი მუშაობდა. ზოგი რამ მათ ნამუშევარის შესახებ ჩვენც ვიცით.

შტაინახის მამალმა თავვებმა დაიწყეს რძის ძლევა. რუს პროფ. ზავადოვსკის „დედალი" ქათმებს დასდევდა, ყიოდა მამალივით და მამლის ქოჩორით და ბოლოთი დამშვენებული იყო. ამგვარად ბიოლოგმა ფორმების შემქნელი ძალის რეგულიატორი დაიპყრო და როგორც ინჟენერს, მას შეუძლია ცოცხალი ორგანიზმის გარდაქმნა. ამგვარად გაიგეს ის ძალები, რომელნიც ერთ შემთხვევაში მამლის, ხოლო მეორეს მხრივ დედლის განვითარების პირობაა.

თუ მივიღებთ მხედველობაში ყველა ცდას, რომელთაც ამდენხანს ადგილი ჰქონდა, — ამბობს ზავადოვსკი — შევვიძლია გაახალგაზრდების იმედი გვქონდეს.

გარმსის, შტაინახის, ვორონოვის და სხვათა ცდები აშკარად ხდიან, რომ ქსოვილს, რომელმაც თმის მოცემის უნარი დაკარგა წინანდელი უნარის დაბრუნება შეუძლია. გაყვითლებული, გამხმარი ტყავი პირვანდელ სიახლესა და მოქნილობას იბრუნებს.

მაგრამ თუ ვიქონიებთ მხედველობაში, რომ ზოგიერთი ქსოვილის (მაგ., ნერვიულის, ძვლის) გაახალგაზრდება არ შეიძლება, მაშინ ჩვენს იმედიანს პერსპექტივებს გაახალგაზრდების დარგში რამოდენიმედ საზღვარი დაედება.

ბიოტექნია პრაქტიკულად სასარგებლო ეფექტს მოითხოვს: მამლის ისეთი გარდაქმნა, რომ მან კვერცხები მოიტანოს, რითაც გლეხის მეურნეობა მოიგებს.

მაგრამ მამალს დედალი შეუძლია იყოს მხოლოდ გა-

რეგანი შეხედულებითა და ინსტინქტით, მაგრამ გადაქცევა ნამდვილ დედლად და კვერცხების დადება მას არ შეუძლია. ამისათვის ოპერაციები უნდა გაკეთდეს შიგ კვერცხში, როდესაც კვერცხი გამოტეხილი არაა, ანდა ჯირკვლების გარდა მთელი სასქესო აპარატი ერთ ორგანიზმიდან მეორე ორგანიზმში უნდა იქნას გადატანილი. თანამედროვე ბიოტეხნიისათვის ეს საშუალებანი მიუწვდომელია. ამისათვის ჯერ კიდევ მრავალი წელია საჭირო. ასევე დიდი დრო სჭირდება ბიოტეხნიას გაახალგაზრდების გზაზედაც.

მართალია, მონახულია დაახლოვებით ის გზა, რომლითაც უნდა ვიაროთ გაახალგაზრდების მიზნით, მაგრამ ნამეტანი ნაადრევი იქნებოდა, რომ ეს ლაბორატორულად დაყენებული ცდის შედეგები გაგვეზვიადებინა და რთული პრობლემის ამომწურავ გადაჭრათ ჩაგვეთვალა.

ვორონოვმა, პარიზის ერთ-ერთ ქირურგიულ ყრილობაზე, განაცხადა: 74 წლის მოხუცს პავიანის სათესლე დავამყენით. ოპერაციიდან თორმეტი დღის გასვლის შემდეგ, ავადმყოფმა პარიზი დასტოვა და მე ის რვა თვის შემდეგ ვნახე. როდესაც ის გამოცხადდა, ჩემი ასისტენტი და მე ნამდვილ გაოცებაში მოგვიყვანა მისმა მხიარულმა სახემ, ჩქარმა მოძრაობამ, ნათელმა თვალებმა და ღიმილმა, რომელიც ჩვენ გაოცებაზე პასუხი იყო. ეს კაცი 15—20 წლით უფრო ახალგაზრდა შეიქნა, გონებრივი და ფიზიკური მდგომარეობა, ინსტინქტი, ყველაფერი ძირეულად იყო შეცვლილი.

ეს შემთხვევა ერთად-ერთი და ყველაზე უფრო გამართლებული ცდაა გაახალგაზრდების.

თუ ამ მიმართულებით მუშაობამ დადებითი შედეგები მოგვცა, ადამიანს შეეძლება ფიზიოლოგიურ საზღვრის და ბუნებრივ სიკვდილს მიაღწიოს, რაზედაც ი. მეჩნიკოვი ოცნებობდა. ბევრი წევრი არის ზედმეტი ტვირთი, რომელიც შრომის უნარს არის მოკლებული, მეხსიერება და გონიერება დაკარგული აქვს. ხოლო მომავალ საზოგადოებაში, როდესაც მეცნიერება რადიკალურად გადაჭრის გაახალგაზრდების გზით სიბერის საკითხს, იქნება მოხუცები, რომელნიც შესძლებენ თავისი ცოდნა და გამოცდილება საზოგადოებას რთულ სოციალურ საკითხებში მოახმარონ, მაშინ, „ძნელი და რთული მოვალეობანი დაეკისრებათ მოხუცებულთ. თვალსაჩინოთ გაუმჯობესდება პოლიტიკა და მართლმსაჯულება“ და სხვ.

და ყველა ამას გარდა, სიკვდილის წინ ინსტინქტიური შიში გაქრება, ადამიანი შეურიგდება სიკვდილს, როგორც დასვენებას უფრო ხანგრძლივს, ვიდრე ძილია და პესიმიზმსაც, რომელზედაც ამ წერილის დასაწყისში ვლაპარაკობდით, საძირკველი გამოეცლება.

ნ. წ.

ს. ვიტტე და ჩათახის ქარხანა

ახლახან გამოსულ (ლენინგრადის სახელგამის გამოცემა მესამე ტომი, 3 თავი, გვ. 34—37) მოგონებებში, ს. ვიტტე ეხება თავისი ცხოვრების პირველ პერიოდს, როცა ის სცხოვრობდა ტფილისში (ვიტტე დაიბადა ტფილისში 1849 წ. და ტფილისის 1-ლ კლასიკურ გიმნაზიაში სწავლობდა).

როგორც მისი მოგონებებიდან ირკვევა, ვიტტეს ცხოვრებაში და მისი ოჯახის ბედში დიდი როლი უთამაშია ჩათახის ქარხანას, უკანასკნელი ყოფილა მიზეზი მისი მდიდარი ოჯახის დაქვეითებისა.

მოგვყავს ადგილი მოგონებიდან:

„ჯერ კიდევ ბარიატინსკის დროს კავკასიის მთავარმართებელი დაინტერესებული იყო კავკასიის ბუნებრივ სიმდიდრეთა დამუშავებით. მე მახსოვს, რომ ეს ცდა მოხდა ჯერ კიდევ მაშინ, როცა მე სრულიად ბავში ვიყავი. თუმცა ამ დარგში შემდეგ კავკასიამ შესამჩნევად წაიწია, და რამოდენიმედ კიდეც გაიმართლა, მაგრამ ეს გამართლება შესაძლებლობასთან შედარებით იმდენი არაფერია.

მე მახსოვს, როცა ნავთის მრეწველობა ბაქოში რამდენიმე მილიონი ფუთით განისაზღვრებოდა; წარმოება იყოდებოდა საჯარო ვაჭრობით და თითქმის მირზოევის ხელში იყო სრულიად.

ამ დროს ეს საქმე ძალიან ხანტად მიდიოდა, ხოლო დღევანდელი ნავთის წარმოება კი კავკასიის, ანუ არსებითად რუსეთის იმპერიის ერთს უდიდეს სიმდიდრეს წარმოადგენს. თუჯის წარმოებით დაინტერესებულმა კავკასიის მთავარმართებელმა, თხოვნით მიმართა ვინმე ლიპპეს ბადენის კონსულს ოდესაში, რომელიც კავკასიაში ჩამოვიდა, რომ სათავეში ჩასდგომოდა ჩათახის მადნების დამუშავებას.

ლიპპემ მაშინვე მოიწვია რუსის სამთო ინჟინრები (მთავარი ინჟინერი ბერნულლი) რომელნიც ჩამოსვლისთანავე შეუდგნენ საქმეს.

რადგანაც ყველაფერი რაც სახელმწიფოს ეხებოდა, (იმყოფებოდა სახელმწიფოებრივ ქონებათა დეპარტამენტის გ. ი. მამაჩემის უწყებაში, ამიტომ მამაჩემიც დადიოდა ქარხნის დასათვალიერებლად და თანაც მე და ჩემი ძმა ბორისიც დაგვყავდით. ჩათახის ქარხანაში ჩასვლისას, ჩვენ დიდს შეგვიწყობდნენ გაწვიცდიდით, რადგანაც ჩვენ, ბავშვებს, მშვენიერი მადა გვქონდა და გერმანელებს კი სადილათ უცნაური საჭმელი მოჰქონდათ, მაგალითად, წვენი შავი ქლიავისა, ნანადირევი ბორცი მურაბით და სხ.

სადილზე ჩვენ არაფრის ჭამა არ შეგვეძლო, ამიტომ მივრბოდით დუქანში, სადაც სიმშილს ვიოკებდით; ვსვამდით ბევრს ყავას რძით და ვჭამდით პურს კარაქით. ამ ჩათახის ქარხანამ მძიმე როლი ითამაშა ჩვენი ოჯახის შემდეგ ცხოვრებაში. ერთხელ, როდესაც ლიპპე ჩათახიდან ცხენით ოდესაში მიემგზავრებოდა, ცხენიდან ჩამოვარდა და თავი გაიტეხა. ამის გამო ქარხანა, რომელმაც სულ ახლა წარმოება დაიწყო, და რასაკვირველია, ზარალის მეტს არას იძლეოდა, უნდა დახურულიყო; მაშინ ბარიატინსკიმ სთხოვა მამაჩემს, თითონ აეღო ამ ქარხნის გამგეობა და მამაჩემიც, რომელსაც კურსი დაასრულა დერპტის უნივერსიტეტში და შემდეგ როგორც სამთო საქმეს, ისე სასოფლო მეურნეობას სწავლობდა პრუსიაში, დათანხმდა, ან უფრო სწორედ რომ ვსთქვათ, დაემორჩილა მეფის მოადგილის ბრძანებას, ბარიატინსკი ყოველივე ამის მოწყობას დაჰპირდა.

მამაჩემს უცბად უნდა დაეწყო წმინდა კომერციული საქმე, რისთვისაც ფული იყო საჭირო, ფულს კი ამ საქმეზე იძლეოდა მამაჩემი, რომელსაც თითონ არ ჰქონდა საღსარი, გარდა ცოლის მზითევისა და ის, რასაკვირველია, დედაჩემის ნებართვით, ხარჯავდა ამ ფულებს ქარხნის საჭიროებისათვის იმ იმედით, რომ საქმე მოეწყობოდა და თავისი ფულები უკანვე დაუბრუნდებოდა, მაგრამ თავისი ფულები არ ეყო; ის იძულებული გახდა კერძო პირებისთვის მიემართა და მათთვის თავისი ვექსილებით ფული გამოერთმიოთ. ამნაირად მიდიოდა ამ ქარხნის საქმეები.

მაგრამ ბარიატინსკი მოულოდნელად გაემგზავრა საზღვარგარეთ, ხოლო მის ადგილს დანიშნეს მთავარი მიხეილ ნიკოლოზის ძე, რომელსაც მოხსენდა, რა საფუძველზედაც მიდიოდა ეს საქმე, დიდმა მთავარმა სთხოვა მამაჩემს გაეგრძელებინა ეს საქმე, თანაც დაჰპირდა, რომ ის მისწერს ხელმწიფეს და მაშინ ეს საქმე მთლად მოეწყობა და მისი ფულიც უკანვე დაუბრუნდება.

ამასობაში მამაჩემიც მოულოდნელად გარდაიცვალა, დახარჯა რა მთელი თავისი ქონება ამ ქარხნის საქმეზე და დაიდო რა დიდი ვალები. მამაჩემს ჯერ კიდევ ბარიატინსკის დროს ქონდა ნაწყალობევი დიდი მამულები სტავროპოლის გუბერნიაში, ეს მამულები მემკვიდრეობით უნდა გადმოგვცემოდა ჩვენ, მის მემკვიდრეებს, და რადგან ჩვენ მცირეწლოვანები ვიყავით, მოურნეთ დაგვინიშნეს გორობინოვი ერთი თანამშრომელი მამაჩემისა დეპარტამენტიდან, რომელმაც

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ვეორჩით ჩვენ უარი გვეთქვა მემკვიდრეობაზე, რადგან მამაჩემს უფრო დიდი ვალები დარჩა, ვიდრე ქონება. ეს ვალები მამაჩემმა ჩათაძის ქარხნისათვის აიღო, ამრიგად დედაჩემის მთელი შეძლება ამ საქმეზე დაიხარჯა; მამულიც დაგვეკარგა, მაგრამ ეს არაფერი: რაღაც მიზეზებით ეს ვალები მე და ჩემს ძმებს გადმოგვეწერეს. ამრიგად დედაჩემი სრულიად უსახსროდ აღმოჩნდა, გარდა იმ შემწეობისა, რომელსაც იღებდა პაპისაგან. მე მახსოვს, როცა სამხრეთ-დასავლეთის რკინის გზების მმართველი ვიყავი, სასამართლოს ხელისუფალნი ხშირად წამომიყენებდენ ხოლმე ჩემი წილი ვალის ორასი ათასი მანეთის ისკს მაგრამ მე ძალიან უსახსროდ ვიყავი და გადახდა ვერ შევძელი. შემდეგ ალექსანდრე III-ის, ბებუთოვის და მიხეილ ნიკოლოზის ძის შუამდგომლობით ეს ვალი მეპატია. ამასთანავე უნდა აღვნიშნო, მამაჩემის სიკვდილის შემდეგ რადგან მთელი ოჯახი სილარიბეში ჩავარდა, ამიტომ მე და ჩემი ძმა უნივერსიტეტში ყოფნის დროს კავკასიის „სამთავარმართებლოდან" ვიღებდით სტიპენდიას 50 მანეთს თვეში, რის დახმარებითაც მე გავათავე უნივერსიტეტი.

ამრიგად, ჩათაძის ქარხანა იყო მიზეზი ჩვენი ოჯახის მთელი განადგურებისა: მდიდარი ბალხიდან ჩვენ ხელმოკლენე ოჯახათ გადავიქეცით".

ქრონიკა

— ოპერის თეატრში ვანო ფალიაშვილის იუბილე, 18 აპრილს გარდახდილ იქნა. საღამოს დიდძალი საზოგადოება დაესწრო. მთავრობისაგან იუბილიარს ებოძა სახალხო არტისტის წოდება და 1000-მან. იყო მრავალი მილოცვები კულტურულ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებიდან.

— ქართული აკადემიური დრამის სეზონი დასრულდა 29 აპრილს გრ. რობაქიძის პიესა „მალშტრემ"-ით, რომელიც ამ დღით წარმოადგინეს მეექვსედ.

— ქუთაისში ქართული დრამის სეზონი დასრულდება დღეს პირველ მაისს.

— სახალხო სახლის ქართული დრამის სეზონი დასრულდება ივნისის 15 ს.

— სახალ. აკადემიური რუსული დრამის სეზონი სახალხო სახლში დასრულდა 24 აპრილს გრ. ვეს პიესა „სასჯელი"-თ.

— ნაძალადევის თეატრში საოპერო წარმოდგენები დასრულდა 25 აპრილს „დემონი თ".

— სომხური დრამის სეზონი რუსთაველის თეატრში დასრულდა ოთხშაბათს 30 აპრილს.

— თურქული აკადემიური დრამის სეზონი რუსთ. თეატრში დასრულდა 25 აპრილს შექსპირის დრამა „ოტელო"-თი.

— 1 მაისიდან, პროლეტკულტის დრამსტუდია იწყებს სეზონს სახალხო სახლში. ქართულ ენაზედ წარმოდგენილ იქნება ვერჰარნის დრამა „რიჟრაჟი" დ. კობახიძის რეჟისორობით. ამასთანავე წარმოდგენები გაიმართება პროლეტკულტის რუსულ-სომხურ სექციების მიერაც.

— გრ. რობაქიძე გაემგზავრა მოსკოვს და ლენინგრადს იქაურ სათეატრო და სალიტერატურო ახალ მიმდინარეობათა გასაცნობათ.

— ტფილისში სეზონის დამთავრების შემდეგ აკადემიური დრამის მსახიობნი ერთი თვით მიემგზავრებიან: ქუთაისს, ბათომს, ფოთს, ჭიათურას და სხვა ქალაქებში შემდეგი რეპერტუარით: „ცხერის წყარო", „ინტერესთა თამაში" „კაცი მასსა" და „გმირი". თასხ თან მიაქვს ამ პიესების სპეციალური დეკორაციები. განზრახულია სულ 20 წარმოდგენის დადგმა.

— „აბესალომ და ეთერი" სახელ. საოპერო თეატრში 18 აპრილს წლევანდელ სეზონში პირველად იქნა წარმოდგენილი, ახალის დეკორაციებით და ტანისამოსით. დეკორაციები დახატა ჩხარტიშ დ. შევარდნაძემ ესკიზებით, ოპერა დასდგა ქ. მარჯანიშვილმა. საზოგადოებას მოეწონა როგორც დადგმა, ისევე დეკორაციები.

— 22 აპრილს რუსთაველის თეატრში წარმოადგინეს დ. კლდიაშვილის მოთხრობიდან შ. შარაშიძის მიერ სასცენოდ გადაკეთებული სურათები „სამანიშვილის დედინაცვალის" აკაკი ფალავას დადგმით.

— ნაძალადევის მუშათა თეატრში დასდგეს ნინო ჩხეიძის მონაწილეობით „მედეა".

— 3 მაისს ქართულ კლუბში სრულიად საქართველოს მწერალთა კავშირი მართავს თავის სავამომცემლო ფონდის სასარგებლოდ გრანდიოზულ საღამო-კონცერტს. საღამოში მონაწილეობას მიიღებენ ტფილისის ლიტერატურული და არტისტიული ძალები.

— „სპარტაკი" ს დადგმა სახალხო სახლის დრამის მიერ დანიშნულია მაისის 3-ს. პიესისათვის დეკორაციები დახატა ვლ. სიდამონ-ერისთავმა. მუსიკა დასწერა დიმ. არაყიშვილმა. პიესას დასდგამს ბარველი. მონაწილეობს სახალხო დრამის მთელი შემადგენლობა. განზრახულია ესევე პიესა ნაძალადევის მუშათა თეატრშიც წარმოადგინონ.

— მსახიობ ფ. რადილინის 20 წ. იუბილე იმართება 3 მაისს რუსთაველის თეატრში. წარმოდგენილი იქნება პირველად ტფილისის სცენაზედ პიესა „ჩრდილთა სიმფონია".

— დაიბეჭდა საქარ. მწერალთა კავშირის თვიური ორგანო „კავკასიონის" მორიგი № 3—4.

— დაიბეჭდა რაჟ. გვეტაძის ლექსების კრებული „ვირების მესია". კრებულში შევა შემდეგი ლექსების ციკლი: „დაბინდული ქარვები", „ფრაგმენტები", „სათირონის ყავანი", „ლელეს ფოთლები", „ვირები", „რევოლიუცია". და „კახპები".

— იბეჭდება ალ. ყაზბეგის რჩეულ მოთხრობათა მეორე ტომი. წიგნში სხვათა შორის დაიბეჭდება „მოძღვრის" მეორე ვარიანტი. წიგნს დართული ექნება ახლად აღმოჩენილი ყაზბეგის სურათიც.

— დაიბეჭდა საბავშვო სურათებიანი ჟურნალი „წითელი სხივი".

— იბეჭდება მიხ. ადამაშვილის მოთხრობების პირველი ტომი. წიგნში მოთავსებულია „ჩანჩურა", „უპატრონო", „თავდავიწყება", „მეჩქმე გაბო", „კურკას ქორწილი", „ხალხის სამართალი", „ეშმაკის ქვა და ტყის კაცი".

— სახელმწიფო გამომცემლობამ მიიღო გამოსაცემად შიო არაგვისპირელის თხზულებანი.

— ლენინის ნაწერების მეჭვედან შეუდგა სახელმწიფო გამომცემლობა. ნაწერები რამოდენიმე ტომად გამოვა.

— გამოვიდა და იყიდება ლოთ. სოროტელის წიგნი: „ასე სწავლს ლაგუს".

— საქ. სამხატვრო აკადემიას დღეთმი ახალი ბინა

ყოფილი ქობულაშვილის სახლებში. ამ ბინაზე უკანასკნელ წლებში მოთავსებული იყო წითელ-არმიელთა უნივერსიტეტი. განზრახულია აკადემიის სათანადოთ მოწყობა. შენობაში მოეწყობა ქვის სახელოსნო მოქანდაკეთათვის.

— საქ. წითელ-არმიელთა ცენტრალურ კლუბთან ვლ. მესხიშვილის სახელობის დრამატიულმა (ყოფილი მცირე თეატრი) წრემ პირველი წარმოდგენა მოაწყო 24 აპრილს. წარმოადგინეს ყაზბეგის „ყაჩაღი არსენა". წრეში მონაწილეობას უმთავრესად წითელ-არმიელნი იღებდენ.

— ხელოვანთა სასახლეში მოქანდაკე ი. ნიკოლაძემ ამ დღეებში წაიკითხა თავისი პირადი მოგონებანი ფლორენციაზე, რაც დიდი ინტერესით იქმნა მოსმენილი.

— ამ თვის შუა რიცხვებში მოსკოვიდან დაბრუნდება რეჟისორი ალ. წუწუნავა, რომელიც წაიკითხავს საჯარო ლექციას, „ათი თვე თეატრალურ მოსკოვში" წუწუნავა სამუშაოდ დარჩება საქართველოში.

პუანკარე და გეორგი: ამდენ ვარსკვლავებს ბნელი საქმე ვერსად წაუვა, თუნდ დედამიწა დასამალად გადაეფაროს".

პუანკარე რუმინეთს: „მოგცემ ხალხს, მომეც ნავთი".

საქართველოს სახელმწიფო ტფილისი საჯარო წიგნთსაცავი

პასუხისმგებელი რედაქტორი მ. კახიანი.

გამომცემელი: სახელმწიფო გამომცემლობა.

საზოგადოება „ჩემო“

აცხადებს, რომ 1924 წ. 10 მაისს დანიშნულია

შეჯიბრება

ქალაქ ჭიათურაში მუშებისათვის ორი ორსართულიანი ქვის სახლის ასაგებ მუშაობის იჯარით გასაცემად; სახლის საერთო მოედანი (შუშის გალერეებით) უნდა უდრიდეს 208,96 კვ. საჟ.

მუშაობის შესრულების უკანასკნელი ვადა არის ოთხი თვე.

ის პირები, რომელთაც სურთ აღნიშნულ სამუშაოს აღება, აძლევენ განცხადებებს შემოღებულ სათანადო ბლანკზე, სადერბო გადასახადის გადახდით, დახურულ კონვერტში შემდეგი წარწერით:

საზოგადოება „ჩემო“-ს შეჯიბრებისათვის, რომელიც დანიშნულია 1924 წ. 10 მაისს“; ამ რიცხვში მოხდება კონვერტების გახსნაც.

შეჯიბრებაში მონაწილეობის მისაღებად

საჭიროა გირაოს წარმოდგენა ფულით

რომელიც უნდა უდრიდეს განცხადებული ფასის არა ნაკლებ 5 პრ. ეს გირაო საჭირო გადასახადებიდან მოსალოდნელ ხარჯების გამოკლებით აყვანილ იქნება 10 პროცენტ. დაწვრილებითი პირობების და ნახაზების გაცნობა შეიძლება ყოველ დღე 12 საათიდან 2 საათამდე ჭიათურის შავი-ქვის მრეწველთა ყრილობის საბჭოს შენობაში (ერმოლოვის ქ. № 4) და ინჟინერ გ. ვ. თუმანოვთან. მასთანვე მიიღება ბლანკები განცხადებებისათვის.

საქ. სახელმწ. ვაჭრობის სააქციო ამხანაგობა

ამით აცხადებს, რომ 16 აპრილიდან სადგურის (ვაგზლის) ქ. № 8.

გაიხსნა

უნივერსალური მაღაზია

№ 5 ტელ. № 13-01.

როგორც სხვა დანარჩენ მაღაზიებში, ისე აღნიშნულ მაღაზიაში

1. სასახლ. ქუჩ. № 8	სამანუფაქტ. მაღაზია № 1. ტელ. № 19-17.
2. „ „ № 5	საგალანტ. ფეხსაც. და შეკერილ ტანსაც მაღ. № 2. ტ. № 11-70.
3. სომხ. ბაზარი № 62	რკინეულობის მაღაზია № 3. ტელ. № 7-51.
4. პუშკინის ქ. № 4	თევზეულობის მაღაზია № 4.
5. თივის მოედანი № 80	თამბაქოს ნაწარმოებთა მაღაზია № 6. ტელ. № 15-61.
6. ვაგზლის ქ. № 8	თევზეულობის მაღაზია № 7.

მტკიცე კურსზე გადასვლის გამო ფასები დაკლებულია

10—15 %-დე.

ცენტროსაწყობი მდებარეობს ელისაბედის ქუჩაზე № 133 ტელ. № 15-19

სამმართველო იმყოფება თავისუფ. მოედან. თამამშევის ქარვასლის შენობაში, მეორე სართული.

ამიერ-კავკასიის
სახელმწიფო დაზღვევის
სამმართველო

დაიწყო

ოპერაციები პირადი დაზღვევისა
(სიცოცხლის დაზღვევა)

1. სიკვდილის შემთხვევის და შერეული,
2. საექიმო გასინჯვით და გაუსინჯავად,
3. პერსონალური და ჯგუფური.

განცხადებას დაზღვევის შესახებ მიიღებენ ჯერ-ჯერობით თვითონ სამმართველო (ტფილისი, აღმასკომის ქუჩა,—ყოფილი სოლოლაკისა,—№ 8) და მისი აგენტები ტფილისში.

ამიერ-კავკასიის სახელმწიფო დაზღვევის **სამმართველო.**

საქართველოს კოოპერატიული

კავშირის-ცეკავშირის

საბანკო განყოფილება

ღებულობს **ანაბარს ვადიანს, უვადოს და მიმდინარე ანგარიშებზე 15 აპრილიდან**

მიმდინარე ანგარიშებზე და ვადიან ანაბარზე აძლევს 6%—9%-მდე.

როგორც კოოპერატიულ, პროფესიონალურ და სხვა საზოგადო ორგანიზაციებისაგან, აგრეთვე კერძო პირთაგან

იღებს ფულს გადასაგზავნად საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის ყველა ქალაქებში.

ოპერაციები სწარმოებს დილის 9—3 საათ. საღამოს 6—8-მდე.

ტფილისის კომუნალური

პუშკინის ქ. № 3. **ბანკი** პუშკინის ქ. № 3.

15 აპრილიდან სანამ ცვლილება არ მოხდება

აძლევს სახელდახელო. ანგარიშებზე ჩეკებით და უჩეკოთ

და

უვადო ანაბარზე 7 პროცენტს წელიწადში

ვადიან ანაბარზე:

1 თვე —	—7 % წელიწადში	6— 9 თვემდე	$8\frac{1}{2}$% წელიწადში.
1—3 თვემდე	$7\frac{1}{2}$% „	9—12 „	9 % „
3—6 „	8 % „		

ტფილისის კომერციული სააგენტო და ქალაქის სადგური,
რომელიც მოთავსებულია განოვის ქუჩაზე № 3

აწარმოებს შემდეგ ოპერაციებს:

1) ისყიდება სამგზავრო ბილეთები და პლაცკარტები ყველა მატარებლებზე, როგორც პირდაპირი ისე ადგილობრივი მიმოსვლისა.

2) ყოველგვარი ექსპედიცია და გადაზიდვა საქონლისა, როგორც მოსული ისე გასაგზავნისა.

3) დაზღვევა საქონლისა.

4) სესხის გაცემა საქონლის გირაოს ქვეშ.

5) შენახვა მოკლე და ხანგრძლივი ვადით.

6) სააგენტოს აქვს საკუთარი ავტოტრანსპორტი და საწყობები, როგორც ქალაქში ისე რკინის გზის ს დგურზე.

7) მიიღება ყოველგვარი საქონელი რეალიზაციისათვის საკომისიოთ და ყოველგვარი სხვა და სხვა დავალებები.

8) ფრახტის გადატანა რუსეთის სადგურებზე და აგრეთვე საფრახტო სესხების გაცემა მოსულ საქონელზე.

9) ყოველგვარი დავალებები და დაკვეთანი სრულდება მეტის სიბეჯითით და თავის დროზე.

სააგენტო აწარმოებს ოპერაციებს

დილის 8 საათიდან დღის 2 საათამდე.

ტელეფონი { 9 – 74. 5 – 51.

ტფილისი

ს. ს. მ. უ. ს. 1-ლი სტამბა, პოლიგრ. განყოფილ. შეკვ. 91. ტირაჟი 1000 ც.

ტფილისის მთლიან მუშათა კოოპერატივი

„მუშკოოპი"

14.000 აქტიური

წევრი

საპაიო განაკვეთი 5 ჩერ მან 2 წ. ვადით

წევრებს უპირატესობა ეძლევა ფასების და რიგების მიმართ. წევრებს აგრეთვე ეძლევა პრემია წაღებულ საქონელზე (3 პროცენტი).

26 მაღაზია ქალაქში, 3 საწვრილმანო ქარხანასთან, 2 გარეუბანში და 7 სოფლის.

წარმოებიდან სიის წარმოდგენით მუშებს ეძლევა შეღავათიანი კრედიტი.

4 პურის საცხობი

ყოველ დღე ცხვება საკუთარი პური 1.500 ფუთი.

5 რძის ქარხანა 3 ყველის.

ყოველ დღიურად ახალი რძე კარგი ხარისხის საკუთარ რძის ნაწარმოები.

საბანკო განყოფილება

ძირითადი თანხა 23 365 ჩერ. მან. **განყოფილება მუშათა სასახლეში.** მუშათა ორგანიზაციებიდან მიიღება ანაბარი ვადით და მიმდინარე ანგარიშით. **შემნახველი მარკები** 10, 15, 50 ჩერ. კაპ. იყიდება განყოფილებაში და მაღაზიებში.

ფასი 20 კაპ.

პურის იმპორტიორების საყურადღე-ბოთ ამიერ-კავკასიაში

ამიერ-კავკასიის რკინის გზების ეკონომიური ნაწილი

აცხადებს იმპორტიორების საყურადღებოთ, რომ ტარიფების კრებულებში № 135 და 152 და სატარიფო კომისიის მიერ № 1250 და 1451 გამოქვეყნებულ ცნობების თანახმად ბაქოს კომერციულ სააგენტოს საწყობები, რომლებიც სადგ. ბაქოს—ნავთსადგურის და ბაქოს—საქონლის სადგურის ტერიტორიაზე იმყოფებიან,

გამოცხადებულ არიან შესატან (Завозной) საწყობებათ.

პურის ტვირთები (ფქვილი, ქატო, ბურღული, ხორბალი), რომლებიც ამ საწყობებში შემოდიან ჩრდილო კავკასიის ან საბჭოთა კავშირის სხვა გზების სადგურებიდან, შეინახება

შეღავათიან პირობებში.

ამ საწყობებში ფრახტის გადახდით ბაქომდე ან გადაუხდელათ. ამიერ კავკასიაში გაგზავნის დროს კი გავრცელდება ტარიფი **მთელ მანძილზე** გაგზავნის პირველ სადგურიდან (პირველი ტვირთსაზიდი ფურცლით ბაქომდე)

დანიშნულების უკანასკნელ სადგურამდე

(მეორე ტვირთსაზიდი ფურცლით ბაქოდან) დასაშვებია აგრეთვე ბაქოში შემოტანა ხორბლის და ბურღულის გადასაფქვავად კომერციულ სააგენტოს კონტროლის ქვეშ და ბაქოდან ფქვილის და ქატოს გადაგზავნა ტარიფის გავრცელებით ზემოაღნიშნულ წესით

გაგზავნის პირველ სადგურიდან—დანიშნულების უკანასკნელ სადგურამდე.

დაწვრილებითი ცნობების მიღება შეიძლება ბაქოში კომერციულ სააგენტოში და ტფილისში ეკონომიურ ნაწილის ქალაქის სადგურების განყოფილებაში